

Thorsdagen den 26 Mars 1874.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 24 och protokollet för den 18 dennes f. m.

Föredrogs Andra Kammarens den 24 dennes bortlagda protokollsutdrag N:o 134, med delgifvande af Kammarens beslut öfver 1:sta punkten i dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 13, i anledning af väckta förslag om ändring i Kongl. Maj:ts förordning och reglemente angående folkskolelärares pensionering den 30 November 1866.

Grefve af Ugglas: Jag får hemställa, att detta ärende måtte remitteras till Kammarens Tillfälliga Utskott.

Deenna hemställan bifölls.

Föredrogs Andra Kammarens den 24 dennes bordlagda protokollsutdrag N:o 136, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 12, i anledning af väckt förslag om underdånig hemställan till Kongl. Maj:t angående åstadkommande af permanenta skiljedomstolar för biläggande af internationela tvistefrågor.

Grefve af Ugglas: Vore det icke sed att till Tillfälligt Utskott remittera de frågor, som komma från Medkammaren, och hvilken sed jag tror det vore skäl att bibehålla, emedan det i annat fall kan uppstå långa debatter, om en eller annan fråga är förtjent af en sådan remiss; skulle jag tillåta mig att, hvad särskildt nu ifrågasvarande ärende beträffar, hemställa, att Kammaren måtte genast fatta beslut. Nu hemställer jag dock att ärendet måtte till Kammarens Tillfälliga Utskott remitteras.

Herr von Gegerfelt: För min del får jag vördsamt yrka, att detta ärende måtte utan remiss föredragas och af Kammaren afslås. Någon särskild utredning behöfs i sanning icke; den ligger i frågans egen beskaffenhet, och man behöfver icke vara någon siare för att förutse, att icke någon röst hvarken inom Utskottet eller i Kammaren kommer att höja sig för densamma.

Det är visst sannt, att enligt regeln frågor från Medkammaren remitteras till Tillfälligt Utskott; men ingen regel utan undantag och om någonsin ett undantag bör ega rum från denna regel, är det utan tvifvel här.

Grefve af Ugglas: Såsom jag förut nämnt, instämmer jag fullkomligt med den siste talaren deri, att jag tror, att denna fråga skulle kunna genast afgöras, och att resultatet, hvilket behandlingssätt än väljes, skall blifva detsamma; men jag håller mera på seden, än den ärade talaren gjorde. Denna sed har nemligen två goda skäl för sig; det ena är aktningen för Medkammaren och det andra, att, derest det icke skulle vara så alldeles bestämdt, huruvida en sådan fråga borde remitteras eller icke, är det ju gifvet, att många gånger, efter olika ledamöters uppfattning af frågors betydighet, ganska långa diskussioner kunde uppstå, om ärenden som tillhöra Tillfälligt Utskotts behandling borde remitteras eller genast afgöras. Detta besparar Kammaren sig om en beständ princip antages. Af omförmälda skäl finner jag mig föranlåten hemställa att frågan måtte i vanlig ordning till Kammarens Tillfälliga Utskott remitteras. Den skall troligen icke taga lång tid hvarken för Utskottet eller Kammaren.

Herr von Gegerfelt: Hvad beträffar det af föregående talare åberopade skäl för remiss till Utskott, att aktningen för Medkammaren dertill manade, får jag erinra, att grundlagen icke föreskrifver en sådan remiss, och att beslutet fattades i Andra Kammaren med en ytterst ringa pluralitet och efter en diskussion, dervid man icke kan tvifla på hvilken sida de bästa skälen voro. Dessutom skulle både tid för Utskottet och kostnader för tryckning af betänkande besparas, om frågan genast afgjordes, och jag tror, att alla skäl tala därför.

Herr von Koch: Ehuru jag, såsom ledamot af Kammarens Tillfälliga Utskott, skulle vara belåten att blifva bespard mödan att handlägga denna fråga, tror jag likväl att, sedan under senare tider äfven Herr von Gegerfelt öfvergifvit den gamla idén att afslå allt, som kommer från Medkammarens Tillfälliga Utskott, har det nu här blifvit sed att remittera dessa ärenden till våra Utskott. Dessutom finnes ett ytterligare skäl att remittera denna fråga, och det är, att sannolikt icke någon af Kammarens ledamöter är beredd, att denna fråga nu skulle förekomma till afgörande. Om detta skulle bero på ett tycke af några ledamöter, under det Kammaren vore glest besatt, skulle man mången gång kunna blifva utsatt för en surpris.

För öfrigt vill jag hålla på den grundsats, att då man icke kan bifalla Medkammarens förslag — hvilket ju kan ske genast — utan

deremot synes vilja afslå detsamma, Första Kammaren måtte åtminstone visa den Andra en uppmärksamhet som vi vänta af den, att att först höra ett eget Tillfälligt Utskott.

Friherre Sprengtporten: Lika med flere föregående talare är jag af den tanke, att denna fråga, då den kommer till definitivt afgörande, icke skall af Kammaren bifallas. Det är alltför mycket, som talar mot densamma, eburu jag icke nu vill ingå deri; men då ett Riksdagens Utskott tillstyrkt denna fråga, och Andra Kammaren bifallit samma Utskottets betänkande, skulle jag tro, att det vore i sin ordning, att ärendet äfven af denna Kammare remitterades till Tillfälligt Utskott, som deröfver får yttra sig, så att frågan måtte komma att falla för skäl, hvilka Utskottet säkerligen icke skall underlåta att anföra. Jag yrkar derföre remiss till Kammarens Tillfälliga Utskott.

Herr Nordström: För det första ser jag icke någonstädes i grundlagen stadgadt, att hvarje fråga, som väckes i den ena Kammaren, ovilkorligen skall remitteras till Utskott, innan den blir till slutlig pröfning företagen i den Andra Kammaren; och det vore också en otänkbar möjlighet att något sådant skulle införas i grundlagen; ty en fråga kan vara sådan, eller hafva ett sådant syfte, att det icke tjenar till något att remittera den. Jag vill icke yttra mig derom, att denna fråga blifvit af Andra Kammaren bifallen; men säkerligen kan icke dess undergång i denna Kammare vara tvifvelaktig. Vi hafva ju hela utredningen i de handlingar, som kommit från Andra Kammaren och hvarföre kunde man då icke afgöra frågan nu eller, om det icke kan ske, låta den hvila på bordet för att vid ett annat sammanträde afgöras? Jag yrkar derföre, att frågan måtte, utan remiss till Tillfälligt Utskott, företagas till afgörande.

Herr Rydén: Då jag förmodar, att denna ärade Kammare utan att särdeles darra på målet, möjligen kan vara nog intresserad för att afgöra frågan i det skick, den nu befinnes; och då jag för min del anser det oriktigt att möda sig med en utredning, der icke någon vidare sådan synes vara af behof, får jag instämma med Herr von Gegerfelt.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels att det förevarande ärendet skulle hänvisas till Kammarens Tillfälliga Utskott och dels att Andra Kammarens i ämnet fattade beslut skulle afslås, framställdes propositioner å dessa yrkanden samt besvarades med blandade ja och nej; hvaruppå och efter det proposition på frågans hänvisning till Kammarens Tillfälliga Utskott förnyats samt med ja och nej i blandning besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-

Utskottets den 21 och 23 dennes bordlagda Utlåtande N:o 19, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Sjunde Hufvudtitel.

1:sta. 2:dra och 3:dje punkterna.

Biföllos.

4:de punkten.

Lades till handlingarne.

5:te punkten.

Grefve af Ugglas: Då jag nu går att göra åtskilliga anmärkningar emot det förslag till tullstat, som här blifvit framlagdt, vill jag icke ingå i någon speciel pröfning af de särskilda lönesatserna. Att kunna bestämma i hvad riktigt förhållande lönerna på de olika tullstationerna böra stå till hvarandra, är en sak, som fordrar en sådan noggrann kännedom af allt det besvär, som förorsakas af tullningen, att icke någon enskild riksdagsman och icke Riksdagen bör inlåta sig derpå. Det har ej heller Riksdagen gjort förut annat än i vissa särskilda fall, då såsom vid 1868 och 1870 års riksdagar dessa frågor voro föremål för särskild pröfning. Jag vill nu endast hålla mig till några hufvuddrag.

Jag träffar då först på den anmärkning, som Utskottet gjort deremot, att i den nya staten en ändring uppstått emellan fast lön och tjänstgöringspenningar, mot hvad förut egt rum. I denna anmärkning kan jag, för min del, icke till fullo instämma. Det är visserligen sannt, att när man ser på denna stat, man finner ett mycket sväfvande förhållande emellan lön, tjänstgöringspenningar och ålders-tillägg; men detta beror på den regel, som, på grund af Riksdagens hemställan till Kongl. Maj:t vid 1868 års riksdag, stadgades, att för de olika befattningarne i tullstaten borde i vissa klasser, så få som möjligt, *lönebeloppen* hållas lika; men att deremot den skilnad i arbete, som på de olika stationerna egde rum, borde föranleda en större eller mindre jemkning i *tjänstgöringspenningarne*. Derigenom uppkom denna skilnad i aflöningsförmåner, som vid första påseendet förefaller besynnerlig. Denna princip finnes i den nu framlagda tullstaten vara fullkomligt bibehållen och icke allenast det, utan det må erkännas, att den är bättre genomförd här än i den gamla staten, enär åtskilliga löner, som förut stodo enstaka emellan vissa klasser, nu fått sin plats i systemet.

Ser jag ytterligare på, huru förhöjningen är gjord, finner jag, att den i allmänhet är lagd till hälften på den fasta lönen och till hälften på tjänstgöringspenningarne. Undantag derifrån, och i viss mån bemärkansvärda, finnas dock i de lägre graderna, och kommer jag till klasserna öfveruppsyningsmän, vaktmästare och roddare, ser jag, att den betydligare delen är lagd på lönen och till och med att för några uppsyningsmän och vaktmästare hela tillägget har skett på lönen. Detta inverkar betydligt på pensionsbeloppen, och jag får

såga, att jag i vissa fall åtminstone har dragit i betänkande, om pensionsbeloppen så mycket, som häraf blefve en följd, borde ökas. När jag ser, att t. ex. pensionsbeloppen för öfveruppsyningsmän, till följd af denna nya lönestat, blefve höjda från 1,000 R:dr till 1,500 R:dr, och att för vaktmästare pensionerna i allmänhet variera emellan 600 och 700 R:dr, får jag medgifva, att dessa pensionsbelopp äro väl höga, synnerligast då man icke får förglömma, att pensionerna för hela den yttre staten utfalla tidigare än hvad i det afseendet för öfriga tjänstemän gäller. Jag vet ganska väl, att för en sådan tidigare pensionering finnas goda skäl i det svåra och högst påkostande arbete, som denna bevakningspersonal har sig ålagdt, och Riksdagen godkände år 1870 också den skillnaden, att endast för Styrelsen skulle bibehållas den pensionsålder, som i allmänhet för statens tjänstemän är föreskrifven, men att deremot en nedsatt pensionsålder skulle gälla för den öfriga personalen vid tullstaten. Just af denna orsak, och då på vissa stationer en tulltjänsteman kan lemna sin tjänst vid en icke alltför långt framskriden ålder, tror jag, att man bör hafva någon betänklighet, innan man så betydligt ökar pensionerna för tullbevakningspersonalen i gemen.

Vidare kommer jag till en annan punkt, deri jag icke är med Utskottet ense. Utskottet har sagt, att sjelfva "förhöjningen har i sig sjelf icke syntts Utskottet vara större än de nuvarande förhållandena påkalla". Detta är ett omdöme, till hvilket jag icke skulle vilja sjelf sluta mig, åtminstone icke förrän en betydligt noggrannare granskning blifvit gjord af förslaget, än som nu kommit det till del. Jag får fästa uppmärksamheten på, att om än det är sant, att när tullstaten år 1870 af Riksdagen antogs, deri icke skedde någon betydligare förhöjning emot hvad förut egt rum — jag tror, att hela förhöjningen icke utgjorde mer än omkring 20,000 R:dr — så var dock denna stat sådan, som Generaltull-direktören funnit för tullverket behöflig, och detta är nu endast fyra år sedan. Den för år 1874 fastställda lönestaten upptager sjelfva aflöningarne till 1,301,142 R:dr 50 öre jemte ålderstilläggen med 100,000 R:dr eller tillhoppa 1,401,142 R:dr 50 öre; då deremot den för år 1875 föreslagna lönestaten höjer aflöningarne till 1,632,350 R:dr och ålderstilläggen till 278,850 R:dr eller tillhoppa 1,911,200 R:dr. Det är således en förhöjning på dessa fyra år af 36 procent. Det förefaller mig dock, att innan Riksdagen beslutar sig för att på en gång bevilja en så betydlig förhöjning, man, äfven med fullt erkännande att förtullningens belopp äfvensom förtullningsbesväret sedan den tiden betydligt stigit, borde väl betänka sig. Dertill får jag fästa uppmärksamheten på en sak, och den är att, om man ser efter i durchschnitt hvad som af denna förhöjning belöper sig på sjelfva lönen, utgör detta 25 å 30 procent; ty ehuru för en del af de högst aflönte tjänstemännen löneförhöjningens belopp är lägre, går den till 75 och till och med 100 procent i de lägre graderna. Och då dessa utgöras af flertalet, kommer derigenom denna stegring på hela den fasta lönesiffran att utgöra närmare 30 procent. Deraf blir då följden, att pensions-siffran, som i denna stund icke uppgår till mer än 186,900 R:dr och i den föreslagna staten är uppförd till 193,800 R:dr, ingalunda efter några år

kan motsvara det belopp, som till dessa pensioner skall utgå, utan att ganska säkert en förhöjning deri erfordras med minst 40 å 50,000 R:dr; allt förhållanden, som göra mig ovillig att i denna stund godkänna den stat, som här blifvit framlagd.

Dessutom har jag en annan anmärkning att göra emot detta förslag, eller att det blifvit en helt och hållet ny anordning i afseende å ålderstilläggen. Angående dessa tillägg säger General-tullstyrelsen i 1870 års förslag: "Den särskilda anordning, hvarigenom under namn af ålderstillägg en löneförbättring utöfver hvad staten i allmänhet bestämmer, tillgodokommer en del lägre tjänstegrader på vissa orter och efter vissa års väl vitsordad ordinarie tjänstgöring, har *hufvudsakligen till syfte* att belöna och uppmuntra nit och duglighet under en särdeles ansträngande tjänstgöring, hvarföre också denna aföningsförmån, enligt hvad derom är stadgadt, förverkas vid vissa ådragna mindre tillrättavisningar, hvilka eljest icke äro af beskaffenhet att medföra entledigande från tjänst eller förlust af annan afönning. Ålderstilläggen hafva således i sjelfva verket en karakter af än mera tillfällig beskaffenhet än tjänstgöringspenningarne, och böra fördenskill principiellt icke grundläggas pensionsrätt. Att en del af ålderstilläggen emellertid vid denna anordnings införande tillades sjelfva lönen, hade antagligen sin grund i ringheten af de ordinarie löner, som då i allmänhet voro i stat upptagna och hvilka fylldes medelst uppörbördsprocent och andra så kallade extra inkomster, hvarförutan visserligen afsågs, att genom en del af ålderstilläggets hänförande till ordinarie lönen och således jemväl till pensionen deri inlägga en ytterligare sporre till nitisk och oförtruten verksamhet. Ehuru detta senare syftemål otvifvelaktigt förtjenar fortfarande synnerligt afseende, anser sig Styrelsen likväl ur ofvan anförda principiella skäl och under förutsättning att de i förslaget till normalstat för den lägre tullbevakningen i allmänhet upptagna förbättrade löneförmåner varda beviljade, böra biträda Riksdagens mening, att ålderstillägg, der sådant förut till någon del ingått i ordinarie lönen, må från och med normalstatens trädande i kraft i sin helhet räknas till tjänstgöringspenningarne". Detta var för fyra år sedan General-tullstyrelsens tanke; nu är hela denna förmåga att belöna och uppmuntra vid mera ansträngande tjänst och att bestraffa, då mindre nit och ordning visar sig, helt och hållet afskuren och i stället ålderstillägget förvandladt till nya tjänstgöringspenningar, som tilläggas alla löner. Jag tror, för min del, icke, att detta är en nyttig förändring. Häremot får jag ytterligare bemärka, att i afseende å detta ålderstillägg är dessutom af Kongl. Maj:t föreslaget en sak, hvars lämplighet jag tror, att man vid en närmare granskning af förslaget, som enligt mitt förmenande bör ske, jemväl får taga i noggrannt öfvervägande. Det är nemligen föreslaget att, vid uppflyttning från vaktmästare- och kustvaktaregraden till uppsyningsmansgraden, den uppflyttade skall, om han förut har ålderstillägg, äfven vid den högre lönen få behålla detsamma. Detta har skäl för sig, såvida den lön, han tillträder, skulle utan ålderstillägg vara mindre än den lön han haft i den lägre graden med ålderstillägg; men derest den nya lönen i och för sig är större än den förra lönen med ålderstillägg och der-

till den uppflyttade har ny förhoppning och säkerhet att efter några år få ålderstillägg på den nya lönen. då får jag säga, att jag tycker, att man gått för långt. Jag kan derföre icke anse riktigt, att då staten så mycket höjes, som den i allt fall gör, en ytterligare förhöjning på detta sätt skulle ega rum.

Slutligen skiljer jag mig i ett tredje afseende från Utskottet, då detsamma väl icke funnit skäl att tillstyrka fastställande af det framlagda aflöningsförslaget såsom normalstat, men likväl föreslagit, att denna stat skulle bifallas för år 1875. Härvid får jag fästa uppmärksamheten på, att, om man bifaller staten för 1875. och derigenom medgifver, att Tullstyrelsen i enlighet med denna stat får gifva aflönningar och helt och hållet tillämpa den nya principen om ålders-tillägg, man lika gerna kan bifalla staten såsom normalstat för framtiden; ty att, sedan den börjat tillämpas, få en återgång. är något, som jag tror skulle vara ett nära nog exzellöst förhållande. Förra gången tullstaten var före. låg frågan hos Tullstyrelsen från 1868 till 1870. År 1868 begärde Riksdagen nemligen en omarbetning deraf och antog en stat för år 1869. Vid 1869 års riksdag hade ännu icke denna omarbetning skett, utan Kongl. Maj:t inkom med begäran, att staten skulle bifallas för år 1870. År 1870 godkändes den nya staten; men hurudan blef den? Jo. densamma som förut ehuru med vissa jemkningar i åtskilliga förhållanden och med en nedsättning af emellan 7 å 8,000 R:dr. genom indragning af några få platser. Det är likaledes nu enligt min åsigt detsamma, om Herrarne godkänna denna stat blott för år 1875 eller besluta att den skall vara normalstat. För min del anser jag, att det vore obetänksamt af Riksdagen, att — innan åtskilligt, som mot denna stat kan vara att anmärka, varit föremål för ny granskning af Kongl. Maj:t, och innan Riksdagen fått pröfva det något omarbetade förslaget, i hvilket åtskilliga saker dels angående ålderstillägget och dels angående den på pensionernas belopp så mycket verkande förhöjningen af lönerna böra tagas i betraktande — nu för år 1875 godkänna samma stat. och att det derföre vore bättre att härvidlag gå till väga på enahanda sätt som för år 1875 skett med åtskilliga andra stater, eller att för år 1875 bevilja i klump ett lönebelopp uppgående till 20 procent utöfver hvad de nuvarande lönebeloppen uppgå till. Då dessa löner jemte ålderstilläggen nu uppgå till 1,401,142 R:dr 50 öre, skulle det tillägg, som erfordrades. utgöra 281,000 R:dr. Jag skulle önska, att denna summa måtte gifvas i klump; ty man kan icke vid tullstaten gå till väga på samma sätt som vid andra stater. eller att gifva 20 procent på hvarje särskild lön, emedan på så sätt åtskilliga tjensteinnehafvare skulle erhålla mer. än hvad Kongl. Maj:t nu föreslagit och Tullstyrelsen ansett för dem behöfligt, under det att för andra tillräcklig förhöjning icke kunde komma dem till del. Det borde således, enligt min åsigt, beviljas 20 procent utöfver de nuvarande lönerna och ålderstilläggen, att uppföras på ordinarie stat; hvaremot jag i afseende å ålderstilläggsstaten icke önskar att någon förhöjning sker, som, innan den förnyade pröfningen egt rum, kan förändra denna stats natur.

Jag

Jag skulle således önska, att Riksdagen måtte till stat för tullverket, att tillämpas för år 1875, anslå 2,270,000 kronor, att såsom förslagsanslag direkte utgå af tullmedlen, enligt nedanstående fördelning

Ordinarie aflöningsstaten	1,581,371.
Öfvergångs-aflöningsstaten, förslagsanslag	50,000.
Ålderstilläggsstaten	100,000.
Indragningsstaten	112,000.
Pensionsstaten för afskedade tjenstemän och betjente	193,800.
Pensionsstaterna för afidne tjenstemäns och betjentes i fattigdom efterlemnade enkor och barn	31,800.
Omkostnadsstaten *) (för att komma till en jämn slutsiffra).	201,029.
Summa kronor	2,270,000.

Nu är likväl gifvet, att, i fall Kammaren skulle finna någon af de anmärkningar, jag här gjort, välgrundade och icke vilja fastställa den stat, som Kongl. Maj:t nu föreslagit för år 1875, det är nödvändigt att i sjelfva den motivering, som Utskottet framställt, göra betydliga förändringar, och det är på grund deraf, som jag icke vill yrka, att Kammaren nu genast skall antaga den förändrade aflöningsstat, som jag här framställt. utan att frågan måtte till Stats-Utskottet återremitteras, hvarå jag får anhålla om proposition.

Herr Carlson: Jag kan endast beklaga, att den ärade ledamot af Utskottet, hvilken nyss hade ordet, icke haft godheten att i Utskottet meddela sina anmärkningar, då de kunnat blifva föremål för en mera detaljerad pröfning än den som tillhör Kammaren. Emellertid, då jag i likhet med Kammarens öfriga ledamöter i Utskottet deltagit i det beslut, hvaruti Utskottet stannat, får jag i korthet nämna de skäl, som ligga till grund för detta beslut. Det har icke undfallit Utskottet och allraminst den afdelning, som först handlagt detta ärende och deråt egnat mycken tid och möda, att här föreligger en ganska betydande tillökning i utgifter, men detta är äfven fallet med andra stater, hvilka stå i nära förhållande till näringslifvets ofantliga utveckling, såsom t. ex. jernvägstrafikstaten, som fått en betydlig, af förhållandena påkallad förhöjning. I förening med den högre lefnadskostnaden har ock en så stor tillökning i tulluppbörden egt rum, att denna med nära 10 millioner R:dr öfverstigit det beräknade beloppet, och då vid sådant förhållande arbetet för förtullningen betydligt tilltagit, har det icke förefallit alldeles opåkalladt, att en förhöjning i utgifterna blifvit ifrågasatt. Den ärade talaren framställde hufvudsakligen tre anmärkningar mot Utskottet. Den första var, att den skillnad, som komme att ega rum i följd af föreslagna förändringar uti aflöningsättets fördelning i fast lön och tjenstgöringspenningar, skulle åstadkomma en förändring i pensionsbeloppen. Denna anmärkning är också gjord af Utskottet, som säger att "flera afvikelser från förut iakttagen proportion mellan fast lön och tjenstgöringspenningar i den nya staten förekomma, hvarigenom åtskilliga tjenstemär

*) Deraf 98,950 kronor äro förslagsanslag, och uppkommer således en tillökning på det hela af 281,000 kronor.

erhållit ett större belopp i lön och ett mindre af tienstgöringspenningar, än som nu till samma tienstemen utgå, och således skulle komma i åtnjutande af högre pensionsförmåner än dem i förhållande till aflöningen enligt nu gällande stat varit tillförsäkrade"; men då Utskottet allenast tillstyrkt antagande på extra stat för ett år af dessa nya belopp, så kan jag icke finna, att de skulle kunna läggas till grund för pensioneringen, och jag tror således, att den menliga följd, man deraf befarat, skulle uteblifva. Vidare har i afseende på ålderstillägget blifvit nämndt, att detta system icke borde få en så vidsträckt tillämpning som här eger rum. I afseende härå har det förekommit Utskottet, att uti alla stater, som här blifvit framlagda, detta system blifvit tillämpadt, t. ex. vid jernvägsstaten, fångvårdsstaten och så vidare; och vid sådant förhållande har man icke funnit sig föranlåten att i detta afseende föreslå en rubbning i förslaget. För det tredje anmärktes, att om man godkände detta såsom extra stat för 1875, skulle man i och med detsamma hafva så starkt gifvit på hand, att man icke kunde underlåta att vid en kommande riksdag fastställa samma belopp på ordinarie stat. Till svar härpå vill jag åberopa hvad Utskottet i sin motivering yttrat: "då vid uppgörandet af den föreslagna aflöningsstaten hänsyn tagits ej mindre till de för närvarande stegrade lefnadskostnaderna, än äfven till den ovanligt höga tulluppbörden, samt orsakerna, som föranledt nämnda förhållanden, icke kunna antagas vara af stadigvarande natur, har Utskottet ansett sig icke kunna nu tillstyrka en definitiv löneroglering för tullstaten".

Det är således på grund deraf att tvänne mycket betydande förhållanden inträdt, i afseende på hvilka man icke vet, huruvida de i en snar framtid komma att undergå förändring, som Utskottet byggt sin tillstyrkan. Derur synes mig med full klarhet framgå, att Riksdagen är fullkomligt oförhindrad att, derest sänkning i prisförhållandena inträffar eller tulluppbörden nedgår, vidtaga den nedsättning i aflöningarna, hvartill omständigheterna kunna föranleda. Mig synes således att tillräcklig försigtighet blifvit iakttagen, så att Riksdagen icke är för framtiden bunden. Slutligen har den ärade talaren yrkat, att i stället för hvad Utskottet föreslagit skulle sättas ett beviljande af 20 procent i klump af de löner som nu utgå. Samma förslag har äfven förevarit inom Utskotts-afdelningen, men man har icke kunnat fästa sig dervid. Att bevilja 20 procent såsom tillökning för de särskilda lönebeloppen har talaren väl icke ifrågasatt, och detta af den ganska goda grund, att den föreslagna staten, som bär alla spår af att vara efter noggrann granskning tillkommen, fastställer såsom grundsats att proportionen mellan de nu utgående lönebeloppen måste ändras, hufvudsakligen i följd deraf, att det afseende man förut fäst vid skiljaktiga prisförhållanden i olika orter numera icke kunde tillerkännas samma framstående betydelse som förr, hvarföre lönerna inom hvar och en af de särskilda graderna skulle komma att mera närma sig till hvarandra än förut. Skulle man således hafva för de särskilda tiensterna bestämt en tillökning af 20 procent, så hade man dermed underkänt den förbättring i sjelfva grunden för lönerogleringen, som visat sig vara af förhållandena påkallad. Hvad det beträffar att 20 procent i

klump skulle ställas till Kongl. Maj:ts disposition, så skulle, då Kongl. Maj:t redan pröfvat denna stat, detta endast leda till att fastställa den nya grundsatsen, men med ett lägre belopp, och då tillåter jag mig fråga, om detta vore billigt, då här afseende bör fästas icke blott på de stegrade prisförhållandena, hvilka legat till grund för bestämmandet af de 20 procenten dyrtidstillägg i allmänhet, utan äfven på den betydliga tillväxt i arbete, som tillkommit genom den så starkt ökade tulluppbörden? Vid denna stat förekommer för öfrigt det egendomliga, att här icke blott är fråga om egentliga embets- och tjänstemän, utan äfven om en personal, som står den så kallade arbetande klassen nära, kustbevakningen nemligen, och hvilken personal i sjelfva verket vore den, som måhända i största förhållande blefve delaktig af den ifrågasatta förhöjningen. Då jag icke torde behöfva ingå i några vidare detaljer, när jag ser Chefen för Finans-departementet och Herr General-tulldirektören här närvarande, vill jag inskränka mig till att, med åberopande af hvad Utskottet anfört, yrka bifall till dess förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: För mig har det varit en icke oangenäm öfverraskning att finna, det åtminstone någon af Stats-Utskottets ledamöter hyser betänkligheter vid att antaga det förslag, som här föreligger. Då jag tog kännedom om Utskottets betänkande och vid denna punkt icke fann någon reservant hvarken af Första eller Andra Kammarens ledamöter, med ett halft undantag, om man så vill, ity att Herr Key förklarar det han i slutliga behandlingen af punkten icke deltagit, trodde jag icke, att det var någon utsigt att få någon jemkning i Utskottets förslag. Detta är äfven orsaken, hvarför jag icke på dess studerande nedlagt den möda som eljest skulle hafva skett, men då en ledamot af Utskottet nu uppträd med anmärkningar, som, efter mitt förmenande, visserligen icke äro oförtjenta af Kammarens uppmärksamhet, kan jag ej underlåta att med några ord understödja honom och äfven till belysning taga upp några af de, enligt min tanke, mindre riktiga uppgifter, som utaf den näst föregående talaren blifvit lemnade.

Den första och viktigaste anmärkning, jag dervid tillåter mig att göra, angår den siste talarens uppgift, att det förevarande förslaget skulle afse anslaget beviljande på *extra* stat. Utskottets betänkande angifver motsatsen. Enligt detsamma skulle nemligen den ifrågasatta tillökningen väl beviljas endast för 1875, men alldeles icke på *extra* stat, utan på det sätt, att det ordinarie anslaget skulle för 1875 höjas till det belopp, som blifvit ifrågasatt. Derigenom att beloppet endast beviljades för 1875, ansåg samme talare att tillräcklig försigtighet vore iakttagen, för att Riksdagen icke för framtiden skulle vara bunden af det beslut, som nu kunde komma att fattas. I detta hänseende har redan den talare, som öppnade diskussionen, fästat uppmärksamheten på, att just ett motsatt förhållande är sannolikast, och jag delar i detta hänseende till fullo hans åsigt. Hvad vill det säga att för ett år bevilja ålderstillägg, för hvars åtnjutande måste fordras flera års tjänstgöring? Man kan ju, att jag så må säga, icke på ett år komma längre än ett år. Antingen är således bestämmelsen om

ålderstillägg ett nonsens, och då bör Riksdagen ej stadga sådant, eller också innefattar förslaget ett gifvande på hand, och i sådant fall bör Riksdagen stå fast vid hvad den lofvat.

Samme talare nämnde äfven, att ifrågavarande förslag grundade sig på en noggrann granskning. Vid genomläsande af det föredragande Herr Departements-chefens yttrande, hvilket åtföljer Kongl. Maj:ts proposition, kan man — vill det synas mig — hafva någon anledning att betvifva, att denna uppgift är så alldeles riktig. Det vill nemligen så väl af nämnda yttrande som ock af det föreliggande betänkandet nästan synas, som om en hvar velat skjuta från sig ansvaret för en noggrannare granskning af ifrågavarande stat. Det har vidare blifvit anmärkt, att den stora tillväxten af tulluppbörden skulle motsvaras af en lika stor tillväxt i tullstatens göromål, jemförlig med den, som förorsakas jernvägstrafikstaten genom trafikens tillökning. Mellan göromålen för personalen vid dessa två stater förekommer dock en högst väsendtlig skilnad. Om vid en tullstation på en gång räknas ut tullen för 1 skålpund kaffe eller 1 million skålpund, hvilka skola tullbehandlas, är skilnaden i besvär ej så synnerligen stor; men deremot föranleder ökad trafik på en jernväg ovilkorligen betydlig tillökning i arbete för den der anställda personal, och stegringen i trafikinkomsterna framkallas der nästan helt och hållet af stegringen i antalet af mindre varupartier, som hvart och ett för sig måste expedieras särskildt. Jag för min del tror, att man icke bör af denna jemförelse låta förmå sig till oförsigtighet, och då jag ser, att nu för tullstaten ensam är föreslagen en förhöjning af mer än en half million och tänker på att detta var den summa, hvarmed, efter hvad man och man emellan yttrades, dyrtidstillägget ett år till hela den civila tjänstemannapersonalen ansågs kunna bestridas, så måste jag säga, att det vill synas att, i förhållande till andra tjänstemän, tullstaten tilldelats en nog riklig brorslott. Jag vill visserligen ej neka tullstaten hvad som är skäligt, men man får väl lof att se till, att man icke på en gång höjer en aflöningsstat så mycket, att vid jemförelse med förhållandena inom öfriga verk skilnaden i aflöningsvilkor blir allt för skriande. Om nu tullstaten, som räknar en talrik personal, af hvilken ej fordras några egentliga studier utan som kan vinna inträde derstädes endast den genomgått vissa klasser af elementarskolan, ses till godo mera än tjänstemännen vid statens öfriga verk, af hvilka dock i allmänhet fordras fullständig embetsexamen, kan sådant icke allenast väcka vissa betänkligheter utan medföra verkliga olägenheter. Det är ej heller mera än 4 år sedan denna stat undergått en allmän reglering, hvarförutan den vanligen i smått regleras hvarje år. Det är äfven bekant, att man med en ganska berömvärd omtanke lindrat tulltjänstemännens besvär genom att borttaga tullen å vissa artiklar, hvilkas förtullande, ehuru de ej gáfvo någon inkomst af betydenhet, dock förorsakade ej så ringa besvär. Vi företogo sådana lindringar vid sista riksdagen, och då tulltaxan snart torde förekomma till behandling, få vi väl se om ej några nya lindringar äro föreslagna. Under sådana förhållanden har man för att bedöma arbetets mängd inom detta verk ej endast att fästa sig vid tulluppbördens siffra. Ty

om man i stället för *flera* artiklar har att behandla *färre*, äfven om dessa sistnämnda gifva större inkomst, så ökas ej besväret.

Åtskilliga andra omständigheter, som af den förste ärade talaren blifvit närmare utvecklade, göra, att jag hyser betänkligheter att godkänna Utskottets förslag. För min del tror jag, att om detsamma antoges, omkostnaderna för tullstaten skulle blifva väl stora, och att man skulle kunna hafva att befara att de i framtiden skulle blifva än ytterligare tillökade, hvarför jag anser, att samma förslag kan behöfva af Utskottet närmare granskas. Jag får särskildt påpeka den omständigheten, att ehuru tullstaten är ökad med en half million, så är likväl hela styrelsens aflöning icke i denna summa inbegripen. Frågan om styrelsens organisation och aflöning skall ju nemligen granskas af en särskild komité, som derom skall afgifva förslag. Vi hafva således all utsigt att, med afseende på densamma, motse en ytterligare liten tillökning. Jag förenar mig med Grefve af Ugglas.

Herr Bennich: Jag kan naturligtvis icke hafva någonting emot, att förevarande fråga blir så omsorgsfullt utredd som möjligt, och följaktligen ej heller mot att den, om så anses nyttigt och gagnande, återremitteras till Stats-Utskottet, men jag får tillika uppriktigt bekänna den tanke jag hyser, att nemligen Stats-Utskottet, som redan nedlagt så mycken omsorg på förslaget granskning, hvarom jag varit i tillfälle att taga kännedom, då jag flera gånger fått under ärendets behandling meddela upplysningar, icke kommer längre genom en förnyad granskning.

Jag tillåter mig emellertid att fästa uppmärksamheten på några omständigheter, som torde förtjena afseende, innan man uttalar något ogillande öfver tillväxten af utgiftssumman.

I första rummet ber jag då att få erinra herrarne att det visserligen icke förhåller sig alldeles så som den förste och siste talaren yttrade, att den så nyligen fastställda normalstaten var en ny stat. I afseende å sjelfva aflönings sättet var den visserligen ny, men i sjelfva verket, d. v. s. i afseende å aflöningsbeloppen, är den dock hufvudsakligen samma stat som varit gällande ända sedan 1857, eller det år då rikets öfriga embetsverks stater sista gången reglerades. Till bestyrkande af detta påstående ber jag att få upplysa, att år 1857 — jag har bokslutet här att tillgå — uppgick aflöningsstaten vid tullverket till 1,449,000 R:dr; och enligt den nya staten, eller den som fastställdes 1870, uppgick aflönigen 1872 med inberäknadt ålders-tillägg till 1,486,000 R:dr; skillnaden mellan dessa båda summor på femton år bestiger sig sålunda till omkring 37,000 R:dr, men utöfver den siffra, som 1857 utgick enligt staten, hade tullverket på den tiden en sorglig inkomst, som stod i motsats till statsverkets, nemligen beslagsandelar och aktoratsprovision m. m., och denna inkomst, som 1857 uppgick till icke mindre än omkring 90,000 R:dr, tillföll tullpersonalen. Läger jag nu denna summa till hvad personalen enligt stat uppbär i aflöning, så visar det sig att hela inkomsten för tullpersonalen år 1857 uppgick till omkring 1,539,000 R:dr eller icke betydligt mera än 1872. Rikets tulluppbörd uppgick 1857 till 10,700,000 R:dr och 1872 hade den stigit till 19,300,000 R:dr. Det må väl vara

att en och annan lindring i varornas manipulation kunnat beredas, derigenom att några småartiklar tid efter annan blifvit befriade från tull, och dylika lindringar hoppas jag att vi äfven framgent vid tillfälle skola söka att åstadkomma, men det vore ett stort misstag att föreställa sig, att man genom att sätta ned afgifter eller taga bort afgifter skulle kunna få in dubbelt så stor inkomst, utan att dermed är förknippadt ganska betydligt ökad arbete. Äfven de tullfria varorna föranleda arbete, ty de måste undersökas, då man ju icke kan nöja sig med godsegarens förklaring att varorna äro tullfria. De tullpligtiga varorna måste vägas eller mätas; det är icke detsamma att förtulla hundra eller tusen säckar kaffe; och det är dock en lätt vara att behandla. Manufakturvaror, som inbringa ganska betydligt belopp, måste noga undersökas stycke för stycke. Kan någon väl tänka sig att det skulle vara möjligt att upphemta en inkomst af 20 millioner annat än med mycket mera arbete, än som erfordras för att upptaga 10 millioner? Om man nu jemför anslaget i 1857 års, hufvudsakligen ännu gällande stat med det anslag som nu ifrågasatts och tillika tager i betraktande huru dessa anslag ställa sig i förhållande till hela tulluppbörden. så kommer man till högst märkliga resultat. Jag har redan nämnt hvad aflöningskostnaden var 1857. jag ber nu att få nämna hvad hela tulladministrationen kostade samma år och hvad den skulle gå till enligt det nu framlagda förslaget. 1857 utgjorde hela administrationskostnaden 16,96 procent af tulluppbörden samt aflöningskostnaden ensam 13,46 procent. Enligt nu föreliggande förslag skulle hela kostnaden uppgå till 12,31 procent samt aflöningen till 9,41 procent. Det visar sig sålunda att man nu till nära två tredjedelar reducerat såväl hela förvaltningskostnaden som särskildt kostnaderna för aflöningen mot hvad de voro 1857. Jag medgifver dock gerna att 2,500,000 R:dr är en ganska hög siffra.

Hvad beträffar den anmärkning, som uttalats, att då fordringarne på personer, som inträda i tullverkets tjenst, äro så små, kunde lönerna ej behöfva vara så stora, ber jag att få erinra, att man icke därför att man ej tagit embetsexamen, kan verkställa tungt och ansvarsfullt arbete utan att få motsvarande betalning. Icke i något land uppställer man stora anspråk på beläsenhet hos tullpersonalen, men öfverallt fordrar man arbete och redbarhet samt aflönar dem i förhållande därefter. Redan i Kongl. Maj:ts proposition 1870 omförmäldes, huruledes General-tullstvtrelsen ådagalagt, att en jemförelse med förhållandena i grannstaterna icke gaf anledning till något rättmätigt klander mot tullstaten i Sverige.

Det visade sig sålunda vid en granskning af förhållandena i Danmark och Norge, i hvilka länder representationen länge och med icke mindre sparsambet än här granskat aflöningsstaten, att i Danmark hela förvaltningskostnaden utgjorde 11,51 och i Norge 14,91, men att ensamt aflöningskostnaden i Danmark utgjorde 8,61 procent och i Norge 11,51 procent. I Sverige understego dessa kostnader icke obetydligt motsvarande i Norge och öfverstego mycket obetydligt de i Danmark.

Jag har dessutom, för att få visshet om huru förhållandena kunna ställa sig i andra stater. på uppmaning af ledamöter i Stats-Utskottet

sökt att genom Utrikes-departementet få uppgift om förhållandena i några länder, med hvilka man ansåg att Sverige kunde jämföras. Man bestämde sig dervid för Italien och Belgien; Italien såsom en halfö och emedan man trodde att jämförelsen skulle utfalla till vår nackdel. Jag har fått upplysningar från Italien, och fastän det är ett folkrikt land med stor förbrukning och stor tulluppbörd, så visar det sig att år 1871 — och tidigare år voro förhållandena ändå mera till vår fördel — uppgick totaluppbörden till 79,000,000 Lire samt totalomkostnaderna, oberäknadt pensioner, till 9,280,000 Lire, eller 11,74 procent af uppbörden. Hos oss skulle, såsom jag redan anmärkt, omkostnaden uppgå till 12,31 procent, men deruti äro pensionerna inbegripna; drager man bort dem så utgör återstoden 11,10 procent, under det att den var 11,74 procent i Italien med en så mycket större uppbörd. Jag vill fråga Er, mine Herrar, om icke en sådan jämförelse borde leda till den tanken, att här iakttages mer omtanke och omsorg i fråga om de medel som gå till tullverket än man velat erkänna.

Några anmärkningar, som den förste talaren gjorde, och hvilka understöddes af den siste ärade talaren, ber jag att få beröra, ehuru den andre talaren i ordningen, ledamot i Stats-Utskottet, just på den afdelning som handlagt denna fråga, i det väsendtligaste redan bemött dem. Den förste ärade talaren hade den godheten att till en del underkänna Stats-Utskottets anmärkning om tullstaten och medgaf att densamma, sådan den nu förelåg, var bättre genomförd än den som 1870 af Riksdagen godkändes, men han ansåg sig dock böra märka att undantagsvis för några underordnade tjänstemän väl höga löner blifvit föreslagna. Jag ber till en början att i afseende å dessa få fästa uppmärksamheten på ett förhållande som mycket lätt förbises om man fäster sig vid benämningen. Hos oss kallas till följd af tradition vissa lägre tjänstemän vaktmästare och uppsyningsmän, och dervid tänker man sig i allmänhet icke annat än en vanlig arbetskarl. I Norge kallas motsvarande tjänstemän "Öfver- och Under-Toldbetjente" och i Danmark "Toldassistenter". Om vi äfven här kallade dem assistenter, skulle ingen tycka att den föreslagna aflöningen vore för hög. De göra emellertid icke vaktmästaretjenst i den mening vi vanligen fatta det, d. v. s. att hjälpa på med kapporna eller springa ärenden, utan deras göromål är att utöfva bevakning, kontrollera både vid lossning af fartyg och tullbehandling af varor; de gå sålunda till handa vid arbete, som ligger öfver det vanliga begreppet af vaktmästaregöromål. Derjemte hafva de en tjänstgöring så tung, att Herrarne omöjligen kunna göra sig en klar föreställning derom. Deras arbetsdag börjar klockan 6 på morgonen och slutar ej förr än kl. 8 på aftonen ända från tidigt på våren till långt fram på hösten; under denna tid skola de vara på sin post, ty varor lossas och tullbehandlas hela dagen, och när sedan hvilans tid för alla andra är inne, så hafva de nattvakter hvar tredje dygn. Den sysselsättning de hafva är således långt utöfver den som i allmänhet fordras, och det kan väl då icke vara annat än rättvist att de få högre aflöning och högre pension än som gifves åt betjente med samma benämning men annan tjänstgöring. Huru stor är då väl denna aflöning som man så förskräckes öfver? På de viktigaste platserna, Stockholm. Göteborg

och Malmö, får en vaktmästare 800 R:dr i lön, lika mycket i pension samt dessutom tjänstgöringspenningar och ålderstillägg. Man kan möjligen tycka att det låter mycket, men i dessa städer kan en vanlig arbetskarl mycket lätt förtjena 800 à 900 R:dr, ja ända till 1,000 R:dr och deröfver består vaktmästare i banker eller dylika inrättningar, och det med en tjänst som icke hindrar honom från att sova godt. Detta hvad beträffar vaktmästarne; hvad åter angår öfveruppsyningsmännen och uppsyningsmännen, så är deras tjänst af den beskaffenhet att de skola utöfva kontroll och afgifva attester, de måste vara kunniga och framför allt pålitliga. Förr kunde man och plägade man allmänt befordra roddare och vaktmästare till uppsyningsmän och öfveruppsyningsmän, men det har nu för hvarje år visat sig mer och mer oundgängligt att till dessa platser taga bildade karlar, som genomgått fullständigt elementarläroverk och icke blott några klasser utan aflagt afgangsexamen. Man tager således allt mer och mer till dylika platser extra ordinarie kammar-skriffvare eller deras jemlikar, och anser det både nyttigt och nödvändigt, att desse på så sätt få den praktiska erfarenhet, som är erforderlig för att framdeles kunna befordras till viktigare och högre platser. Det kan då ej längre gå an att betala dem såsom nu sker, utan man måste komma in på den vägen att betala folk i förhållande till den arbetsskicklighet man kräfver.

Den förste talaren begick ett misstag, då han påstod att den från längre tid tillbaka för tullpersonalen medgifna lägre pensionsåldern, än för andra tjänstemän, år 1870 skulle i allmänhet bibehållits oförändrad. Långt derifrån. Alla egentliga tjänstemän vid de fasta tullstationerna underkastades tvärtom samma lag som alla öfriga; de skola vara 65 år gamla och tjänat i 40 år eller ock 70 år och tjänat i 30 år. Det är endast den yttre bevakningspersonalen och den lägre betjeningen som efter 30 tjänstår vid 60 års ålder kan få pension; men deras tjänstgöring är så ansträngande att de vanligast blifva före denna pensionsålder utslitne, och att endast ett fåtal belastar pensionsstaten.

Samme talare gjorde äfven en anmärkning beträffande ålderstillägget, hvilken anmärkning dock ej har annat än en skenbar vikt. Han erinrade om huruledes vid 1870 års riksdag, då den stat, som antagits provisoriskt 1868 och 1869, vann definitiv fastställelse, General-tullstyrelsen upplyste om de grunder, efter hvilka ålderstillägg borde meddelas. Styrelsen utgick dervid icke från något annat än de bestående förhållandena och de stipulationer som i början på 1860-talet bestämts för ålderstillägg, men det hindrar icke att Styrelsen sedan mer och mer kommit till den erfarenheten att de då uppgjorda grunderna voro långt ifrån så nyttiga som man väntat. En förman gör icke gerna anmälan om ett af underordnad begånget fel, när han vet, att straffet icke inskränker sig till en eller annan månads suspension utan kan derutöfver blifva tre års förlust af ålderstillägg; han tiger då ofta hellre än förorsakar den felandes ruin. Det har sålunda redan i princip visat sig mindre fördelaktigt att hafva ålderstillägget så ordnad som det ursprungligen varit, och detta har utgjort ett talande skäl för General-tullstyrelsen att slå in på den nya vägen i likhet med andra embetsverk och låta ålderstillägget utgå efter en

viss tids trogen tjenstgöring. Man vill bespara statsverket utgifter så mycket man kan och på samma gång lifva tjenstemännen till verksamhet genom utsigten att för tilltagande behof få en löneförbättring. Om man icke hade slagit in på den vägen, hade styrelsen varit nödsakad föreslå en så stor löneförhöjning som hela ålderstillägget kan komma att uppgå till efter tio år. I stället för de 278,850 R:dr, som efter de föreslagna grunderna skulle erfordras under 1875, hade det kanske behöfts 500,000 R:dr, och med ett sådant förslag hade väl Riksdagen icke varit belåten. På sätt en ledamot af Stats-Utskottet anmärkt är den nya grunden för ålderstilläggsstaten redan tillämpad vid flera andra stater, såsom fångvårds-, jernvägstrafik-, post- och skogsstaterna. Jag tror sålunda att de föreslagna grunderna äro i fullkomlig öfverensstämmelse med den princip Riksdagen redan flera gånger godkänt.

Det har vidare anmärkts, att enligt Kongl. Maj:ts förslag vore medgifvet att ålderstillägg skulle kunna få bibehållas vid befordran från vissa tjänster till andra. Detta är ett medgifvande som egt rum ända sedan 1863, och det af skäl att man ej ville ställa så till att de vaktmästare som kunde vara dugliga till uppsyningsmän skulle afhållas från att söka befordran, derigenom att de erhöle sämre villkor än förut. Det anmärktes också, att enligt General-tullstyrelsens förslag ålderstillägg skulle få bibehållas vid befordringar inom samma grad, och jag medgifver att det skulle kunna verka derhän att i ett eller annat fall tillträdaren af en ny tjänst skulle på en gång få en ganska betydlig förhöjning, men det är af stor vigt att en persom, som på en mindre tullplats tjänat sig upp till ålderstillägg, icke drar sig för att söka en mera besvärlig plats, därför att han endast skulle få en obetydligt högre aflöning. Det är icke alls någon lätt sak att finna fullt dugliga personer som äro villiga att söka de mera besvärliga platserna, utan måste man ofta persvadera dem dertill. Då det ej ligger något lockande i aflöningen, så blir följderna den att man får nöja sig med medelmåttorna, der man borde hafva de utmärktaste.

Att, på sätt den förste talaren föreslog, bevilja 280,000 R:dr i klump till löneförbättring under ett år vore i min tanke att bra litet gifva akt på de förändrade förhållandena, som hafva inträdt och påkalla en betydlig förbättring.

Jag vill ingalunda yrka på en jämförelse mellan tulltjenstemännen och tjenstemännen i Kongl. Maj:ts kansli; naturligtvis kunna mer eller mindre öfverlägsna förmågor förekomma på båda hållen, men man måste förutsätta, att de äro större i kansliet icke endast i afseende på talangerna utan äfven i förhållande till arbetets art. Nu har det emellertid hittills varit förhållandet, att tullförvaltarna på de viktigaste platserna haft samma lön som expeditionscheferna eller 5,500 R:dr. Efter General-tullstyrelsens förslag skola nämnde tullförvaltare till en början icke få mer än 6,000 R:dr men med ålderstillägg efter fem och tio år, så att de kunna på så sätt få 7,000 R:dr, hvilket belopp expeditionscheferna nu, enligt Riksdagens beslut, få genast. Huru det skulle vara möjligt att med en så liten summa som 280,000 R:dr är i förhållande till behofvet bereda alla tullverkets tjenstemän en rimlig och skälig ersättning, det kan jag icke inse, och jag tror att det

kanske i längden skulle leda dertill, att statsverket förlorade mer än det vunne på en dylik hushållning.

Då jag varmt intresserar mig för tullverkets personal, fast Gud skall veta att jag lika gerna som den siste talaren hade sett att Riksdagen beviljat en tillräcklig och skicklig aflöning åt alla tjänstemän, kan jag deruti att Riksdagen sådant vägrat ej se någon rimlig anledning att äfven neka erforderliga anslag åt tullstaten, hvars organisation ju icke blifvit ifrågakämd. Jag tror tvärtom att, i fall tullverkets personal nu beviljas hvad verkligen är behöfligt och skäligt, så hafva öfriga tjänstemän bättre chancer att också, fast en annan gång, få tillräckliga löner.

Den siste ärade talaren anmärkte slutligen, att den föreslagna tillökningen uppgick till 511,000 R:dr, och det oaktadt General-tullstyrelsen icke var med inräknad, samt att man skulle få se helt andra siffror när äfven styrelsen komme med. Om General-tullstyrelsen föreslagit löneförhöjningar åt styrelsen utan att på samma gång föreslå indragningar, skulle kanske ett sådant resultat hafva uppstått, men nu vill jag minnas att hela skillnaden emellan Kongl. Maj:ts förslag och General-tullstyrelsens, i hvilket sednare Centralverket äfven var upptaget, belöper sig till 3,000 R:dr — jag har icke styrelsens förslag här. Jag fruktar således icke att General-tullstyrelsens nya aflöningsstat, när den kommer under pröfning, skall i någon afsevärd mån inverka på utgifterna för tullstaten i sin helhet.

På grund af hvad jag nu tagit mig friheten nämna, får jag hos Herr Talmannen anhålla om proposition på bifall till Utskottets förslag, då jag icke kan hoppas att få bifall till Kongl. Maj:ts proposition i oförändradt skick.

Grefve Mörner: Jag skall ej följa den siste talaren i hans betraktelser rörande tullstaterna i Italien, Danmark och Norge. Hvarken känner jag tillräckligt förhållandet med dem eller tror jag, att deras beskaffenhet har något att göra med den föreliggande frågan. För att ingå på en dylik undersökning måste man känna såväl tulllagstiftningen som administrationskostnaden i de särskilda länderna i en helt annan grad än jag gör, men hvad jag vet är, att i Norge tullinkomsten är nästan den enda statsinkomsten jemte den som härflyter af brännvins- och ölbeskattningen, och detta förhållande gör kanhända att Sverige och Norge ej kunna i detta hänseende lämpligen jämföras.

Jag begärde egentligen ordet med anledning af den nästföregående talarens något raska framställning derom, att den nuvarande aflöningsstaten för tullverket skulle vara densamma som 1857 fastställdes. På den tiden bestämdes aflöningen till väsentlig del uti provision af tullbeloppet, och det var just denna beräkningsgrund, som vid den sednaste regleringen bortogs. Den nya staten kunde dock ej fullkomligt tillämpas, enär en del tjänstemän, oaktadt utsigten till förhöjd fast aflöning, funno för godt att stå kvar vid den gamla staten. Om detta förhållande tagits i betraktande vid den siste talarens beräkning eller om deri ingått blott sjelfva den senaste fastställda normalstaten, det är för mig obekant och upplystes ej heller

af honom. Jag kunde ej följa med siffrorna och är dessutom ej nu i tillfälle att kontrollera dem. Det vissa är emellertid, att den nuvarande staten ej öfverensstämmer med 1857 års stat eller är byggd på samma grunder som den, utan att i många och ganska viktiga hänseenden förändringar blifvit vidtagna.

Hvad den ärade talaren anförde om att tulltjenstemännens beslagsandelar minskats, tror jag ej heller var något rätt lyckligt valdt exempel till stöd för hans talan. Att större beslag skulle ega rum på den tid då många förbud funnos i tulltaxan qvarstående än nu, då inga sådana finnas, och ett stort antal förut med tull belagda varor gjorts tullfria, är ju helt naturligt. Vi känna dock, att försnillningar likväl kunna ske, som undgå tullstatens uppmärksamhet. Särskildt har man ju hört Herr Generaltulldirektören sjelf omnämna huru svårt det varit att förekomma smugglingar af spritdrycker på vestra kusten och annorstädes. Hvad de förändrade grunderna för ålderstillägg beträffar, så har jag så mycket mindre något att deremot erinra som jag i denna punkt är fullt ense med den ärade talaren. Jag vill ej vara nog elak att påminna honom om, med hvilken värme han sjelf kämpade för det nu af honom förkastade äldre förslaget rörande vilkoren för tillgodonjutande af ålderstillägg, då frågan härom förra gången förevar i Kammaren till öfverläggning.

Den förste ärade talaren ansåg visserligen icke den af honom föreslagna siffran såsom en alldeles ovilkorlig norm, hvilken ej skulle kunna tåla vid jemkning, och han yrkade därför ej heller att Kammararen skulle genast besluta sig för densamma, utan endast att en närmare granskning af den föreslagna staten måtte af Utskottet företagas. Jag tror visserligen, att man vid uppgörandet af staten sökt gå till väga med hushållning, men begreppen om hvad med hushållning bör förstås kunna vara mycket olika, och de öfriga embetsverk, som till regeringen ingått med förslag till löneregleringar, hafva äfven sökt iakttaga hushållning kanske i fullt lika hög grad. Vid deras framställningar synes dock Riksdagen ej vara hugad fästa ett så obehörigt förtroende. Jag fortsätter mitt yrkande om återremiss.

Grefve af Ugglas: Herr Generaltulldirektören har i sitt anförande naturligtvis, och med ganska mycket skäl, betonat, att den större förtullning, som nu eger rum, kräfver mera arbete än förr, och att till följd deraf äfven högre aflöning bör lemnas tullpersonalen för det sålunda ökade arbetet. Härtill nekar jag ej, men frågan är endast, huruvida gränsen för denna löneförhöjning bör sättas så högt som af Kongl. Maj:t föreslagits. Då vi finna att, om förslaget antages, sjelfva lönebeloppen i ett språng skulle stiga, såsom jag förut uppgifvit och som ej blifvit bestridt, utöfver sitt nuvarande belopp med omkring 30 procent, och pensionerna till följd deraf betydligt förhöjas, kan sedan deraf en tvekan uppstå om ej gränsen blifvit satt för högt. Härtill kommer att till följd af den förhöjning, som varit på åtskilliga stationer af behovet påkallad, äfven sådana platser, der arbetet nu ej är större än förr, blifvit föreslagna till förhöjning. Då t. ex. lönerna för öfveruppsyningsmännen hafva föreslagits att höjas här i Stockholm samt i Göteborg och Helsingborg till 3000 R:dr och vid de öfriga stationerna till 2,400 R:dr, har deraf blifvit

en följd att, enär man ansåg, att en tullförvaltare ej kunde hafva mindre lön än en öfveruppsyningsman, äfven på de platser, der numera en tullförvaltare under vanliga förhållanden är onödig — mina ärade motståndare veta på hvilka jag anspelar — tullförvaltareaföningen höjts från 2000 eller 2,500 R:dr, till 3000 R:dr. Jag vill visst icke bestrida, att en förhöjning kan behövas, men hvad jag bestrider är att Riksdagen, utan ett noggrannare beaktande af de många förhållanden, som här måste verka, beviljar en sådan förhöjning, som blifvit föreslagen.

Herr Generaltulldirektören omnämnde åtskilliga procentförhållanden, hemtade dels från vårt eget land, dels från andra stater, för att ådagalägga att kostnaderna för tulladministrationen enligt förslaget ingalunda skulle blifva oskäligt högre. I afseende å denna beräkning måste man likväl komma ihåg, att till följd af den mycket förändrade tullagstiftningen en mängd platser numera blifvit obehöfliga, hvilka förr måst finnas till för jagt efter gods, som ej gaf någon inkomst i tulluppbörden. Kongl. Maj:t har ock i sin proposition vid denna riksdag föreslagit indragning af kustvakter till häst och dylika platser — en indragning som skulle föranleda en besparing af 40,000 R:dr. Klart är att härigenom beräkningen kommer att ställa sig väsendtligen olika, än om dessa platser varit qvar. Jag kan ej ingå på en pröfning af den jemförelse, som här blifvit gjord mellan Sverige och några andra länder, ty om en jemförelse kan anställas, med möjlighet att vinna ett tillförlitligt resultat, beror på huruvida befolkningens mängd och lynne samt framför allt tullagstiftningen är af jemförlig art.

Det är helt naturligt, att Chefen för tullverket är, såsom han själf uttalat, på det varmaste intresserad af, att de under honom lydande tjenstemännen få tillfredsställande löner, men en annan sak är, huruvida ej stundom för höga anspråk framställas, då frågan endast gäller att gifva hvad som är fullt skäligt och nödvändigt, och Herr Generaldirektören har själf erkänt, att det belopp 2,500,000 R:dr, hvartill tullstaten på en gång sprungit upp från 1,900,000 R:dr, är väl högt. Då det icke kan nekas, att, åtminstone i vissa enstaka fall, en nedsättning kan ske, så hemställer jag fortfarande om ej det vore skäl, ur synpunkten af såväl statens intresse som billighet mot öfriga löntagare, att Generaltullstyrelsen och Kongl. Maj:t änyo toge saken i öfvervägande. En ledamot af Stats-Utskottet har yttrat, att Utskottet ej kan komma längre i sin granskning än som det redan gjort. Det tror jag äfven, åtminstone vid denna riksdag, men jag föreställer mig att en återremiss skulle kunna föranleda en skälig jemkning i Utskottets framställning. Och det torde ej vara tillbörligt att, blott för att komma ifrån svårigheterna i denna fråga, antaga en stat, som sedermera ovilkorligen skall blifva väsendtligen bindande. Och jag vågar, i strid mot den åsigt som af en annan talare blifvit uttryckt, påstå, att har en gång denna stat blifvit fastställd för 1875 och har på grund af deri upptagna löner pensioner bestämts och ålderstillägg gifvits, så kommer icke, Utskottet må i sin motivering skriva hvad det vill, någon förändring framdeles i hufvudsak att i denna stat kunna göras. Jag begär fortfarande återremiss af denna punkt.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Herr Statsrådet Wærn: Bland de problem, som för Regeringen varit att lösa vid utarbetandet af sina framställningar till innevarande års Riksdag, har såsom bekant ett stort och väsendtligt rum inlagits af den frågan, till hvilka åtgärder den dyra tiden skulle föranleda i afseende på i fråga satta förhöjningar af embets- och tjänstemäns hittills varande löner. Men en deraf oberoende och i sig högst betydande fråga har varit den, hvilka anordningar derjemte borde vidtagas för att kunna nöjaktigt sköta ett på vissa håll under den sista tiden oafbrutet stegradt arbete. Inom knappast någon af förvaltningens olika grenar har denna tillväxt af göromål varit större än inom tullverket. Och ett bevis på att så är förhållandet framgår redan af den omständigheten, att på de sist förflutna fem åren en tillökning i tullinkomsterna af icke mindre än 51 procent egt rum. Stora svårigheter hafva också mött att sköta den växande rörelsen med de krafter, som funnos att tillgå; och från olika håll har förspotts klagomål deröfver, att det varit nästan omöjligt att hinna med att tullbehandla alla de varor, som hopade sig i packhusen. Nu har här visserligen af en talare den invändningen blifvit gjord, att det icke vore svårare att i böckerna skriva 1,000,000 än 100,000 R:dr, och att den omtalade tillökningen i inkomsterna från tullen icke nödvändigt bevisade ett i någon motsvarande grad ökad arbete. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten derpå, att just på detta område det ökade arbetet står i mycket nära beroende af ökade inkomster, då ju dessa senare hafva sin orsak i ökad import, som naturligtvis medför en motsvarande stegring i så väl antalet som de olika arter af varor, som måste förtullas. Och för att ådagalägga att arbetet inom tullen ansenligen tillvuxit, torde jag blott behöfva erinra om, i hvilken ofantlig grad handeln och rörelsen under de sista tiderna tilltagit. Der förr blott gingo några få ångbåtar, der går nu en hel mängd; der förr endast få paket fördes fram, der transporteras nu tusentals kollies. Antalet af styckegods, som passerar genom tullen, har tilltagit i orimlig grad; och alla dessa poster måste ju hvar för sig tullbehandlas. När nu göromålen på sådant sätt tillvuxit, har det varit omöjligt att ordna arbetet på ett något så när tillfredsställande sätt utan att förorsaka öfverarbete för de dermed sysselsatte tjänstemännen, enär anskaffande af en ökad personal skulle förorsaka ett öfverskridande af de tillgångar, öfver hvilka man egde att förfoga. Så har uppkommit en öfveranstängning, som måste afhjelpas. Den af Tullstyrelsen uppgjorda nya staten är ett förslag till ordnande af dessa förhållanden. Och långt ifrån att finansministern velat skjuta från sig detta arbete och lägga hela ansvaret på Tullstyrelsen, har det tvärtom kostat ganska trägna studier att intränga i hela denna fråga.

Ett förslag har således blifvit utarbetadt och förelagd Riksdagen. Hvilka åtgärder skall nu Riksdagen vidtaga i anledning af detsamma? Stats-Utskottet har förklaradt, att det funnit mycket i det framlagda förslaget vara godt och bra, men att det icke kunnat ingå i

någon så speciel granskning af dess särskilda bestämmelser, att det trott sig nu kunna uttala ett fullt tillförlitligt omdöme om i fråga varande stat; hvarjemte det äfven ansett, att en ökad erfarenhet borde vinnas, innan man definitivt antog densamma. Utskottet har därför hemställt, att det begärda anslaget måtte beviljas, men blott för ett år, på det man måtte få tillfälle att under tiden bättre sätta sig in i frågan. Jag finner denna hemställan berättigad och skulle således för min del tro, att det vore klokast, om Riksdagen antog Utskottets förslag. Men nu har det af två talare blifvit föreslaget att återremittera frågan till Utskottet, och såsom grund för ett sådant yrkande har man velat framhålla vissa betänkligheter mot ett bifall till hvad Utskottet hemställt. Det skulle nemligen. sades det, sedan man en gång bifallit förslaget, icke vara möjligt att göra några rubbningar i detsamma vid en kommande riksdag, utan det hela skulle komma att blifva fastläst och man finge händerna bundna för framtiden. För mig är det dock alldeles omöjligt att tyda Utskottets motivering på annat sätt, än att Utskottet med sitt förslag afser just att förhindra en sådan fastläsning; jag tycker, att Utskottet rätt tydligt angifvit detta såsom skäl, hvarför det icke velat tillstyrka anslagets beviljande för mera än ett år. För öfrigt blifva ju de erinringar, som desse talare framställt, tryckta i Kammarens protokoll; och de behöfva således icke hysa någon fruktan för att de skola gå förlorade; de komma nog till Tullstyrelsens och Regeringens kännedom, och kunna tagas i betraktande vid uppgörandet af ny stat för ett kommande år. Huru kan man dessutom vänta, att Stats-Utskottet, som hittills icke haft tillfälle att så tränga in i denna fråga, att det velat med bestämdhet uttala ett omdöme om densamma, skulle, vid den nu så långt framskridna tiden och upptaget såsom det är af andra göromål, hinna med att åstadkomma någon ytterligare och grundligare utredning af detta ärende? Följden af den föreslagna återremissen blefve kanske endast, att Kamrarne stannade i olika beslut, och att Regeringen på sådant sätt icke finge någon säker ledning för sitt omdöme om Riksdagens åsigt i frågan.

Man har till stöd för de gjorda anmärkningarne åberopat erfarenheten från 1868 och 1870 årens riksdagar. Jag var då ledamot af Stats-Utskottet och satt på den afdelning af detsamma, som behandlade just dessa frågor, och får förklara, att man ingalunda då ansåg sig bunden af hvad ett föregående år skett; utan man sökte sätta sig in i saken sådan den var och vidtog de ändringar, hvartill man ansåg att tillfyllestgörande skäl funnos. Om Kongl. Maj:t nu begär ett anslag af Riksdagen, och Riksdagen svarar, att den beviljar detsamma, men blott för ett år, på det man måtte få tid att närmare sätta sig in i förhållandena, och Kongl. Maj:t att ytterligare utreda ärendet, så måtte väl detta vara ett vilkorligt bifall, som icke kan utgöra något bindande för en kommande Riksdags beslut. Riksdagen har ju så tydligt som möjligt sagt, att den icke vill fatta något ovilkorligt beslut, utan förbehåller sig att ytterligare pröfva frågan i hela dess omfattning. Vid sådant förhållande är det mig omöjligt att se någon fara i att besluta i enlighet med Utskottets hemställan i denna del. Men hvad som deremot är farligt, det är att göra såsom en talare före-

slagit, eller gifva i klump ett betydligt mindre anslag än Kongl. Maj:t begärt. Jag upprepar, att hvad som främst afsetts genom Tullstyrelsens och Kongl. Maj:ts förslag, det är att på ett någorlunda tillfredsställande sätt ordna de förhållanden, som uppstått genom å ena sidan den orimliga tillväxten i arbete för tullpersonalen, samt å andra sidan den dyra tiden och desse tjänstemäns helt berättigade anspråk på dyrtidstillägg liksom alla andra. Om nu Riksdagen blott gifver dyrtidstillägg men icke vill göra afseende på de genom det ökade arbetet förorsakade svårigheterna, så kommer Regeringen i den största förlägenhet. Ty om man blott gifver en summa af 20 procent på tullverkets förra stat, så är det ju endast ett dyrtidstillägg och icke någonting annat, och tullverket sättes då i alldeles samma kategori som alla öfriga stater och verk. Regeringen blir således fullkomligt urständssatt att göra något för att afhjelpa den rådande öfveranstängningen och se rörelsens växande fordringar till godo. Det är icke någon svårighet för Kongl. Maj:t och Tullstyrelsen att, om Riksdagen gifver det begärda anslaget, ehuru blott för ett år, ordna förhållandena så, att de icke blifva bindande eller grundlägga något anspråk för framtiden; men det är den största svårighet att, om anslaget förknappas, så kunna sköta tullgörömålen, att derigenom motsvaras hvad förändrade tidsförhållanden och en ökad rörelse med nödvändighet kräfva. Jag får anhålla om bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvaruppå och efter det proposition på bifall till punkten förnyats samt med många ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig hafva nu funnit ja öfvervägande.

Grefve *Mörner* begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i 5:te punkten af utlåtandet N:o 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, återförvisas den ifrågavarande punkten.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—64;

Nej—21.

6:te punkten.

Utskottets i mom. a afgifna yttrande godkändes och mom. bilades till handlingarne.

7:de—18:de punkterna.

Biföllos.

19:de punkten.

Mom. a.

Grefve Mörner, Carl Göran: Under den korta stund, som nu förflutit, har Kammaren hunnit uträtta en hel lop saker, och bland dem äfven frågan om dyrtidstillägg för 1874 åt kammarskrifvarne i Kammarkollegium, i hvilket afseende Kammaren bifallit Stats-Utskottets hemställan. Då Utskottet, såsom skäl för dessa tjenstemäns hugnande med denna förman, åberopat att icke någon af dem har tjenst på annat ställe, så synes det mig att häraf bort följa, att äfven de tjenstemän af samma grad i Kamarrätten, hvilka icke innehafva annan tjenstebefattning än i detta verk, skulle blifvit föreslagna att komma i åtnjutande af samma förman. Enahanda svårighet torde möta för dem att reda sig med sin nuvarande lön, som för deras nyssnämnda vederlikar i Kammarkollegium, och hvad jag vet, det är, att deras tjenstgöring åtminstone icke är mindre betungande än dessa tjenstemäns i Kammarkollegium; jag har åtskilliga gånger besökt den del af staden der de båda embetsverkens lokaler äro belägna äfven på eftermiddagarne, utan att jag då funnit ljus lysa i fönstren till Kammarkollegium, hvilket deremot icke varit så alldeles sällsynt i Kamarrättens revisionskontor. Till följd af den omständighet, att Kongl. Maj:t tillåtit några af Kamarrättens tjenstemän att hafva tjenst äfven på annat håll, har tiden i detta verk blifvit bestämd till sex timmar från kl. 9 f. m. till kl. 3 e. m., inom hvilken tid dessa tjenstemän, som hafva annan befattning, fått välja sin tjenstgöring så, att den likväl aldrig understigit fyra timmar. De hafva således fullgjort samma mått af arbete, som deras vederlikar i det verk, som nyss tilldelats löneförbättring äfven för 1874, och borde väl icke, åtminstone efter min uppfattning af hvad som är rätt, hafva gjort sig mindre förtjenta af en dylik förman, derföre att de sökt genom uppoffring af den tid, som andra med dem jemförliga tjenstemän använda till hvila, förskaffa sig någon tillökning i inkomster, som varit nödig för deras och deras familjers uppehälle. Det hade alltså synts mig fullt billigt, att *alla* de nämnda tjenstemännen i Kamarrätten fått komma i åtnjutande af dyrtidstillägg för innevarande år; men då jag icke vågar för dem hoppas en fördel, som blifvit andra i enahanda ställning förvägrad, nödgas jag, äfven med fara att derigenom kommer att inträffa hvad som ur statens synpunkt torde vara minst önskvärdt, eller att åtskilliga af de mest dugliga och förtjenta icke få

få något lönetillägg, inskränka mig derhän att begära, att åt dem af Kammarrättens kammarskrifvare, som icke hafva annan tjänst, måtte för 1874 beviljas samma lönetillökning, som Kammaren förut beslutat för deras vederlikar i Kammar-kollegium.

Friherre von Essen: Af statskalendern inhemtas, att af kammarskrifvarne i Kammarrätten sex finnas, som hafva tjänst på annat ställe, hvaremot i Kammar-kollegium icke finnes uppgifven någon, som med dylik tjänst i detta verk förenar annan befattning. Detta förhållande har gifvit Stats-Utskottet anledning att antaga, hvad som också blifvit hos Utskottet upplyst, att kammarskrifvarne i det sistnämnda embetsverket icke kunna eller få innehafva annan tjänst. Då det således befunnits, att dessa tjänstemäns tid vore helt och hållet upptagen för det embetsverk, de tillhöra, under det att kammarskrifvarne i Kammarrätten egde tillfälle att använda sin tid och bereda sig inkomst äfven utom verket, har Utskottet, som icke kunnat ingå i någon noggrannare pröfning om, huruvida arbetet i båda verken vore lika betungande, ansett, att för de förra tjänstemännen ett undantag från den antagna regeln borde ega rum, hvartill Utskottet deremot icke funnit anledning i fråga om de senare eller kammarskrifvarne i Kammarrätten. Jag tillåter mig anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner: Såsom man finner af Stats-Utskottets betänkande, skulle ett dyrtidstillägg för innevarande år åt de yngre bland kammarskrifvarne i Kammarrätten, beräknadt efter samma grunder, som dem Utskottet tillämpat för 1875, belöpa sig till 200 R:dr för dem hvardera, och, då det nyss af mig framställda förslaget endast komme att gälla sex af de yngste bland de nämnde tjänstemännen, skulle hela den summa, hvarom här är fråga, uppgå till 1,200 R:dr. Jag tror icke, att detta är något öfverdrifvet anspråk, då kanske de fleste af desse tjänstemän fått i förhöjd hyra betala det lilla belopp, som på det sättet skulle komma dem till godo.

Herr Statsrådet Wærn: Jag hade icke ämnat framställa något yrkande i denna sak, då jag ansåg hvad Stats-Utskottet här föreslagit vara öfverensstämmande med de grunder, som förut af denna Riksdag blifvit i dylika fall följda, och jag följaktligen antog, att det icke skulle tjena något till att yrka en förändring af Utskottets hemställan i detta fall; men, då nu ett sådant yrkande blifvit här framställt, kan jag icke underlåta att deri instämma. Utskottet har såsom motiv för det olika sätt, hvarpå Utskottet förrit mot Kammar-kollegium å ena, och Kammarrätten, å andra sidan, anfört, att Utskottet tyckt sig finna *en princip antagen och tillämpad* i det förra verket att *förvägra* dess tjänstemän tillstånd att förena två tjänstebefattningar, som icke följdes i det andra verket. Jag kan icke finna detta motiv tillfredsställande, ty, om för åtnjutande af dyrtidstillägg skall erfordras att endast innehafva en tjänst, bör väl icke skilnad

göras mellan den tjänsteman, som befinner sig i sådan ställning på grund af egna åtgöranden, och den, som gör det till följd af förmäns påbud. Men hela denna princip att innehafvandet af två tjänster skall utgöra hinder för åtnjutande af dyrtidstillägg måste jag nu, såsom alltid, ogilla och kan för min del icke finna, att annat afseende skäligen bör fästas vid ett sådant förhållande, än det Kongl. Maj:t i sin proposition redan gjort, då Kongl. Maj:t föreslagit, att den, som innehar två tjänster, skulle få beräkna dyrtidstillägg endast för den ena. Någon rubbning i denna af Riksdagen erkända princip beträffande dyrtidstillägget för 1875 borde väl ej heller ega rum om ett dyrtidstillägg för 1874 för vissa tjänstebefattningar ansåges behöfligt. Men oberoende af detta kan man dock med skäl begära, att Riksdagen icke skall neka ett visst antal tjänstemän dyrtidstillägg derför att deras kamrater i verket innehafva två tjänstebefattningar, och att icke Riksdagen skall mellan tjänstemän, som äro i alldeles samma ställning, göra den skilnad, att den ene tillerkännes en fördel, som den andre icke får tillgodonjuta. Jag yrkar bifall till Grefve Mörners förslag.

Herr Bennich: Då jag, med den noggranna kännedom jag derom eger från tullverket och dess personal, icke kan annat än på det fullaste vitsorda omöjligheten för den, som icke har annan inkomst än en lön af 1,000 kronor, att i närvarande tid draga sig fram utan svält och elände, kan jag icke låta tillfället gå förbi att understödja en framställning, som synes mig så billig, som den Grefve Mörner nu gjort, och till hvilken jag alltså får yrka bifall.

Herr von Koch: På de skäl, som blifvit af de föregående talarne anförda, anser äfven jag mig böra yrka bifall till Grefve Mörners förslag.

Herr Thyselius: Då af de yttranden, som blifvit i denna fråga här fällda, man skulle kunna draga den slutsats, som hade Stats-Utskottet, då det tillstyrkt, och Kammaren, då den beviljat löneförbättring för 1874 åt de yngsta tjänstemännen i det embetsverk, jag tillhör, begått någon slags orättvisa mot öfriga embetsverk, har jag ansett det vara min pligt att här meddela, dels att Kammar-kollegium äfven har lokaler med fönster, som vetta åt andra håll, än åt Kongl. Kammar-rätten och torget på Riddarholmen, dels äfven att Kammar-kollegii göromål äro af den beskaffenhet, att de icke kunna alla verkställas under den tid från klockan 9 eller 10 förmiddagen till 2 eller 3 eftermiddagen, tjänstemännen böra vara på embetsrummet, utan att en stor del af dem, bestående i sammanfattning af memorialer och skrifers uppsättning, måste verkställas på andra tider, hvilket då kan ske likasåväl i hemmet, som uti embetslokalen. Det är endast denna upplysning, jag velat lemna. För min del har jag visst icke något emot att andra tjänstemän, som äro mindre betungade, komma i åtnjutande af samma fördel, som blifvit en del Kammar-kollegii lägre tjänstemän beviljad.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels af Grefve *Mörner*, att Kammararen, med afslag derå, måtte besluta, att såsom tillfällig löneförhöjning under innevarande år åt de sex kammarskrifvare i Kongl. Kammar-rätten, hvilka icke innehafva annan tjänst, skulle anvisas ett extra anslag å 1,200 kronor; att emellan dem lika fördelas; gjordes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på Grefve *Mörners* yrkande, hvilken proposition med ja besvarades.

Mom. b.

Bifölls.

20:de punkten.

Bifölls.

21:sta punkten.

Mom. a.

Herr *Bennich*: På samma grunder, som jag nyss anförde, då jag tillät mig att tillstyrka bifall till det förslag, som sedan blef Kammararens beslut, i afseende på vissa af Kammar-rättens tjänstemän, ber jag att nu få hemställa, att Kammararen ville besluta, att äfven inom tullverket de tjänstemän och betjente, som icke hafva mera än 1,000 R:dr lön och icke med sin befattning förena annan tjänst, måtte för år 1874 erhålla ett dyrtidstillägg af 20 procent å innehafvande aflöning. Jag tror nog att arbete finnes i fullt mått äfven på andra håll, såsom, efter hvad vi nyss hört, i Kammar-kollegium och Kammar-rätten; men jag vet mig med vissbet kunna försäkra, att det arbetas åtminstone icke mindre inom tullförvaltningen såväl i Stockholm som annorstädes. Arbetet börjar på morgonen och slutar på qvällen och detta gäller om tjänstemännen i allmänhet. Men det finnes klasser af tullbetjeningen, som snart sagt aldrig äro lediga, jag menar *bevakningspersonalen*. Af dem hafva flere endast 500, 600 eller 700 R:drs lön; och på en sådan lön är det numera omöjligt för dem att lefva. Jag har här i min hand — jag kunde kalla det för ett testamente — det sista bref jag erhållit af en högt aktad tjänsteman inom tullverket, hvilken nu slutat sina dagar. Han lägger mig deri på det varmaste på hjertat att försöka utverka ett dyrtidstillägg för den lägre betjeningen inom tullverket redan för år 1874. Jag hade icke behöft en sådan uppmaning, då det är mig väl bekant, hvilka lidanden och försakelser desse tjänstemän måste underkasta sig. Jag har äfven ett annat bref, som kom i går, nemligen från befälhafvaren för kustbevakningen i Skåne. Det slutar med följande ord: "fattigdomen tager öfverhand synnerligast bland kustroddarne, och den jemmer de låta mig höra, hvart jag kommer, är mycket sorglig, då jag icke

derför kan lemna någon tröst med förespegling af hjälp i dyrtids-tillägg för innevarande år.“ Denna jemmer är så allmän, att allestädes, der jag redan under förra året var i beröring med den lägre tullbetjeningen, jag fick höra aldeles detsamma; och jag hemställer till Kammaren, om det kan anses möjligt att i dessa dyra tider med en inkomst af 500—700 R:dr lefva och försörja sin familj. Många af dessa personer äro nemligen familjefäder och måste dela den knappa lönen med sina familjer i hemmet, under det de sjelfve under trägen tjenstgöring ofta långt derifrån jemväl hafva att bestrida sina egna derigenom fördyrade lefnadskostnader.

För bevakningsförmännen, som väl hafva något högre löneförmåner, dock sällan öfverstigande 1,000 R:dr, är ställningen likaledes i högsta grad behjertansvärd; och enahanda är förhållandet med de hos styrelsen och vissa tullkamrar anställda tjenstemän, hvilkas aflöning icke öfverstiger nyssnämnda belopp.

Min fullkomliga kännedom derom, att snar hjälp åt alla dessa svagast aflönade tjenstemän är af oafvisligt behof påkallad, tvingar mig att, oaktadt det kan synas otacksamt, då tullverkets nya stat för 1875 rönt så mycket bifall inom Kammaren, ändock till Kammarens behjertande göra den framställning, hvarmed jag började detta mitt yttrande.

Herr Carlson: Jag vill endast anmärka, att denna fråga står i ett visst sammanhang med den fråga om tullverket, som redan i början af detta sammanträde varit föremål för öfverläggning. Då Utskottet verkligen gick så långt, att det vågade förorda den högst betydliga förhöjning i tullverkets stat för 1875, som nu blifvit af Kammaren beviljad, vågade det icke ytterligare i detta årets stat för tullverkets personal tillstyrka en tillökning af nära en half million kronor, hvilket, såsom jag tror, skulle förorsakat en alltför stor rubbning. Nu har här blifvit yrkadt, att åtminstone de lägre tulltjenstemännen måtte erhålla ett lönetillägg för detta år. Det är icke möjligt att nu på stående fot kunna så granska hvarje förhållande i denna vidlyftiga stat, att man kan med full säkerhet bedöma huruvida ett sådant lönetillägg kan vara nödigt; men det synes mig dock, att, då tillökningen för det kommande året blifvit så rikligt tilltagen, den skulle i någon mån kunna bereda ersättning för den brist, som möjligen kunde i år på ett eller annat håll uppstå. Då härtill kommer den synnerliga svårigheten att beräkna huru många personer, den ifrågasatta tillökningen skulle komma att gälla, och hvilka, efter hvad jag föreställer mig, skulle blifva ganska många, då här är fråga om hela den stora bevakningspersonalen, kan jag icke annat än tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Friherre af Ugglas: För min del vill jag icke på något sätt ingå i bedömande af den fråga, som här blifvit af den förste talaren framkastad, eller huruvida icke billighet och rättvisa fordra, att de ifrågavarande tjenstemännen må för detta år erhålla ett lönetillägg; men jag tror, att Kammaren icke kan fatta sitt beslut i denna fråga, utan en närmare utredning om hvad frågan i sjelfva verket galler.

Den nämnde talaren har föreslagit, att åt alla de tjänstemän vid tullverket, hvilka icke hafva lön, öfverstigande 1,000 kronor, och med sin tjänst icke förena annan befattning, skulle gifvas ett dyrtidstillägg för detta år af 20 procent utaf lörens belopp. Detta förslag gäller naturligtvis, till att börja med, kammarskrifvarne i General-tullstyrelsen. Antalet af dem bland dessa, hvilka icke med sin befattning i styrelsen förena annan, är helt ringa; ty, utan att vilja påstå att denna uppgift är fullt exakt, skulle de, enligt den Stats-Utskottets betänkande vidfogade tabell, vara summa 3. Den ifrågasatta förhöjningen i tullverkets stat, för beredande af dyrtidstillägg åt dem, skulle alltså vara af en mycket liten betydelse; men här gäller äfven den stora bevakningspersonalen öfver hela landet, och att Kammarerna skulle kunna, utan att hafva ett begrepp om huru många eller hvilka tjänstemän, den föreslagna tillökningen komme att gälla, bevilja densamma, tror jag icke låter sig göra, äfven om saken i sig sjelf vore billig och rättvis, hvilket jag icke vill bestrida. Jag får alltså för min del begära punktens återremitterande till Utskottet.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till det förevarande momentet, dels af Herr *Bennich*, att Kammarerna, med afslag derå, måtte besluta, att de tjänstemän och betjente vid tullverket, hvilka icke åtnjöte högre lön än 1,000 kronor och icke innehade annan befattning, skulle under år 1874 såsom tillfällig löneförbättring erhålla 20 procent af den dem tillkommande aflöning; och dels slutligen att momentet måtte återförvisas.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera proposition på Herr *Bennichs* yrkande, hvilken proposition besvarades med nej, och slutligen proposition på återremiss af momentet, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; Och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Mom. b.

Bifölls.

22:dra punkten.

Utskottets i mom. a afgifna yttrande godkändes och mom. b och c biföllos.

23:dje punkten.

Bifölls.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 21 och 23 dennes bordlagda utlåtande N:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från militiebostället N:is 15 och 17 Eslöf under Skånska Husarregementet.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 21 och 23 dennes bordlagda utlåtande N:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från f. d. kvartermästarebostället vid Elfsborgs regemente Germundared N:o 1.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det är mycket vanligt, att man, för att bereda plats åt folkskolor och förse dem med planteringsland, beslutar afsöndringar från statens boställen, men anspråken äro härvid mycket olika. I det nyss af Kammaren bifallna utlåtandet var det fråga om en afsöndring af omkring 3 tunnland, och i det betänkande, som på föredragningslistan har sin plats närmast efter det nu föredragna, gäller det en afsöndring af endast $\frac{1}{2}$ tunnland. Här åter ifrågasattes en afsöndring af icke mindre än 5 tunnland eller 28 kvadratref. Det är väl ändå icke meningen, såsom man skulle vara frestad föreställa sig, då så stora jordrymder tilldelas folkskolorna, att folkskolelärarne skola göras till riktiga jordbrukare. Då emellertid den nu ifrågavarande afsöndringen är af vederbörande auktoriteter tillstyrkt, och någon reservation icke blifvit mot Utskottets förslag afgifven, föreställer jag mig, att det icke skulle tjena något till att motsätta sig densamma; men jag har icke kunnat underlåta att såsom min åsigt uttala, att hvar och en, som har något med dylika afsöndringar att skaffa, och isynnerhet de, som dervid hafva förslagsrätt, borde för sig uppställa ett visst maximum af jord, utöfver hvilket afsöndringarne icke finge sträckas, på det man måtte undvika att göra dessa till små domäner, hvilkas skötsel måhända komme att ligga folkskolelärarne mera om hjertat, än undervisningen, som väl dock bör vara hufvudsaken.

Öfverläggningen förklarades slutad och utlåtandet bifölls.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 21 och 23 dennes bordlagda utlåtande N:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från regementskrifvarebostället vid Första Lifgrenadier-regementet Björkö.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 21 och 23 dennes bordlagda utlåtande N:o 48, i fråga om beviljande af anslag till fortsättande af statens jernvägsbyggnader.

1:sta och 2:dra punkterna.

Biföllos.

3:dje punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Här föreligger nu ett betänkande om jernvägarnes sträckning i Norrland, och man underrättas deri, att det ännu icke är känt hvar dessa jernvägar skola gå fram; men detta hindrar icke, att man är fullt säker på hvad de skola kosta. Mig förefaller detta temligen besynnerligt, och jag föreställer mig, att man borde hait dessa jernvägars sträckning klar för sig och egt kännedom om lokalförhållandena i de orter, de komma att genomlöpa, innan man gjorde upp ett förslag öfver kostnaderna för deras byggande; men det går likaväl an ändå, menar man, och förslaget är fullt tillförlitligt, för att Riksdagen skall kunna fatta beslut, utan annan utredning. Det anslogs vid förra riksdagen medel till undersökningar af lämpligaste sträckningarne för de ifrågavarande jernvägarne; men dessa undersökningar hafva icke blifvit verkställda, och man vet således icke nu, hvilken sträckning jernvägarne skola få. Lika godt, säger man, det kostar lika mycket, vare sig man bestämmer sig för den ena eller den andra sträckningen, och bara det anslås många millioner, går allting bra. Jag tycker, att man här går väl hastigt tillväga, men det är här, som eljest, att ju större summor det gäller, dess raskare går det att få dem.

Herr Brun: Men anledning af den siste talarens anförande, anholder jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att andra förändringar å dessa bansträckningar här icke äro i fråga, än sådana, som blifva nödiga att iakttaga vid arbetets utförande, och att det är rättigheten att bestämma häröfver, man nu föreslagit, såsom det synes mig med största skäl, att öfverlemna till Kongl. Maj:t. Jag är sjelf intresserad af att dessa jernvägar få en viss sträckning, men hyser det oaktadt ingen tvekan härvidlag, då jag finner det helt tydligt och bestämdt framgå af detta betänkande, att det för 1875 äskade anslaget endast afser de delar af jernvägarne, som äro ostridiga, det vill säga från Storvik till Hybo samt delar af banan inom Jemtland, och att den rätt, som här förbehålles Kongl. Maj:t, endast gäller de smärre vikningar åt ena eller andra hållet, som vid byggnadsarbetet å dessa ostridiga bandelar, kunna blifva oundgängligen nödiga. Jag anholder om bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

4:de punkten.

Bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 21 och 23 dennes bordlagda utlåtande N:o 50, i anledning af Riksdagens år 1873 församlade revisorers berättelse angående granskning af statsverkets samt andra utaf allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1871.

§§ 1—4.

Utskottets hemställanden biföllos.

§ 5.

Herr af Klint: Jag måste till min stora ledsnad bekänna, att jag icke så som sig bort uppmärksammat detta ärende, då det förevar inom Stats-Utskottet. Jag får därför nu anhålla, att Kammaren måtte afslå den underdåniga skrifvelse, som här är af Utskottet föreslagen, och det på den grund, att de upplysningar, som af vederbörande myndigheter blifvit ingifna med anledning af revisorernes anmärkning, och som ganska riktigt finnas antydda i Stats-Utskottets betänkande, gifva vid handen, att det med uppbörden i Stockholm icke kan tillgå på annat sätt, än hittills skett. Jag anhåller vördsam om afslag på Utskottets förslag om aflåtandet af en underdånig skrifvelse.

Herr Stråle: Lika med den siste talaren anhåller jag om afslag å Stats-Utskottets hemställan om en förändring uti den mångåriga praxis, som här i Stockholm egt rum med afseende på utskylternas erläggande, i det nemligen kronoutskylder, som uppgå till 15 R:dr och derutöfver, skola insättas i Riksbanken och bevis derom sedermera i kronouppbördsverket företes. De skäl, som till stöd för förändringen blifvit anförda, inskränka sig egentligen till tvänne. Det ena är det "oskälige" besvär, som skulle förorsakas allmänheten. Detta besvär är dock icke större, än att gå till Riksbanken, der man, såvida man ej dröjer till uppbördsstämman sista timma, blir ganska hastigt expedierad, och sedermera företaga den nödvändiga vandringen till kronouppbördsverket vid Ridderhustorget. Det andra skälet för förändringen skulle vara, att det nuvarande sättet för inbetalningen medför besvär för banken, men något synnerligt besvär torde det dock icke kunna sägas vara, lika litet som någon klagan försports från nämnda verk. Emot en förändring i nuvarande förhållande tala emellertid något starkare skäl. De viktigaste af dessa synas mig vara, att genom en förändring skulle kontrollen väsentligen försvagas. Nu ligger kontrollen deruti, att penningarne insättas i Riksbanken och qvittenset öfver insättningen aflemnas till uppbördsverket, hvilket, såsom vi veta, kontrolleras af magistraten. Om åter alla medel skulle konstant inbetalas under uppbördstiden, så blefve det nödvändigt att hvarje middag efter slutad uppbörd uppräknas alla återstående qvitton och öfverräknas de insatta summorna, hvilka äro högst betydliga; de uppgingo till exempel förra året vid första uppbördsstämman till en miljon R:dr. Ett ytterligare skäl, som verkligen synes något tala för

förändringen, torde icke böra förbigås, det nemligen, att inbetalningar till andra verk ske så, som Utskottet här föreslagit; men dervid må anmärkas, att i dessa verk finnes kontrollant på stället invid uppborrdsmannen, hvilket deremot icke eger rum i uppborrdsverket. Således skulle, enär en fullständig kontroll är nödvändig, den föreslagna förändringen medföra behovet af ökade tjänstemän. Vidare möter mot densamma antagande, åtminstone inom den närmaste framtiden, den ganska stora betänkligheten, att de lokaler, som nu finnas, näp- peligen medgifva ett annat uppborrdssätt.

Afven andra skäl kunna anföras emot Stats-Utskottets förslag, och jag hänvisar i sådant afseende till hvad Utskottet sjelft anför ur det utlåtande, som Öfverståthållareembetet afgifvit. Jag vill dock icke dermed upptaga tiden utan inskränker mig till anhållan om afslag å den föreslagna skrifvelsen.

Friherre Adelsvärd: De upplysningar, hvarom den förste talar- en ordade, hafva visserligen kommit Utskottet till del, och för det- samma hafva de skäl varit fullkomligt bekanta, på grund hvaraf man anser, att kronoutskyldernas inbetalning icke skulle kunna verkställas annat än genom en omgång, nemligen genom insättning i Riksbanken och afleverering af beviset derom på uppborrdsstämman. Då det emellertid onekligen är rätt att minska de skattdragandes börda så mycket som möjligt, och då utan tvifvel såsom en del af denna börda måste anses den tid, som erfordras för skattens inbetalning, så har Utskottet ansett, att man skulle kunna minska denna börda genom att låta inbetalningen ske på ett ställe. Att den nu icke kan verk- ställas annat än genom en omgång bör väl icke vara något skäl mot att för framtiden ordna saken på ett bättre sätt. Detta har varit orsaken till Utskottets förslag om aflåtandet af en skrifvelse till Kongl. Maj:t, på hvilket jag för min del visserligen icke mycket hål- ler; jag inskränker mig till att yrka bifall å Utskottets hemställan.

Grefve Mörner, Carl Göran: Nu gällande stadganden med- gifva alla dem, hvilkas debetsedlar ej uppgå till 15 R:dr, att erlægga sina utskylder kontant till vederbörande uppborrdskommissarie. Det är således den stora mängden af skattskyldige, som fått sig denna lindring medgifven, på samma gång som dermed är förenad den minsta risken för det allmänna, enär det inbetalda beloppet för hvarje dag ej kan uppgå till särdeles stora summor. De åter, hvilkas debet- sedlar uppgå till högre belopp än 15 R:dr, äro skyldiga att insätta penningarne i Riksbanken och sedermera presentera bankens attest i uppborrdsverket. Denna omgång drabbar dock i allmänhet personer, hvilka icke borde vara obekanta med vägen till banken, och för hvilka det icke kan vara särdeles stort besvär att göra en promenad dit. Det har blifvit sagdt, att det ej tillgår på liknande sätt i andra embetsverk. Jag vågar dock påstå, att i allmänhet tillgår just på samma sätt. Om man nemligen har att göra en räntebetalning i nå- gon publik kassa, så får man insätta beloppet i Riksbanken och se- dermera presentera beviset derom hos verket; men dervid är den stora skilnaden, att när man skall erlægga sina kronoutskylder, så blir man

i allmänhet särdeles hastigt expedierad, såväl i banken som i upp-
bördskontoret, hvaremot om man har att göra en räntebetaling af
förenämnda slag, man visserligen blir lika fermt expedierad i Riks-
banken, men deremot vanligen får gå om icke tre, åtminstone två
gångar till det verk, som skall emottaga insättningsbeviset. Detta
har åtminstone varit min erfarenhet, och för mig har det betydtt min-
dre, då jag i alla fall bor i staden, men för personer från landsorten
kan det vara ganska obehagligt. Jag tror, att den ordning för ut-
skyldernas inbetalning, som nu eger rum, i många hänseenden är att
föredraga framför den, som revisorerne föreslagit och Stats-Utskottet
tillstyrkt. Införandet af den nuvarande ordningen föranleddes af de
icke obetydliga balanser, till hvilka uppbördsmännen i forna tider
gjorde sig skyldiga, och hvarpå staten led ganska stora förluster.
Allt sedan år 1815, då förändringen vidtogs, har det deremot hört
till undantagen att staten förlorat något på uppbördsverket här i
Stockholm.

Jag förenar mig med dem som yrkat afslag till Stats-Utskottets
förslag.

Grefve af Ugglas: Såsom ytterligare skäl för afslag å hvad
Utskottet här begärt, får jag blott hänvisa till hvad i betänkandet
står infördt ur Öfverståhållareembetets yttrande. Embetet har nem-
ligen påvisat, att för Stockholms stads innevånare skulle denna för-
ändring, långt ifrån att vara en fördel, tvärtom i många fall medföra
förlust, emedan, såsom i utlåtandet säges, nödig kontroll icke skulle
kunna åstadkommas, "utan att vare sig medföra betydligt ökade ut-
gifter för Stockholms kommun och således för de skattskyldige sjelfva
eller vålla sådant dröjsmål och uppehåll vid uppbördens emottagande,
bokförande och qvitterande, att de skattskyldige jemväl häraf komma
att röna anmärkningsvärda olägenheter". Då således statsrevisorerne
här omfattat en kommuns intressen, som dock undanber sig den för-
del man tror sig bereda densamma, så kan det väl icke vara skäl
att tvinga kommunen att antaga den ifrågasatta förändringen. Jag
anhåller om afslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven
och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall
till Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå, gjordes
först proposition på bifall till samma hemställan, hvarvid svarades
nej, och sedermera proposition på afslag derå, hvilken proposition
med ja besvarades.

§ 6.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Herr Odelberg: På Utskottets fraraställning i denna punkt
nödgas jag anhålla om afslag. Till de skäl, hvilka blifvit anförda

af styrelsen öfver Alnarps landtbruksinstitut uti densammas förklaring öfver revisorernes anmärkning, vågar jag lägga ännu ett annat. Då nemligen uti undervisningen vid ett landtbruksinstitut naturligtvis äfven bör ingå landtbruksbokhålleri, så bör också undervisningen i detta läroämne anordnas på det mest rationela sätt, men icke kan det väl vara rationellt riktigt att under ett år redovisa för grödans belopp och under ett annat för dess realiserande. Ett af de skäl, som föranledt revisorernes anmärkning, torde vara, att institutets statsanslag redovisas under två poster, en från årets början till den 14 Mars och den andra från den 14 Mars till årets slut. Denna oegentlighet, att ett års anslag redovisas på sådant sätt, är emellertid nu afhjelpat, och alltså qvarstår icke längre detta skäl för anmärkningen. Revisorerne hafva vidare sagt, att det icke bör möta större svårighet att afsluta räkenskaperna med kalenderår vid Alnarp än vid Ultuna. Jag ber dock att få fästa uppmärksamheten på, att vid Ultuna var förr, liksom för närvarande vid Alnarp, tiden för räkenskapernas afslutande en helt annan än kalenderårets slut, men att, på grund af en liknande anmärkning från revisorernes sida, som blef gillad af Riksdagen, anbefalldes styrelsen för Ultuna institut att afsluta sina räkenskaper med kalenderår. Så har det nu fortgått vid Ultuna under flera år, men alltid med stor klagan öfver det olämpliga uti afslutningstiden, hvilket jag kan intyga, då jag under loppet af flera år haft i uppdrag att revidera institutets räkenskaper. Styrelsen för detta institut har, på grund af dessa svårigheter, ingått till Kongl. Maj:t med begäran om att få ändra tiden för räkenskapernas afslutning till den 1 Juli. Denna fråga är ännu icke afgjord af Kongl. Maj:t, men, enär jag önskar framgång åt styrelsens hemställan, hvilken åter skulle motverkas, om ett beslut nu fattades i öfverensstämmelse med Stats-Utskottets förslag, nödgas jag, under önskan att institutet må lemnas frihet att afsluta sina räkenskaper på den tid det anser tjenligast, anhålla om afslag på den föredragna punkten.

Friherre af Ugglas: Då Stats-Utskottet såsom skäl för bifall till revisorernes framställning åberopat förhållandena vid Ultuna, har jag begärt ordet för att upplysa Kammaren om, att just på grund af de stora svårigheter, som der befunnits förenade med böckernas afslutande den 1 Januari, och på grund af en framställning från institutets revisorer har styrelsen för detsamma ingått till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, att räkenskapsåret må få framflyttas till den 1 Juni; och jag vågar hoppas, att de myndigheter, som komma att yttra sig öfver denna hemställan, skola tillstyrka densamma, samt att Kongl. Maj:t dertill skall lemna sitt bifall. Det är alldeles uppenbart, att vid ett landtbruk det skall vara rationelare och bättre att afsluta böckerna vid en tid på året, då tillgångarne äro realiserade, så att man icke nödgas uti bokslutet beräkna dessa tillgångar mer eller mindre på höft. Då det vid ett landtbruksinstitut framför allt är af vigt att hos eleverne implanta ett riktigt bokföringssätt, så kan jag icke finna annat, än att det vore ett stort fel att återföra bokslutet vid Alnarp till den 1 Januari. Jag kan icke heller inse af hvad vigt en sådan åtgärd skulle vara för revisorerne, ty landtbruks-

institutens räkenskaper ingå icke med sina slutsummor uti någon rikshufvudbok, utan de äro för sig alldeles fristående. Jag vågar sålunda i ett klokt landtbruksbokhålleris egt intresse anhålla, att Herrarne behagade afslå denna punkt, äfven på det att icke den goda afsigten med framställningen från Ultuna måtte gå om intet.

Herr von Ehrenheim: Jag är så fullständigt förekommen af Herr Odelberg och Friherre af Ugglas, att jag endast anhåller att få förena mig uti deras yrkande om afslag.

Herr Brusewitz: Äfven jag ber att få instämman uti det yrkande, som de föregående talarne framställt, men icke på samma skäl som dessa Herrar anfört. Jag anser nemligen denna fråga vara alldeles för liten för att tid efter annan återkomma till Riksdagen, och då, sedan den sista gången var före, den förändring blifvit gjord vid Alnarp uti räkenskapsföringen, att statsanslaget redovisas för kalenderår, så har ju derigenom blifvit vunnit den förnämsta fördel, som man genom den begärda förändringen åsyftat. Jag anhåller alltså om afslag på den förevarande punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Enligt hvad jag tror, kan en räkenskap afslutas lika väl vid den ena tidpunkten som vid den andra, och att välja en tid på året, då afföningar med mera dylikt måste godtyckligt fördelas, torde icke medföra så stora fördelar, som man här föreställer sig. Till följd af den långa tid, som är beviljad för dessa institut att afsluta sina räkenskaper, hafva de blifvit satta i tillfälle att alldeles undvika att taga upp några godtyckliga siffror på sina inventarier och kunna komma till de rätta värdena, emedan de hinna realisera innan räkenskaperna afslutas, och derigenom kunna räkenskaperna blifva ett uttryck för det sanna resultatet, såvida ett sådant kan ernås. Det synes mig emellertid ligga icke ringa vikt derpå, att de räkenskaper, som anses höra staten till, i allmänhet afslutas vid en och samma tidpunkt. Detta har äfven flera gånger varit anbefaldt och äfven i allmänhet tillämpadt. Den framställningen, som nu inkommit från Ultuna, har varit föranledd af detta instituts särskilda revisorer, men då en mångårig erfarenhet visat, att det åtminstone icke är förenadt med några särdeles stora svårigheter, att fortgå på samma sätt, som för detta institut nu är föreskrifvet, så torde ej uti denna framställning ligga något skäl för afslag på förevarande punkt. Jag ber dessutom att få nämna, att landtbruksakademiens förvaltningskomité, som blifvit anbefaldt att yttra sig öfver förslaget, har sökt att i sitt utlåtande visa, både att det kan förblifva såsom nu är stadgad, och att så bör ske. Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr von Ehrenheim: Jag ber endast att, till hvad jag förut yttrat, få tillägga, att om också den framställning, som inkommit från Ultuna landtbruksinstituts styrelse, blifvit gjord i öfverensstämmelse med revisorernes erinran, så har den dock tillkommit i full öfverensstämmelse med styrelsens öfvertygelse om hvad för rä-

kenskapernas lämpliga förande är af nöden. De svårigheter, som äro förenade med den nuvarande bokslutstiden, hafva varit erkända åtminstone så länge jag haft äran att deltaga uti detta instituts styrelse, och att de icke hafva varit obetydliga, kan man lätt finna deraf, att, då räkenskaperna afslutas den 31 December, nästan hela grödans värde måste kalkyleras, och att följaktligen ingen siffra kan lemnas med full säkerhet. Jag har endast velat tillägga dessa ord för att lemna den upplysning, att svårigheterna varit af styrelsen redan väl kända, innan revisorerne gjorde sin anmärkning.

Grefve Mörner, Carl Göran: Värdet af det foder, som uppställas på kreaturen, och de öfriga materialier, som för landtbruket användas, måste väl alltid af institutet sjelft bestämmas. Hvad åter de öfriga produkterna angår, så vill det synas mig, att man snarare kunde antaga, att de äro försålda den 1 Juni, än den 14 Mars, som nu är bokslutstiden vid Alnarp. Jag tror för öfrigt ej, att det ligger någon särskild vikt på hvilken tid man derfor bestämmer, och jag har hört Herrar landtbrukare disputerat, huruvida den ena eller andra tidpunkten vore fördelaktigare; den ene vill hafva den 14 Mars, den andre den 1 Juni och den tredje den 1 Juli, så att derutinnan tror jag ej det är möjligt att få någon enighet. Den säkraste basis för räkenskaperna anser jag vara kalenderåret, ty statsanslaget är gifvet för kalenderåret och aflöningarne gå ut från det ena året till det andra. Jag tror därför, att det är lämpligare att välja dettas slut för bokslutets uppgörande, än en annan tidpunkt, som styrelsen för Ultuna anser böra vara den 1 Juni och styrelsen för Alnarp den 14 Mars. Genom bifall till framställningen från Ultuna skulle ej heller någon likhet vinnas mellan de båda instituten, hvilket jag dock anser vara ganska önskvärdt.

Friherre Adelsvärd: Det är visserligen svårt att uppträda och försvara ett utlåtande, mot hvilket redan så många framstående talare och landtbrukare uppträdt. Jag skall dock försöka att i största korthet göra det. Skälen för Utskottets hemställen hafva varit, dels att det syntes vara en riktig regel att räkenskaperna för samtliga statsinstitutioner vid samma tid afslutades, och dels att räkenskaperna vid Ultuna landbruksinstitut redan nu afslutades med kalenderåret. Emellertid tyckes det, som om det sista skälet icke vore riktigt, enär det blifvit upplyst, att institutets styrelse ingått till Kongl. Maj:t med begäran att få afsluta sina räkenskaper vid en annan tid. Jag vill icke yttra något om den ena eller andra tidpunktens företräde, men att den bör vara densamma vid båda instituten synes mig vara aldeles klart. Emellertid tyckes det också vara klart, att tankarne äro mycket delade i fråga om den tidpunkt, som bör väljas, i det Ultuna landbruksinstitut, efter hvad vi här hört, begärt att få afsluta sina räkenskaper den 1 Juni och Alnarps institut åter vill bibehålla den gamla terminen, som är den 13 Mars. Den skrifvelse till Kongl. Maj:t som nu är föreslagen, synes mig för öfrigt vara ganska oskyldig, och om Kongl. Maj:t icke funne skäl att meddela den begärda föreskriften, så lär han väl finna någon annan åtgärd, hvarigenom åt-

minstone räkenskaperna komma att avslutas samtidigt vid de båda instituten. Jag inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Odelberg: Den siste talaren yttrade, att den skrivelse, som Stats-Utskottet begärt, vore ganska oskyldig. Jag deremot å min sida anser den tvärtom vara högst skadlig, ty, just såsom han yttrade, är det särdeles olämpligt, att de båda instituten avsluta sina räkenskaper på så olika tider som den 13 Mars och den 1 Juli. Jag delar hans åsigt i detta fall och tycker visserligen icke, att den 13 Mars är någon så synnerligen lämplig tid, men om instituten få frihet att avsluta sina räkenskaper när de anse tjenligast, så är det att hoppas, att styrelsen för Alnarps institut framdeles, med insigt om att en lämpligare tid kan finnas än den 13 Mars, ändrar densamma till den 1 Juni eller Juli. Om Styrelsen deremot af Kongl. Maj:t anbefalles att avsluta sina räkenskaper den sista December, så är det icke möjligt att utan nådigt tillstånd ändra denna tid. Ett sådant tillstånd är dock svårt nog att erhålla; och att af alla tider på året ingen är otjenligare för ett bokslut än den sista December, är klart, då man tager i betraktande, att ett landbruks bokhålleri bör vara inrättadt i öfverensstämmelse med förhållandena vid landtbruket.

Herr Rydén: Jag föreställer mig, att här mindre är fråga om att på teoretisk väg utreda, när man lämpligast bör göra bokslut vid ett landtbruk. Jag tror, att frågan här gäller något helt annat, eller huruvida icke, för vinnande af ordning och reda, samtidigt och helst vid kalenderårets slut redovisning bör afgifvas för de utgifter, som blifvit på grund af statsanslag gjorda. För några få år sedan vidtogs en mycket genomgripande förändring i afseende på räkenskapsverket i vårt land. Man klagade då till en början öfver, att man skulle förändra den avslutningstid, som förut varit vanlig vid en stor del räkenskaper, nämligen den 30 April. Saken gick dock väl för sig, och snart visade sig fördelarne att alla räkenskaper, deri statsmedel ingingo, upplades samtidigt den 31 December. Det har blifvit anmärkt, att det för eleverne vid landbruksinstituten skulle vara lärorikt att se, huru på goda grunder ett bokslut vid ett större landtbruk borde uppläggas. Jag förmodar dock, att den omständigheten, att en redovisning för kalenderår skulle afgifvas, icke kan hindra föreståndaren att kalla eleverne till sig för att visa dem, huru man skall göra ett så kalladt omslut för att komma till den rätta behållningen vid en viss tidpunkt. Jag yrkar bifall till den begärda skrivelsen.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många nej, blandade med ja,

och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Grefve *Mörner* begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i § 7 af utlåtandet N:o 50, röstar

	Ja;
Den, det ej vill, röstar	Nej.

Vinner nej, afslås Utskottets i nämnda paragraf gjorda hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—28;
Nej—43.

§§ 8 och 9.

Utskottets hemställanden biföllos.

§ 10.

Herr Rydin: Denna punkt är så besynnerlig och skulle taga sig så egendomligt ut i en Riksdagens skrifvelse, att jag af det skälet måste yrka afslag å densamma. Utskottet hemställer nemligen, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida "någon lindring må kunna beredas innevävarne på ön St Barthélemy, vare sig detta må kunna ske genom befrielse från erläggande af tull för dit inkommande varor, *indragning af dervarande garnison* eller på annat lämpligare sätt". Huru kan det väl vara möjligt, att innevävarnes ställning i ekonomiskt afseende skulle kunna på något vis vara beroende af garnisonens indragning eller bibehållande? Då dessutom Utskottet icke uppgifvit något annat möjligt sätt för lindringens åstadkommande än genom befrielse från erläggande af tull, så tror jag icke att något skäl talar för bifall till den ifrågasatta skrifvelsen.

Herr Statsrådet Wærn: Jag kan icke annat än gifva den siste talaren rätt uti hans yttrande om att garnisonens indragning omöjligt kan verka någon lindring för innevävarne, men då Utskottet dertill hemställer, om ej en sådan kunde beredas genom befrielse från tull eller på annat lämpligt sätt, och då således Kongl. Maj:t på grund af denna skrifvelse kunde finna anledning att söka åstadkomma

förbättringar uti öboarnes ställning, så kan jag icke finna annat, än att Kongl. Maj:t rätt gerna skulle taga emot en framställning, som visar att Riksdagen fäster afseende vid vår enda aflägsna koloni.

Herr von Koch: Om visserligen icke denna skrifvelse är ställd i de allra prydligaste ordalag, så är den dock icke så orimlig, som den förste talaren ville låta påskina. Bland de förbättringar, som kunde vidtagas, nämnes visserligen garnisonens indragning, men om man läser igenom betänkandet, så finner man, att i stället för garnisonen skulle upprättas en polisstyrka, och genom hela den af guvernören föreslagna organisationen skulle säkerligen, utan moderlandets betungande, åt ön kunna beredas en lindring, synnerligast genom befrielse från erläggandet af tull å lefnadsförnödenheter. Jag tror således, att förslaget, såsom ett helt betraktadt, är välment, och anser äfven, att den ytterliga nöd, hvaruti kolonisterna befinna sig, påkallar några åtgärder. Det är möjligt att Kongl. Maj:t kan hitta på något lämpligare sätt, än som här är föreslaget, till exempel såsom förut varit på tal, att med öboarnes samtycke förena kolonien med något annat samhälle, som har bättre råd att kosta något på densamma. Jag anhåller om bifall.

Herr Rydin: Jag vill blott ytterligare fästa uppmärksamheten på, att det egentligen är det sätt, hvarpå denna punkt är affattad, som är så egendomligt, att man icke bör aflåta en skrifvelse. Herr Statsrådet Wærn har visserligen förklarat, att Kongl. Maj:t gerna skulle taga emot en sådan, men jag hemställer, huruvida, sedan revisorerens berättelse ådagalagt, huru ömklig denna ös ställning är, det skall behövas en skrifvelse från Riksdagen i så besynnerliga ordalag, för att Kongl. Maj:t skall taga initiativet i denna fråga. Jag anser, att Kongl. Maj:t af sig själf kan taga öns belägenhet under ompröfning och derefter inkomma till Riksdagen med ett förslag, som åtminstone öfverensstämmer med logikens fordringar.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå, framställdes propositioner å dessa yrkanden samt besvarades med blandade ja och nej; hvaruppå och efter det proposition på bifall till Utskottets hemställan förnyats samt med många ja och nej i blandning besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Votering äskades; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i § 10 af utlåtandet
N:o 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner

Vinner Nej, afslås denna hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—26.
Nej—35.

§ 11.

Lades till handlingarne.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Konstitutions-Utskottets den 23 och 24 dennes bordlagda utlåtande N:o 6, i anledning af Friherre von Schulzenheims motion om ändring af 6 § Regeringsformen.

1:sta punkten.

Herr Bergstedt: Såsom Kammaren behagade finna, äro samtliga ledamöter från denna Kammare reservanter mot Utskottets betänkande. Bland Andra Kammarens ledamöter i Utskottet, hvilka hafva dikterat beslutet, har varit den allmänna meningen, att den ifrågasatta förändringen blott skulle ske under det vilkor, att de båda krigsdepartementen sammanslogos. Då jag förmodar, att denna Kammare icke skulle vilja ingå på ett sådant vilkor, äfven om den för öfrigt skulle finna skäl att understödja Utskottets framställning om inrättandet af ett nytt departement för näringar och allmänna arbeten, så tillåter jag mig att yrka afslag på denna punkt och anhåller att få göra samma yrkande äfven i afseende på de följande.

Herr von Ehrenheim: Uti den framställning, som Konstitutions-Utskottet gjort, finnes enligt min uppfattning ett förslag, som med några obetydligare detaljändringar är lämpligt och riktigt, och ett annat, som deremot synes mig vara mindre välbetänt. Detta senare är den ifrågasatta sammanslagningen af Landt- och Sjöförsvarsdepartementet, men innan någon uppträder till försvar för denna förening, vill jag icke derom yttra något vidare, än att jag i den delen motsätter mig Utskottets förslag. Det andra momentet åter, som enligt min tanke förtjenar Kammarens uppmärksamhet, är frågan om inrättande af ett nytt, civilt departement. Det är icke första gången denna fråga är föremål för Riksdagens uppmärksamhet. Den har på grund af Kongl. proposition två särskilda gånger varit det, senast vid 1868 års riksdag. Behovvet af en sådan förstärkning af arbetskrafterna har ock enligt min uppfattning blifvit allt mer och mer oafvisligt. Man kan visserligen om denna fråga säga, att den är i hög grad en regeringsfråga, och att det således torde vara mindre

lämpligt, att ett Utskott deruti tagit initiativet, men Kammarens ledamöter hafva utan tvifvel med den noggrannhet studerat det statsrådsprotokoll, som åtföljer Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, att här är allmänt bekant, att Chefen för Civil-departementet der fortfarande på det bestämdaste yttrar sig om behofvet och vigten af inrättandet af ett nytt civilt departement, att Statsrådets öfriga ledamöter instämt uti denna åsigt och att Kongl. Maj:it godkänt densamma. Den betänklighet, som från synpunkten af förslaget ursprung möjligen skulle kunna möta, har sålunda blifvit fullkomligt undanröjd, och jag delar för öfrigt i allmänhet icke den uppfattningen, att Riksdagen bör inskränka sin verksamhet till afgifvandet af underdåniga skrivelser af mer eller mindre sväfvande innehåll och undandraga sig allt detaljarbete, som fordrar en mera noggrann kännedom om den sak, som är i fråga. Af denna anledning har jag uti min reservation tagit mig friheten föreslå en sådan förändring uti § 6 Regeringsformen, som endast omfattar tillägget af ett nytt departement. Jag har affattat mitt förslag i noggrann öfverensstämmelse med 1868 års proposition för att derigenom motverka betänkligheterna mot bifall till en enskild reservants framställning, och har endast uti denna propositions lydelse vidtagit en enda förändring, eller den att jag ur den nu gällande paragrafen bibehållit, att ett af de två Statsråden utan departement bör hafva förvaltat civil beställning. Denna förändring har jag infört med anledning af de anmärkningar, som blifvit gjorda i denna Kammare mot uteslutandet af en dylik bestämmelse. Jag vill således anhålla om proposition på det förslag, som återfinnes i min reservation på sidan 23 af Utskottets utlåtande, så lydande:

“Af Statsrådets ledamöter skola *åtta* vara chefer, hvar för sitt departement, nemligen:

Justitie-statsministern, för Justitie-departementet;

Statsministern för utrikes ärendena, för Utrikes-departementet;

En chef och föredragande Statsråd för Landtförsvars-departementet, hvilken tillika vare Konungens rådgifvare i kommandomål för arméen;

En för Sjöförsvars-departementet, hvilken tillika vare Konungens rådgifvare i kommandomål för flottan;

En för Civil-departementet;

En för Finans-departementet;

En för Ecklesiastik-departementet; samt

En för Departementet för näringar och allmänna arbeten.

Den närmare fördelningen af ärendena, departementen emellan, bestämmes af Konungen, genom en särskildt utfärdad, offentlig kungjord stadga.

Af de *två* statsråden utan departement, bör åtminstone *ett* hafva förvaltat civil beställning“;

Herr Rydin: Denna fråga förevar sista gången 1868, men den ledde då icke till någon åtgärd. Konungens dåvarande främste rådgifvare förklarade, att denna fråga sammanhänge med två viktiga omständigheter, den ena: förvaltningens omordnande. hvilken fråga

länge stått på dagordningen, och den andra: utvidgad makt för departementscheferne, hvilket blefve en nödvändighet, om de underordnade embetsverken skulle uppflyttas till byråer under departementen. Hvad som vållade att denna fråga då föll i Konstitutions-Utskottet var, att Utskottet satte i fråga, huruvida icke någon omflyttning af ärendena i de 7 departementen skulle kunna vara lämplig, dervid Utskottet uttalade betänkligheten af att öka departementens antal, emedan detta kunde inverka på den enhet, som bör råda i ministären, hvilken, fruktade man, skulle kunna komma att sönderdelas i administrativa fackmän. Till följd häraf föll frågan, och man uppgaf såsom skäl, att då till nästa riksdag ett förslag i sådan riktning kunde af regeringen utarbetas och framläggas, det icke vore skäl att Riksdagen dermed befattade sig. Frågan står nu på samma standpunkt, och det är af vigt för representationen att kunna bedöma, huruledes ett nytt departement kan inverka på administrationens ordnande och äfven på utvidgningen af departementschefens makt, innan Riksdagen i detta hänseende fattar ett definitivt beslut. Jag anser det nemligen betänkligt att besluta inrättandet af ett åttonde departement, utan att i sammanhang dermed några åtgärder inom styrelsen och förvaltningen vidtagas. På grund häraf och då först vid nästkommande riksdag den innevarande legislaturperioden avslutas, i följd hvaraf Riksdagen kan från Regeringen erhålla det förslag, som Regeringen kan finna sig befogad att framställa, så instämmer jag i den reservation, som afgifvits af Herr Mannerskantz, hvilken ansett att ett så beskaffadt förslag bör framkomma från Regeringen.

Jag vill slutligen fästa uppmärksamheten på ytterligare en omständighet, nemligen att, om här blir fråga om återremiss, så, enär, på sätt en talare nämnde, denna Kammares ledamöter i Utskottet stått uti denna fråga samtliga på en sida och Andra Kammares ledamöter på den andra, finnes det icke någon förhoppning att från Konstitutions-Utskottet skall kunna komma ett förslag, som kan hafva utsigt till framgång. Den som skall kunna förmedla de olika åsigtterna inom representationen är regeringen, och jag anser derföre, att man bör afvakta regeringens framläggande af ett förslag. På grund häraf yrkar jag afslag å denna punkt.

Herr Mannerskantz: Jag har icke, på sätt den siste talaren yttrade, yrkat afslag å denna punkt i annat afseende än att jag ansett det olämpligt att sammanslå Landtförsvars- och Sjöförsvarsdepartementen, för att derigenom kunna inrätta ett departement för näringar och allmänna arbeten. Hade förslaget om inrättande af ett åttonde departement ensamt för sig kunnat göra sig gällande inom Utskottet, så skulle jag hafva tillstyrkt bifall till detsamma. Jag instämmer följaktligen i Herr von Ehrenheims yrkande, att en förändring måtte ske i den af honom föreslagna syftning. Jag tror, att det är mycket orätt att, då man allmänt erkänner, att åtskillige af departementscheferna för närvarande äro öfverhopade med arbete för löpande ärenden af den beskaffenhet, att de hafva mycket svårt att medhinna dem, och då man utöfver dessa göromål gifver dem det ena uppdraget efter det andra att göra reorganisationsarbeten af den mest vidsträckta

beskaffenhet, hvilka icke äro lika lätta att verkställa som att påyrka, man likväl framställer anmärkningar mot regeringens ledamöter för bristande verksamhet. Det torde böra tagas i betraktande, huruvida det med skäl kan fördras att de skola kunna sköta en massa löpande göromål och på samma gång föreslå reformer af den mest omfattande beskaffenhet. Nu tror jag lika med den föregående talaren, att, om Kammaren fattar ett annat beslut än det af Konstitutions-Utskottet föreslagna, så kan icke på grund af de olika meningarne någon sammanjemkning inom Utskottet komma att ega rum, och förslaget om ett nytt departement kommer således att vid denna riksdag förfalla. Men jag tror, att det vore nyttigt, om Kammaren genom bifall till Herr von Ehrenheims förslag för sin del åtminstone uttryckte den mening, att Kammaren ville gifva sitt bifall till inrättandet af ett nytt departement. Jag skulle icke påyrka något sådant, emedan jag anser sådana frågor böra utgå från regeringen, men då regeringen förut framställt samma förslag och man af uttalanden så väl till statsråds-protokollet, som vid riksdagen finner, att regeringen fortfarande är böjd för antagande af sådant förslag, så har jag deruti en tillräcklig anledning att förena mig med Herr von Ehrenheim.

Herr Rydin: Jag vill fästa uppmärksamheten på, att det som icke är utredt i denna fråga är, huruvida det är lämpligt att hafva sju eller åtta departement. Vi hafva icke fått utredt, om icke genom ärendernas fördelning ett åttonde departement blefve obehöfligt. Om man tänker sig, att från Civil- till Justitie-departementet öfverflyttades alla ärenden angående bolagsordningar och kommunernas angelägenheter samt de från Konungens Befallningshafvande inkomna besvärsmål som nu tillhöra Civil-departementet — det vill säga att Justitie-departementet blefve ett Justitie- och Politie-departement — och dessutom sjöfartsärendena kunde komma till Sjöförsvars-departementet, så skulle det kanske kunna vara tillräckligt med sju departement. Jag har härmed icke velat yttra något annat, än att frågan behöfver af regeringen utredas, så att den nu påbegynta omorganisationen af administrationen måtte kunna ske, utan att tuberas genom beslutet om inrättandet af ett åttonde departement. Sedan denna fråga blifvit utredd — en fråga som regeringen dessutom 1868 ansåg stå i intimt förhållande med en utvidgning af departementschefernas makt, så kan Kammaren fatta sitt beslut efter att hafva tagit noggran kännedom om frågan; men under närvarande förhållanden anser jag det betänkligt, att Kammarerna binder sig genom att fatta det ena eller andra beslutet.

Herr Brun: Hvad beträffar Herr Rydins yttrande, att tillökningen af ett departement skulle kunna innebära fara för enheten inom ministären, förefaller det mig, som man hade så mycket mindre skäl att fästa afseende dervid, som regeringen vid tvänne tillfällen ifrågasatt en tillökning i departementens antal. I öfrigt och rörande sjelfva frågan vill jag fästa uppmärksamheten på, att redan länge har erkänts behöfvet af att få ett nytt departement, hvilket skulle komma att öfvertaga en del af de på Civil-departementet hopade göro-

målen, och man har alltid, så vidt jag kunnat inhemta, tänkt sig, att detta företrädesvis skulle behandla jordbruksärendena och kommunikationsangelägenheterna. Inom Konstitutions-Utskottet hafva, på sätt här blifvit yttradt, tvänne olika meningar stått emot hvarandra, och det är naturligt, att på den sidan, der man ifrigast önskat bifall till Herr von Schulzenheims motion, man funnit representanter företrädesvis för jordbruket. Mig synes det, som om det vore största skäl att bifalla en del af motionen, på det sätt nemligen som Herr von Ehrenheim föreslagit, ty det kan icke nekas, att jordbruket och kommunikationsanstalterna äro de mäktigaste häfstängerna för landets utveckling, och att således hvarje fördröjande af den ifrågasatta reformen är till skada för riket. Jag finner för min del alla skäl tala för bifall till den af Herr von Ehrenheim afgifna reservation, hvilken jag vördsamant yrkar måtte antagas.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels af Herr von Ehrenheim, att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag, skulle antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling det förslag till ändring af § 6 Regeringsformen, som funnes intaget i hans emot punkten afgifna reservation, dels ock att Utskottets förslag skulle af Kamraren förkastas.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på antagande af Utskottets förslag att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på Herr von Ehrenheims yrkande, då svaren utfollos med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den som vill att Kamraren, med afslag å Konstitutions-Utskottets hemställan i 1:a punkten af Utlåtandet N:o 6, skall antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling det förslag till ändring af § 6 i Regeringsformen, som finnes intaget i Herr von Ehrenheims emot punkten afgifna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås den förevarande punkten.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—47.

Nej—27.

2:dra punkten.

Herr Mannerskantz: Jag får på grund af de skäl jag anført i min reservation yrka afslag å denna punkt.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition derå, att Utskottets förevarande förslag skulle antagas att hvila till vidare

grundlagsenlig behandling, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på förslagets förkastande, hvilken proposition med ja besvarades.

Upplästes ett af Herr *von Geijer* ingifvet Memorial af följande lydelse:

Om ledighet från riksdagsgöromålen till den 13 April anhålles vördsamligen.

Denna anhållan bifölls.

Anmäldes och bordlades Första Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtanden:

N:o 3, i anledning af väckt fråga om förändrad lydelse af 9 § i Kongl. Kungörelsen den 30 December 1863, angående nämndemans rätt till ersättning för extra förrättningar m. m.; och

N:o 4, i anledning af väckt fråga om befrielse för sådana fartyg, som söka nödhamn, från utgörande af fyr- och båkafgifter.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Torsdagen den 26 Mars 1874.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades 5 protokollsutdrag för sammanträdet å f. m. och protokollet för den 18 dennes e. m.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 23 och 24 dennes bordlagda utlåtande N:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om antagande af en författning angående förändrade bestämmelser i afseende å behandlingen och fullföljden af vissa mål.

Härvid anmälte sig och yttrade:

Herr von Gegerfelt: Jag får vördsamt föreslå, att Lag-Utskottets nu föredragna betänkande, enligt hvilket Kongl. Maj:ts proposition blifvit endast delvis tillstyrkt, må företagas till afgörande på följande sätt:

1:o mom. 1—13 i Utskottets författningsförslag, hvarje moment för sig och med öppen rätt för den ledamot, som önskar föredragning af 7:de momentet i § 1 af Kongl. Maj:ts proposition, att efter 6:te momentets behandling derom göra framställning;

2:o det efter 13:de momentet förekommande stycket, börjande med orden "med undantag af";

3:o början af Utskottets författningsförslag, eller meningen: "Nedan uppräknade mål — — — nemligen tvister";

4:o derest yrkande derom göres, de af Utskottet afstyrkta paragraferna i Kongl. Maj:ts proposition, hvar för sig och med iakttagande deraf, att § 5 förekommer före §§ 2, 3 och 4;

5:o slutet af Utskottets författningsförslag, eller meningen "denna förordning — — — anhängiggöras";

6:o ingressen;

7:o rubriken; samt slutligen

8:o Utskottets före författningsförslaget förekommande hemställan.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det var ett långt recept att på rak arm godkänna. Det har varit krångligt nog att hinna på den korta tid, som dertill varit förunnad, taga kännedom om betänkandet, men ännu svårare är att öfverläsa detta recept, som vi ej sett förr än nu. Jag anhåller, att vid denna fråga, liksom vid andra, Utskottets förslag måtte följas. De, som hafva anmärkningar att framställa, kunna göra det vid de särskilda punkterna.

Herr von Gegerfelt: Jag ber få erinra, att det af mig föreslagna föredragnings sätt öfverensstämmer med hvad hittills varit vanligt, endast med den förändring, som varit af särskilda omständigheter påkallad. Jag vill bemärka, att 3:dje, 4:de och 5:te §§ af Kongl. Maj:ts proposition äro af Utskottet afstyrkta, utan att derom någon särskild punkt förekommer i sjelfva klämman. Dessa paragrafer måste till behandling förekomma i den ordning, att beslutet om dem ej inverka på föregående beslut. Slutet af Utskottets förslag lyder så: "Denna förordning skall ega tillämpning å alla der omförmälda mål, som efter den — — — anhängiggöras". Motsvarande stadgande i det Kongl. förslaget har en mycket vidlyftigare form med afseende å de af Utskottet afstyrkta punkter. Således måste behandlingen af dessa punkter föregå berörda stadgandes föredragning. Jag vill tillägga, att jag för min del inom Utskottet påyrkat en annan uppställning af betänkandet, men såsom det nu är uppställt ser jag ingen möjlighet, att det kan föredragas på annat sätt än det af mig föreslagna.

Herr Carleson: Icke heller jag kunde fullständigt uppfatta det framställda förslaget till föredragningsordning och instämmer i Grefve Mörners hemställan att föredragningen måtte få ske på samma sätt, som tillföre varit öfligt. För min del kommer jag att påyrka afslag å så väl Utskottets som Kongl. Maj:ts förslag, och om min åsigt skulle delas af Kammararens majoritet, kunde begge förslagens öde vara afgjort vid första momentet, hvaremot, om Kammararen delar reservanternes åsigt, att Kongl. Maj:ts proposition bör antagas, ingenting hindrar att, vid granskningen af de delar af samma proposition, som i Utskottets förslag afhandlas, efter hand göra de tillägg reservanterne önskat, ända till dess Kongl. Maj:ts förslag blifvit i allo antaget.

Sedan öfverläggningen rörande sättet för utlåtandets föredragning härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen att Herr von Gegerfelt hade föreslagit, att förevarande utlåtande, enligt hvilket Kongl. Maj:ts deri omhandlade nådiga proposition endast delvis blifvit tillstyrkt, måtte företagas till afgörande på följande sätt:

1:o mom. 1—13 i Utskottets författningsförslag, hvarje moment för sig och med öppen rätt för den ledamot, som önskar föredragning af 7:de momentet i § 1 af Kongl. Maj:ts proposition, att efter 6:te momentets behandling derom göra framställning;

2:o det efter 13:de momentet förekommande stycket, börjande med orden: "Med undantag af";

3:o början af Utskottets författnings förslag, eller meningen: "Nedan uppräknade mål — — — nemligen tvister";

4:o derest yrkande derom göres, de af Utskottet afstyrkta paragraferna i Kongl. Maj:ts proposition, hvar för sig och med iakttagande deraf, att § 5 förekommer före §§ 2, 3 och 4;

5:o slutet af Utskottets författningsförslag, eller meningen: "Denna förordning — — anhängiggöras";

6:o ingressen;

7:o rubriken; samt slutligen

8:o Utskottets före författningsförslaget förekommande hemställan; hvaremot Grefve *Mörner* yrkat, att vid föredragningen Utskottets uppställning af författningsförslaget skulle följas.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på antagande af Herr *von Gegerfeldts* förslag, hvarvid svarades ja och nej i blandning, och sedermera proposition på Grefve *Mörners* yrkande, då svaren likaledes utföllo med blandade ja och nej; hvaruppå och efter det proposition på antagande af Herr *von Gegerfeldts* förslag förnyats samt med ja och nej i blandning besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Till följd häraf förekom nu

Utskottets å sidd. 9, 10 och 11 intagna författningsförslag.

1:sta mom.

Herr Carleson: Fullt ense med Utskottets majoritet om oantagligheten af Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, tror jag tillräckliga skäl saknas för att tillstyrka antagandet af Utskottets förslag. De mål, som uppräknas i detta förslag, angå i allmänhet tillämpningen och tydningen af ekonomiska och administrativa föreskrifter, och om det är lätt att bland dem framställa många, som ganska väl kunde behandlas såsom privaträttsliga tvister, är det också lätt att under samma rubrik framställa sådana, hvilkas enahanda behandling skulle lända det allmänna och understundom äfven den enskilde till förfång. Redan det nu föredragna momentet lemnar bevis derpå. Det handlar nemligen om tvister "huruvida besittningsrätt till krononybyggen är förverkad eller eljest bör upphöra. "Krononybyggen finnas numera knappast annorstädes än i Norrland, der domsagorna gemenligen innefatta minst tre tingslag, i de flesta af hvilka blott 2 ting, men i somliga endast 1 ting om året förrättas. Det må nu för tillfället medgifvas, att tvister, huruvida besittningsrätt till dessa nybyggen är *förverkad*, kunna behandlas såsom vanliga domstolsmål, men om ett förverkad krononybygge eller ett sådant, som den antagne nybyggaren öfvergifvit efter att hafva, såsom ofta händer, misshushållat med skogen, skulle finnas behöfligt eller tjenligt för bildande af en kronoallmänning eller för något annat allmänt ändamål och någon pretendent — för att ej särskildt nämna de utländska bolag, om hvilkas framfart vi hört så mycket talas — behagade komma fram med ett mer eller mindre oberättigadt anspråk på detta nybygge, männe det då vore med statens intresse förenligt

eller för bevarandet af enskild rätt nödigt att dispositionen öfver kronans ostridiga egendom hvilade så länge pretendenten till besittningsrätten förmådde hos de allmänna domstolarne utdraga en rättgång derom; eller månne det icke vore beklagligt, om kronan eller Konungen saknade rättigheten att i administrativ väg afgöra tvisten på sätt statens intresse, utan förnärmelse af enskild rätt, fordrade? Skulle icke i en dylik tvist kronans förvandling till enskild part lända staten till skada, utan rättmätigt gagn för någon? Under vexlande former förete sig lika beskaffade, men dessutom också andra olägenheter af att till allmänna domstolarne hänskjuta flertalet af de ärenden, som förekomma under de öfriga momenten i Utskottets förslag. Bland de mest sakkunnige, som yttrat sig i detta ämne, hafva visserligen varit skiljaktiga meningar, såsom ofta är förhållandet, men Kammar-kollegium, som sannolikt icke är angeläget att onödigtvis bibehålla några ärenden, har afstyrkt öfverlembandet till domstol af icke blott de i föredragna moment, utan äfven de i momenten 2, 3, 4, 6, 7 och 10 nämnda, och Kollegii mening har i detta hänseende blifvit delvis understödd af den komité, som för ämnets utredning varit tillsatt och som 1859 afgaf sitt yttrande. Denna komité ansåg dessutom orådligt att till domstol öfverlemna de under momenten 8 och 9 förekommande mål. Man har endast varit ense om, att de i momenten 11, 12 och 13 nämnda mål kunde saklöst till domstol hänskjutas, och då någon ytterligare sakutredning, som kan gifva ett berättigadt, objektivt stöd för underkännande af nämnda auktoriteters åsichter i ämnet, alldeles saknas, synes åtminstone ganska tvifvelaktigt huruvida andra mål än de, om hvilkas egenskap man varit ense, nemligen de under mom. 11, 12 och 13, låta sig utan skada till privaträttsliga tvister förvandlas. Om statens nuvarande rätt att administrativt och med hänsyn till det allmännas intresse slita tvister af den beskaffenhet, som nu är i fråga, eftergifves, och man sedermera finner, att man begått ett misstag, så är efter min tanke nästan omöjligt att återtaga en sådan rätt just i de fall, der den bäst behöfves, nemligen i fråga om hushållning med offentlig egendom. Aldrig hafva hittills ifrågavarande ärenden blifvit behandlade annorledes än i administrativ väg, och på lång tid har man ej hört ens ett föregifvande, att den enskildes rätt dervid blifvit i ringaste mån kränkt. Antalet af de mål af förevarande beskaffenhet, som fullföljas hos Kongl. Maj:t i administrativ väg, är jemförelsevis så ringa, att det ej i väsentlig mån kan öka den öfverklagade börda, som Departements-cheferne hafva att bära, och då Riksdagens åberopade skrifvelse i ämnet egentligen innefattar endast en anhållan, att Kongl. Maj:t ville tillse, hvad i ärendet kunde åtgöras, samt Kongl. Maj:t läser vara fullkomligt oförhindrad att till domstol öfverlemna sådana mål. om hvilka man är ense, att de saklöst kunna till domstol hänskjutas, så synas mig giltiga skäl ej förefinnas att antaga förevarande förslag, hvarför jag nu anhåller om proposition på afslag å första momentet.

Herr von Gegerfelt: Då Riksdagen i 1868 års skrifvelse uttryckt den åsigt, att sådana mål, i hvilka den enskildes rätt vore i

fråga och som måste bedömas efter rättens grundsatser och ej efter statens fördel, böra öfverlemnas till domstol, så torde frågan nu böra inskränkas till, huruvida de mål, som Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag upptager, äro af sådan beskaffenhet. I första momentet förekommer frågan, huruvida besittningsrätt till krononybyggen är förverkad eller eljest bör upphöra. Genom 1860 års Kongl. förordning är redan stadgad, att frågor, om åborätt till kronohemman skall vara förverkad, skola gå till domstol. Nu är väl icke någon egentlig skillnad emellan en krononybyggares och en kronohemmans åbos rätt. Har en nybyggare nedlagt arbete på och uppodlat jorden, måste väl hans rätt att behålla nybygget vara lika giltig som en innehafvares af ett kronohemman.

Den siste talaren åberopade de sakkunniges yttrande, som i frågan afgifvits. Jag får dervid erinra att 1820 års komité ansåg att frågan, huruvida besittningsrätten till såväl kronohemman som kronony bygge skulle vara förverkad, vore en domstolsfråga, och att 1859 års komité delade äfven denna åsigt. Kammar-kollegium har visserligen ansett frågan om besittningsrätten till krononybyggen vara af blandad egenskap, men Kollegii president jemte en ledamot hafva häri varit af skiljaktig mening och yttrat: "upplåtelse af kronohemman under stadgad åborätt har med rätta ansetts innefatta ett emellan kronan och åbon upprättadt kontrakt, som ej bör af kronan ensidigt kunna utan domstols beslut brytas. Därföre bör ock upplåtelse af mark till nybygges anläggning anses innebära ett för kronan lika bindande kontrakt. Ifrågavarande tvister böra därför hänskjutas till domstols afgörande. Skola vi grunda vårt omdöme på auktoriteter, tror jag att öfvervägande skäl tala för bifall till detta moment.

Den siste talaren anmärkte vidare, att, om man nu öfverlemnade vissa mål till domstol och sedan fann, att ett misstag vore begånget, så kunde ett återtagande ej ske. Först och främst bör man, innan man fattar ett afgörande beslut, göra sig förvissad, att man ej begår ett misstag — och för min del anser jag ingalunda någon fara därför finnas i förevarande fall. Dessutom är anmärkningen endast så vida riktig, att rättelse i hvad man *anser* för ett misstag kan vinnas endast derest misstaget å andra sidan inses och erkännes samt att en obehörigen innehafd makt, som man släppt ifrån sig, ej lätteligen kan återtagas.

Samme talare har också fästat uppmärksamheten på den långsamma behandling dessa mål skulle underkastas genom att öfverlemnas till domstol. Jag tror dock ej, att de äro af större vikt än många andra mål, som nu gå till domstol. Om skyndsamhet skall sättas i främsta rummet, borde än flera mål öfverlemnas till de administrativa myndigheterna än som nu är fallet.

Slutligen har äfven anmärkts, att Kongl. Maj:t kan, om också detta förslag ej antages, till domstol öfverlemnna sådana mål, som ostridigt höra dit. Kongl. Maj:t har likvisst i denna proposition öfverlemnadt till Riksdagen att med sig lagstifta i detta ämne, och då tillkommer det enligt min åsigt nu Riksdagen att tillse, hvilka mål böra till domstol hänskjutas.

Jag får vördsamt yrka bifall till första momentet.

Herr Carleson: Den föregående talaren anmärkte, att en krononybyggares förhållande till kronan vore att anse såsom kontrahents till kontrahents. Efter mitt begrepp är detta en mycket stor irring. Kongl. Maj:ts förordningar om de vilkor, med iakttagande af hvilka en viss till nybygge anvisad kronoegendom får begagnas, äro gifna och utfärdade under den förutsättning, att Kongl. Maj:t såsom statsförvaltningens chef har sig förbehållen rätten att pröfva de tvister, som vid tillämpningen kunna uppkomma. Kongl. Maj:t utöfvar vid pröfningen af dessa tvister statens höghetsrätt och får dervid alldeles icke anses såsom part mot den enskilde, men kronans rättsställning blefve fullkomligt förändrad i dessa mål, derest de hänvisades till domstol, emedan kronan då onekligen skulle betraktas såsom enskildt rättssubjekt i den ställning den siste talaren ansåg henne redan innehafva.

Såsom vårdare af allas rätt och bästa har Konungen nu att tillse att föreskrifterna om kronans egendom blifva tolkade i enlighet med det allmännas intresse och utan intrång i den enskildes rätt.

Det anmärktes också, att den omständighet, att Kongl. Maj:t till Riksdagen öfverlemnad en proposition i ämnet, skulle påkalla nödvändighet för Riksdagen att tillkännagifva, hvilka af ifrågakvarande ärenden kunna enligt dess åsigt till domstol hänskjutas. Jag kan ej se en sådan nödvändighet. Äfven om den Kongl. propositionen ej finnes antaglig, har Kongl. Maj:t likväl fortfarande grundlagsenlig rätt att med samma makt som förut lagstifta i ämnet och att till domstol öfverlemba de mål, han anser höra dit.

Grefve Mörner, Oscar. Utan att vilja gå så långt som den näst siste talaren och påstå, att, därför att 1868 års Riksdag aflät en skrifvelse med hemställan till Kongl. Maj:t att i näder tillse, huruvida åtskilliga mål, tillhörande de administrativa myndigheterna, ej kunde öfverlemnas till domstol, Riksdagen nu skulle vara så bunden, att den ej ens skulle kunna ingå i pröfning, huruvida de mål, som i Kongl. Maj:ts proposition förekomma, böra till nämnda kategori hänföras, får jag likväl säga, att Riksdagen är skyldig att med största varsamhet gå till väga vid pröfningen af denna proposition, på det att icke Riksdagens skrifvelse må anses hafva tillkommit utan någon vikt och mening. Granskar jag då hvad Kongl. Maj:t i första momentet hemställt, så må väl vara, att Kongl. Maj:t, på sätt den siste talaren förmält, vid pröfningen af de der omnämnda frågor utöfvar en höghetsrätt, men Kongl. Maj:t har nu ansett dessa frågor vara af den grannlaga natur, att de böra utgöra föremål för domstols pröfning, och förklarar sig ej längre önska utöfva denna sin höghetsrätt. För så vidt jag kan finna äro ej heller dessa ärenden af annan art, än att de kunna hänskjutas till domstol, der, sedan rättsförhållandet blifvit utredt, yttrande meddelas. Jag hyser visserligen den öfvertygelse, att, om dessa ärenden fortfarande behandlas i administrativ väg, nybyggares och fiskares rätt ej derföre komma att trädas för nära eller trampas under fötterna, men jag har tillika den åsigt, att deras rätt ej heller kommer att lida det minsta genom att af domstol pröfvas. Jag är förvissad, att domstolarne skola egna dessa

ärenden den samvetsgranna pröfning de förtjena. För min del kan jag således ej se något skäl, hvarför Riksdagen skulle vägra sitt bifall till hvad Kongl. Maj:t i detta moment föreslagit. Genom förslaget antagande skulle äfven följa den nytta, att Kongl. Maj:t sluppe att i Statsrådet befatca sig med hvarjehanda ärenden, som saklöst kunna derifrån skiljas. Dessa ärenden äro visserligen nu ganska få till antalet, men ingen kan svara för att de ej blifva flera, och redan nu klagas ju öfver för mycket arbete och öfveransträngning inom departementen. Då de ej heller i sig innebära något, som strider mot att de kunna behandlas i rättsväg, hoppas jag att Kammarerna vill bifalla Utskottets förslag.

Herr Fröman: Här har redan omnämnts, huruledes den skrifvelse tillkom, som föranledt förevarande Kongl. Maj:ts proposition. Såsom vi torde erinra oss, var vid 1868 års riksdag en stor plan å färde, att omskapa den civila administrationen; denna frågas dimensioner minskades dock småningom mer och mer och slutligen var det blott den omnämnda skrifvelsen, som vann Riksdagens bifall. Ändamålet, som man ville vinna, var väl att minska de administrativa myndighetens besvär, förnämligast med sådana mål som gå till högsta instansen eller Statsrådet. Nu är det emellertid upplyst, att dessa mål icke äro af något synnerligen stort antal, så att deras öfverflyttning till domstolarne skulle medföra någon betydligare lättnad, men, äfven om så vore, tycker jag att man å andra sidan bör fästa ganska mycket vikt vid de stora olägenheter förslaget kan medföra; jag talar nu icke endast om första punkten utan äfven om de öfriga. Det är alldeles klart att mål, som öfverflyttas till domstolarne, icke kunna komma att handläggas med samma hastighet som nu hos de administrativa myndigheterna. Det förekommer mig som, under en tid, då man söker göra allt möjligt för att påskynda ärendenas gång, det skulle taga sig rätt besynnerligt ut, om man för dessa mål sökte förlänga handläggningen genom deras öfverlemnande till domstol, helst då det påskyndande af domstolarnes arbeten, som åsyftats med införande af månatliga ting, ännu icke kommit hela landet till godo. Det finnes nemligen trakter i vårt land, der ting ännu hållas blott tre eller två gånger om året. I betraktande af alla dessa olägenheter och vid deras jemförande med de obetydliga fördelar, som skulle vinnas, finner jag klokast att förblifva vid det gamla och instämmer i yrkandet om afslag å förevarande punkt.

Herr von Koch: Då här för närvarande icke så mycket tyckes vara fråga om det ena eller andra slaget af mål, som skulle öfverlemnas till domstolarne, utan man betraktat ämnet mera i allmänhet, så har äfven jag begärt ordet för att uttala mina åsikter i frågan. Så vidt jag uppfattade en föregående talares yttrande, så ville han afslå så väl Utskottets förslag som Kongl. Maj:ts proposition på den grund, att han önskade bevara kronans höghetsrätt att bedöma sådana här frågor. Bestämmandet af hvilka frågor som böra öfverlemnas till domstolarne, och hvilka icke bör efter min tanke helt och hållet afgöras efter den grundsatsen, att man ser till, hvilka som äro frågor

om *mitt* och *ditt* och hvilka som verkligen äro förvaltningsfrågor — man bör onekligen vara mycket noga med att man icke tager ifrån kronan något som hör till förvaltningen af statens egendom; den dömande makten bör väl ock Konungen utöfva, men det gör han efter nu gällande statsskick bäst och riktigast i Högsta Domstolen, der han när han så vill kan inträda och begagna sina två röster. Så snart frågan är om *mitt* och *ditt*, och det kan den äfven röra i tvist mellan staten och den enskilde, vill man nu för tiden att domaren endast skall döma efter lag *utan* alla *sidoblickar* på statens *intresse*, såsom motsatt den enskildes. Jag tror, att man måste öfvergifva den så kallade administrativa justicen, som jag lika med en af högsta domstolens ledamöter ej kan betrakta annat än som ett *oting*, en *contradictio in adjecto*. Hvad äro väl de förvaltande verken annat än ombud för värden om statens intressen och egendom? Derfor böra de äfven i förvaltningsfrågor vara fria från inblandning från domaremaktens sida. Men att, i tvist emellan kronan och enskild man låta ena partens, kronans, förvaltare eller ombud vara *domare*, det stöter allt för mycket mina och jag tror vår tids rättsbegrepp. Ur det i Justitie-departementet först utarbetade lagförslag hafva, på grund af anmärkningar i Högsta Domstolen vissa frågor uteslutits, hvilka otvifvelaktigt enligt sin tanke borde kvarstå bland de administrativa. Nu tror jag intet sådant kvarstår, utan endast tvister om *mitt* och *ditt*. Jag kan ej förstå att man nu för tiden, liksom för 40—50 år sedan, skall anse sig behöfva eller böra se till att alla sådana frågor, der kronan har något intresse, skola dragas till kollegier eller administrativa domstolar. hvilka förr i verlden par preference skulle döma till kronans fördel och också nästan alltid gjorde det. Här talas nu mycket om skyndsamhet, men den var i de gamla kollegierna sådan, att när de icke kunde döma till kronans fördel, så begrofvode frågan kanske i hundra år eller mer. Jag ber blott att få erinra om processen med de Baumanska arfvingarne; slutet blef att arfvingarne fingo rätt, men staten vann ändå till slut derigenom, att man dragit så länge ut på tiden, att det ej var möjligt att bevisa, hvilka som verkligen voro Baumans arfvingar. Nu har Kammarkollegium antagit helt andra grundsatser, men så var det då.

Då det i den nu föredragna punkten är fråga om, huruvida en enskilds rätt till krononybyggen är förverkad eller icke, kan jag icke inse annat än att det vore högst olämpligt, att ett förvaltande verk skulle döma deruti. Rättsprincipen anser jag vida viktigare än om ett eller annat kronony bygge faller till kronan, eller om detta afgöres ett år förr eller senare. Jag får sålunda konkludera dermed att jag anser att staten i förvaltningsfrågor bör vara ensam beslutande genom sina förvaltande verk, men att jag deremot anser det vara alldeles oriktigt att låta amovibla personer döma i rättstvister. Om äfven någon långsamhet eller tidsutdrägt skulle uppkomma, så är det väl icke så farligt, och dessutom bör man väl äfven kunna hoppas att den tid snart skall vara inne, då det icke finnes någon domsaga, der endast ett eller två ting hålles om året. Jag vågar således anhålla om bifall till den nu föredragna punkten, helst som jag hört att Kammarkollegii president äfvensom Kammarrådet Borgström tillstyrkt densamma.

Herr Carleson: Den siste talarens åsigt, att den administrativa justicen är ett oting, får man ännu någon gång här i Sverige höra upprepas; den var i början af detta århundrade ganska allmän, och vid de tyska universiteterna händer det väl än i dag att den förfäktas. Men sedan den i Frankrike varit föremål för mycket grundliga undersökningar allt ifrån första franska revolutionens tid, synes man redan på 1840-talet hunnit derstädes komma öfverens om motsatsen, och den i Tyskland ännu fortsatta striden i ämnet föres icke mellan statsmännen utan mellan några rättslärde. Så vidt jag kunnat fatta äro emellertid numera alla de förnämsta bland rättslärde ense både om det berättigade och det nödvändiga i den administrativa justicen. Holtendorf i sin "Encyclopädie der Rechtswissenschaft" sammanfattar grunden härför helt kort i följande tre punkter: "Erstens sind die Richter auch bei der sorgfältigsten und umfassendsten Vorbildung nicht im Stande, neben dem Privat- und Strafrecht auch das ganze Gebiet der Verwaltungsgesetzgebung vollständig zu beherrschen, während für die Verwaltungsbehörden die Anwendung derselben in täglicher Uebung Lebensaufgabe ist; Zweitens ist in den weit meisten Streitfällen, die bei Handhabung der Verwaltung entstehen, weniger die Rechtsfrage als die Thatfrage streitig; Drittens wirkt die omnipotente Controle der Justiz lähmend auf die gesammte Verwaltung". Oaktadt en och annan tysk rättslärde, synnerligen bland hatarne till allt hvad franskt heter, fortfarande söker bekämpa den administrativa justicen, hafva dock de tyska statsmännen och staterna antagit och godkänt den; till och med i England har man i åtskilliga fall åter tagit upp den genom tillåtelsen att i tvister med staten om vissa uppbördsmedel, såsom bland annat post- och tullmedel, gå till särskilda kommissioner vid sidan af de allmänna domstolarne. Det finnes så många och så goda både teoretiska och praktiska skäl till försvar för den administrativa justicen, att påståendet att densamma är ett oting torde vara alldeles obefogadt.

Herr von Gegerfelt: I afseende å den administrativa justicens behörighet bör man göra sig reda för två särskilda omständigheter; den ena om för behandlingen af dithörande mål en särskild myndighet erfordras, den andra, huruvida denna myndighet skall tillämpa gällande lagar eller döma efter råd och lägenhet. Den opposition, som är väckt mot förevarande förslag, synes hufvudsakligen grunda sig derpå, att Kongl. Maj:t och kronan anses hafva till enskilde upplåtit vissa rättigheter med förbehåll att sjelf få tolka det dem emellan träffade aftalet såsom det för upplåtaren finnes nyttigt samt att, när den finner för sig fördelaktigt, återkalla en gång gifna föreskrifter. En sådan administrativ justice kan jag för min del icke godkänna, ty när enskilda personer eller inrättningar fått en rätt så hafva de äfven anspråk på att lagen skall tillämpas i afseende derå och att icke i särskilda fall några särskilda föreskrifter skola gifvas eller att under åberopande af kronans och det allmännas rätt den enskildes intresse skall undertryckas. Härpå hänger denna fråga. Om lagen och ej godtycket skall gälla, så finnes det ej något hinder att öfver-

lemnä dessa frågor till dem, som handlägga tvistemål i allmänhet, ty fältet för deras verksamhet är icke så stort, att det ej kan tåla den föreslagna utvidgningen, helst härmed sammanhang egande ämnen redan förut af domstol behandlas. Hvad anmärkningen om att skyndsamheten skulle minskas angår, så vågar jag påstå, att dessa mål, i synnerhet om det gäller huruvida ett krononybygge skall vara förverkad därför att åbon huggit skog eller något dylikt, icke äro i behof att behandlas med någon annan skyndsamhet än den som kommer andra mål till del vid domstolarne.

Friherre De Geer: Ehuru till största delen förekommen af den siste talaren, ber jag dock att få yttra några ord. Den väsendtligaste anmärkning, som blifvit gjord mot detta moment, är, efter min uppfattning, att kronan derigenom skulle frånträda sin höghetsrätt och ställa sig såsom part i en fråga, der hon icke behöfde göra det, då hon vid krononybyggets upplåtelse till den enskilde förbehållit sig att sjelf bedöma de tvister, som i följd af upplåtelsen kunde uppkomma. Detta är otvifvelaktigt ganska sannt; men jag kan för min del ändock icke finna, att kronan kan hafva något annat intresse härvid, än att erhålla ett rättvist och opartiskt bedömande af, huruvida de villkor, hvarunder upplåtelsen skett, blifvit uppfyllda eller brutna; ty, om dessa verkligen blifvit af krononybyggaren fullgjorda, kan det väl icke i något fall vara kronan värdigt eller med kronans sanna intresse förenligt att beröfva nybyggaren sin rätt. För så vidt således våra domstolar äro så organiserade, att de döma rättvist, kan jag icke finna, att kronan skulle fränsäga sig någon fördel genom dessa frågor hänskjutande till domstol.

De i momentet omhandlade målen äro icke heller efter min uppfattning af den beskaffenhet, att de påkalla någon särdeles skyndsamhet. Denna, tror jag för öfrigt, är lika stor vid domstolarne, som på den väg, dessa mål nu gå, och hvad angår de tvister angående ett visst utländskt bolag, på hvilka den förste talaren hänsyttade, tror jag icke att de blifvit afgjorda så fort, att det icke kunnat ske lika fort vid domstolarne, äfven med blott ett ting om året.

Medan jag har ordet, ber jag att äfven få nämna, att jag anser jemväl de mål, som omförmålas i öfriga momenten af denna paragraf, vara af den beskaffenhet, att något stats- eller samhällsintresse icke uppoffras genom deras öfverflyttande till domstolarne; de äro dels af likartad beskaffenhet med dem, som förekomma i detta moment, dels röra de verkliga aftal och kontrakter mellan enskilda. Helt olika ställa sig de i lagförslagets 5 § omhandlade ärenden, som icke från början kunna hänvisas till de allmänna domstolarne och jag vill i afseende å dem tillerkänna all möjlig vikt åt de betänkligheter, som blifvit anförda mot deras dragande under Högsta Domstolens pröfning. Förbehållande mig att, när denna paragraf kommer före, åter få taga ordet, om jag dertill finner anledning, anhåller jag att till det nu föredragna momentet få yrka bifall.

Grefve Mörner, Carl Göran: För min del tror jag, att det icke

icke kan vara af någon särdeles vigt, huru man gör i denna punkt, och jag har begärt ordet egentligen endast med anledning af några uppgifter, som här meddelats, hvilka efter mitt förmenande röjde en nog stor obekantskap med verkliga förhållanden, på samma gång de voro för de myndigheter, som nu handlägga de ifrågavarande målen, af en särdeles förnärmande beskaffenhet. Jag tror icke, att någon af de administrativa myndigheter, som nu behandla frågor om krononybyggen och besittningsrätt dertill, någonsin tillåter sig att fränkänna en nybyggare, som fullgjort de vilkor, hvarunder upplåtelsen skett, besittningsrätten till nybygget, och jag tror icke, att dessa myndigheter, såsom en talare behagade uttrycka sig, stifta lag för tillfället och i stället för gällande föreskrifter tillämpa sin individuella uppfattning af hvad som för staten kan vara nyttigt. Något enda fall, då detta varit händelsen, har åtminstone icke kommit till min kunskap, under den icke så korta tid, jag haft tillfälle att taga kännedom om besvär i dylika ärenden.

En annan talare har åberopat, att det för 40 till 50 år sedan gick så illa till. Det var en ganska olycklig tidpunkt talaren valde för sitt klander; ty just vid den tiden eller 1828 var det, som de flesta ekonomiska ärendena skildes från de administrativa myndigheterna och förledes till domstolarne. Detta var resultatet af den noggranna pröfning, hvartill de kommit, som då hade den beslutande makten, och jag tror icke att det resultatet var af den beskaffenhet, att man på deras döda mull skall kasta en sådan sten.

Herr von Gegerfelt: Den siste talaren har alldeles missförstått mig, eller också har jag yttrat något helt annat, än jag menade. Det har aldrig varit min afsigt att säga, och jag tror mig heller icke hafva sagt, att de administrativa verken stifta "Lex in casu" och till förfång för den enskildes rätt döma till kronans fördel. Tvärtom, jag anser den här ifrågavarande förändringen i praktiskt hänseende vara af ganska obetydlig vigt, emedan jag är fullt öfvertygad, att hvarje part äfven nu får sin rätt i de administrativa verken; men jag tog mig friheten yttra, att motståndet mot den föreslagna förändringen hade sin grund i den åsigten, att de administrativa myndigheterna i sina domslut borde i främsta rummet göra afseende på hvad som för kronan och det allmänna vore nyttigt och icke finge hålla sig så strängt vid hvad lagen bjöde, under det att deremot domstolarne vore för mycket formalistiska och bundna vid lagen, för att lämpligen kunna döma i dessa mål, utan fara för att det allmänna bästa blefve eftersatt. Denna min uppfattning synes också hafva stöd i Högsta Domstolens utlåtande i ämnet och synnerligast i de domstolsledamöters yttranden, som utförligast sig yttrat.

Hvad 1828 års lagstiftning angår, så torde bemärkas, att vid den öfverflyttning af mål till domstolarne, som då egde rum, sorgfälligt undantogs alla sådana mål, som gällde kronans intressen, hvilka kronan förbehöll sig att fortfarande genom sina myndigheter handlägga. Vid den tiden ansågs det på högre ort såsom en uppstudsighet att låta kronan tappa ett mål, och ännu senare betraktades

såsom något oerhördt att låta kronan få betala rättegångskostnad, hvilka åsichter dock numera lyckligtvis försvunnit.

Herr Thyselius: De mål, om hvilka i denna punkt är fråga, tillhöra för närvarande handläggningen af det embetsverk, der jag gör tjänst. Det har varit en af Riksdagen framställd och sedermera icke sällan förnyad anhållan, att den administrativa domsrätten skulle från Kammarkollegium skiljas och på de allmänna domstolarne öfverflyttas. Sedan denna fråga till följd af Riksdagens skrivelse den 15 Maj 1868 åter bragts å bane, har Kammarkollegium på nådig befallning i ämnet afgifvit utlåtande, deruti äfven jag deltagit, och jag har dervid gjort för mig till regel att tillstyrka öfverflyttningen till domstolarne af alla sådana mål, som jag icke funnit vara af den beskaffenhet, att för deras bedömande någon särskild insigt, hemtad från det kamerala området, erfordrades. De mål, hvarom det nu föredragna momentet handlar, har jag för min del icke funnit innehålla något, som kunde utgöra ett hinder för deras handläggning af domstolarne, och jag har derföre tillstyrkt deras öfverflyttning; men på samma gång jag det erkänner, anser jag mig pligtig till den förklaring till förmån för det embetsverk, jag tillhör, att icke annat motiv legat till grund vid den behandling, hvarför dessa och andra mål der varit föremål, än ett allvarligt sökande att träffa hvad som i hvarje fall varit det rätta, ehvad kronans rätt varit deraf beroende eller icke. Att något hinder för en sådan oväldighet skulle ligga uti de administrativa verkens sammansättning, kan jag icke finna, då alla ledamöterna i dessa verk äro inamovibla, med undantag af ordföranden allena. Men ehvad tjenstemannen är inamovibel eller icke, kan det icke gerna utan förnärmelse mot honom antagas, att han, i strid mot bättre vetande, skulle, för det kronan i ett mål har del, afvika från hvad rättvisan deruti bjuder. För min del har jag, såsom jag redan nämnt, icke något att anmärka mot de ifrågavarande målens hänskjutande till domstolarne, om jag än icke kan för mig dölja, att åtminstone ur skyndsamhetens synpunkt fördelen för det allmänna deraf blir ringa eller ingen.

Herr von Koch: Jag har egentligen begärt ordet, dels för att försvara mig mot en uppfattning af mitt föregående anförande, hvarigenom man ville påbürda mig att hafva yttrat något helt annat än det varit mening att säga, dels för att svara några ord på de utdrag ur en tysk encyklopedi, som vi nyss fingo höra från calmarbanken. I förra afseendet hoppas jag att icke hafva uttryckt mig så illa, att jag med hvad jag sagt velat kasta någon skugga på något af våra embetsverk, vare sig de administrativa eller domstolarne, nu för tiden. Men jag har lefvat litet längre än de fleste af Kammarens ledamöter, och jag minnes, att det fanns en tid, då man verkligen hade anledning att misstänka och befara, ja, då man rent af kunde få se partiskhet göra sig gällande i vissa delar af den svenska administrationen. Men denna tid är nu lyckligtvis förbi; och jag hoppas, att mitt yttrande derom icke skall blifva uttydtt på ett sätt, som vore alldeles stridande mot min innersta mening.

Jag ber nu att med några ord få vända mig mot de motiv, som i synnerhet i Högsta Domstolens protokoll finnas uttalade mot den Kongl. propositionen, dels af den ärade ledamoten på calmarbänken, dels af andra högt aktade ledamöter af samma domstol. Deras starkaste skäl för den åsigt, de hysa, är, om jag uppfattat dem rätt, just det, att de anse vissa mål vara af den beskaffenheten, att de böra tillhöra den administrativa domsrätten, på det man vid deras bedömande må kunna bättre tillse kronans rätt, äfven om den komme i strid mot den enskildes, eller med andra ord att den enskildes rätt i allmänhet måste vika för samhällsintresset, för det gemensamma och allmänna bästa. Men det är just i frågan om hvad som är det allmänna bästa, som jag skiljer mig från dem, ehuru med all möjlig aktning för en öfvertygelse, som är olika min egen och som hyses af personer, hvilka äro mig mycket öfverlägsna. De hafva dock icke kunnat bringa mig att öfvergifva den åsigt, som jag anser för den rätta; och jag torde kunna finna en ursäkt för denna min ståndaktighet äfven deruti, och det är ungefär lika många af Högsta Domstolens ledamöter, hvilka omfattat samma åsigt som jag. Dessutom sitta två från Högsta Domstolen nyss utgångna personer i Konungens råd och hafva deltagit i utarbetandet af den Kongl. propositionen. Den i denna proposition föreslagna förändringen anser jag nu för min del så vigtig, att den bör genomföras, äfven om det eger sin fulla riktighet, att i vårt samhälle de administrativa myndigheterna äro lika opartiska som domstolarne. Det är min fulla öfvertygelse, att så är förhållandet; jag har förut sagt det och jag upprepar det ännu en gång. Men det bör vara med de dömande myndigheterna som med Cæsars hustru — de få icke en gång misstänkas för att vilja vara partiska. Och när den, som skall döma, är en *amovibel* person, en person som är *ombud eller förvaltare* för någon af parterna, det må vara för kronan eller hvem som helst, så hafva människorna i allmänhet mycken benägenhet för att tro och säga: "huru skall man kunna få rätt af en sådan person? han är ju icke oberoende, utan står under en annans lydnad". Det kan icke vara helsosamt, att den gällande lagstiftningen gifver plats för sådana insinuationer; och det torde vara af ganska stor vigt för samhällets lugn och välstånd, att alla dylika anledningar till misstankar undanröjas. Jag tror för min del, att det allmänna bästa skulle derigenom mycket bättre befordras, än om man på hvad man behagar kalla teoretiska skäl, qvarhölle de mål, hvarom här är fråga, under de administrativa myndigheternas domsrätt. Det är, tyvärr, såsom jag i början af mitt anförande antydd, icke så många år, sedan till och med domaremakten i landet allddeles icke stod på samma lyckliga ståndpunkt som nu; och det finnes ännu minnen från dessa tider, som göra, att man i synnerhet i södra Sverige — jag ber blott att få erinra om det bekanta Husbergska kartemålet — måste med yttersta varsamhet vårda allt som rör våra domare, för att bevara det lyckliga anseende för fullkomlig opartiskhet, som de nu förvärfvat sig.

Hvad jurister i Frankrike och Tyskland skrivit i dessa ämnen, tror jag man gör bäst att lemna i sitt värde. Jag har äfven förr studerat denna litteratur, ehuru jag nu mera på den sista tiden

icke så noga följt med den. Hvad jag deraf läst eller hört, har dock icke kunnat rubba min åsigt i denna fråga. Dessa särskilda domstolar för vissa slags mål tillhöra egentligen icke vår tid; de hänga icke en gång tillsammans med våra egna *äldsta* författningar utan äro importerade från feudalfolk, samt en kvarleva från medeltidens institutioner, från den tid, då man ville hafva särskilda domstolar för särskilda *stånd*, särskilda *orter* och särskilda *saker*. Nu vill man — och derpå stödja sig också de tyske juristerne — försvara bibehållande af sådana anordningar dermed, att det vid domstolarne icke skulle finnas särskild *sakkunskap* för bedömandet af alla de tvister och mål som här äro i fråga. Men en sakkunskap i denna mening kan man omöjligt fordra af en domare äfven i andra mål och sådana, som ostridigt böra afdömas vid domstolarne. En domare måste ju ofta inhemta utlåtanden af läkare, kemister, landtmätare, nivellörer och många andra personer och således stödja sig på deras sakkunskap för att rätt kunna döma i målet. Och hvad är i sjelfva verket till och med ett vittnesmål annat än ett vädjande till en annan persons säregna *sakkunskap*? Ett vittne är ofta i ett mål den sakkunnigaste personen; men det är därför icke sagt, att han är den bäste domaren i samma mål. Af en domare fordras, att han skall hafva säkra kunskaper i de gällande rättsgrundsatserna och innehafva en sådan ställning, att han *är och anses vara opartisk* och dömer efter lag. Den invändning, att sakkunskap fattas vid domstolarne, tror jag således icke vara af den betydelse, att den bör inverka på beslutet i denna fråga.

Men det är äfven annan sak, hvarför jag tror, att det vore ofantligt lyckligt, om man kunde få så många som möjligt af dessa mål, som äro rättstvister, tvister om mitt och ditt, öfverflyttade till domstolarne. Dessa mål afdömas, såsom bekant, i första hand af Konungens Befallningshafvande. Många af dem gå direkt från Konungens Befallningshafvande till Kongl. Maj:t; och det är på behandlingen af dessa senare, som jag tror att den olägenhet, jag nu vill påpeka, torde hafva det skadligaste inflytandet. Jag har namligen mångfaldiga gånger sett exempel på, att det i landskanslierna och landskontoren icke funnits någon samling af de författningar, efter hvilka man hade att döma i de i fråga varande målen. Äfven t. ex. i Förvaltningen af sjöärendena och Sjöförsvars-departementet vet jag bestämdt att ett liknande förhållande egt rum. Jag ber att i detta afseende få anföra ett exempel. Då båtsmanskomitén nedsattes, begärde en ledamot af densamma att få se de författningar, efter hvilka man handlade ärenden, som anginge båtsmansinrättningen. Han erhöll då till svar, att det icke fanns någon samling af sådana författningar; och för att åstadkomma något, som kunde ersätta en sådan, måste man gå igenom diarierna för att taga reda på alla Kongl. bref, som handlade om dessa saker, ända upp till 1685 års bref, som innehöll grundkontraktet för dessa ärenden. Ett sådant förhållande kan icke annat än inverka högst menligt på målens behandling; och jag tror också, att man häri har att söka den hufvudsakliga orsaken till åtskilliga orimliga och hvarandra motsägande beslut, just angående båtsmanshållet i Calmar och Blekinge län. Men om nu dessa mål

blefve öfverlemnade till domare, som äro vana att döma efter lag och författningar och icke att laga efter lägenhet, såsom det heter, så tror jag, att det skulle medföra en önskvärd ändring härutinnan och att man ganska snart skulle erhålla en fullständig samling af författningar i hit hörande ärenden, hvilket skulle blifva till stor och ovedersäglig nytta för en riktig och konsekvent behandling af dessa mål.

Herr Carleson: Jag har tillåtit mig att ännu en gång begära ordet endast för att gendrifva dem, som här påstått, att jag skulle uttalat den åsigten, att i administrativt judiciella mål domaren borde se blott på statens intresse och det allmänna bästa, äfven om därför den enskildes rätt skulle eftersättas. Att säga något sådant har aldrig varit min mening, och jag tror icke heller att jag sagt det, fastän jag föreställer mig, att domaren i administrativt judiciella mål har att icke endast tillämpa abstrakta rättsregler, utan äfven att tillse hvad i hvarje konkret fall kan vara lämpligt och ändamålsenligt, eller icke, hvilket ligger i naturen af all legal administration, såsom ett handlande inom lagbestämda gränser.

Hvad för öfrigt angår det nu föredragna momentet, är min kännedom om de mål, som deri omhandlas, likasom äfven dem, som förekomma i de följande momenten, alltför inskränkt att återopas såsom annat än bok-kunskap, men då af förut anförda orsaker hela detta förslag synes dels oförsigtigt dels onödigt, och vid sådant förhållande det måste vara klokast att afslå detsamma, har jag framkallat denna diskussion i förhoppning att kunna åstadkomma ett sådant afslag, hvarom jag nu ber att få förnya mitt redan gjorda yrkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet och dels afslag derå, framställdes propositioner å dessa yrkanden samt besvarades med blandade ja och nej; hvaruppå och efter det proposition på bifall till momentet förnyats samt med ja och nej i blandning besvarats, Herr Grefven och talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Herr Carleson begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den som bifaller 1:sta momentet af Lag-Utskottets i utlåtandet N:o 17 framställda författningsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås förevarande moment.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—25.
Nej—24.

2:dra—6:te mom.

Biföllos.

Härefter föredrogs, uppå derom af Herr von Gegerfelt framställt yrkande,

7:de mom. i 1 § af Kongl. Maj:ts nådiga proposition.

Herr von Gegerfelt: I ordningen följer nu i Kongl. Maj:ts proposition ett 7:de moment, hvars antagande Utskottet såsom mig synes utan giltiga skäl afstyrkt. Det lyder så här:

7:o) emellan Oss och Kronan, å ena, samt allmänna inrättningar eller enskilda, å andra sidan, eller emellan dylika inrättningar och enskilda inbördes, angående de i jordebokens kronokolumn upptagna hemmans och lägenheters egenskap af boställe, bohemman, kyrkohemman, hospitals- eller barnhushemman och dylikt, samt om orätt begagnade säteri-, rå- och rörs-, insockne- och öfrige frälsefriheter derå.

Jag ber att först få fästa uppmärksamheten dervid, att detta moment står i nära förhållande till det af Kamraren redan bifallna 3:dje momentet "angående åtnjutande af de rättigheter, som i afseende å de till militära, civil- eller ecklesiastik-staterna eller ad pios usus anslagna hemmans disponerande och besittning kunna vederbörande vara förunnade". Såsom skäl för sitt afstyrkande af 7:de momentet har Utskottet återstär, att Kongl. Maj:t redan genom skrifvelsen af den 31 Maj 1867 förklarar, att Kammar-kollegium icke vore behörigt att döma i tvister mellan kronan och någon viss kyrka angående eganderätt till kyrkohemman, och vidare att Kongl. Maj:t genom tvänne nådiga bref af den 27 April 1868 i särskilda mål förklarar berörda grundsats vara tillämplig äfven i afseende på tvister om andra hemman än kyrkohemman; och Utskottet säger slutligen, att hvad som derefter återstår, inskränker sig till frågor, huruvida i jordebokens kronokolumn upptagna hemman och lägenheter äro med hänseende till kamerala förhållanden att hänföra till det ena eller andra slaget af jordnatur, samt om orätt begagnade säteri-, rå- och rörs-, insockne och öfriga frälsefriheter derå. Jag får då först anmärka, att hvad som genom särskilda författningar förklarats skola gälla i tvister mellan kronan och kyrkor, bör väl äfven göras gällande i tvister mellan kyrkor och allmänna inrättningar eller enskilda inbördes. Vidare bör man komma ihåg, att hvad som är förklaradt genom Kongl. bref i särskilda mål, ännu icke är allmän lag, men att det bör blifva det, om det är stödt på riktiga grunder. Hvad som sedan återstår, synes mig vara ganska ringa och väl af beskaffenhet,

att icke böra skiljas från det redan omnämnda. Här är icke fråga om, af hvad natur ett hemman är, då denna punkt endast rör sådana hemman, som äro antecknade i jordebokens kronokolumn, utan om tvister angående rätt till dessa hemman dels mellan kronan, å ena, samt allmänna inrättningar eller enskilde, å andra sidan, dels mellan dylika inrättningar och enskilde inbördes. Dessa frågor äro således fullt ut lika mycket att hänföra till tvistemål, som de flesta öfriga i denna paragraf uppräknade målen. Jag får således yrka, att Kongl. Maj:ts proposition måtte af Kammaren bifallas äfven i afseende på det af Utskottet afstyrkta 7:de momentet.

Herr Caspersson: Det egentliga skälet, hvarföre Lag-Utskottet ansett de i förevarande moment af Kongl. Maj:ts proposition afhandlade ärenden icke böra dragas under allmän domstols pröfning, har varit det, att i de flesta fall afgörandet af sådana ärenden läro bero af forskningar i arkivhandlingar och gamla jordeböcker, hvilka icke stå domstolarne till buds. Det är i dessa ärenden hufvudsakligen fråga om hemmans natur eller den rätt, hvarunder de blifvit af kronan upplåtna, och tvister härom kunna icke slitas genom afhörande af vittnen eller med tillhjälp af allmänna rättsgrundsatser, utan därför erfordras kamerala upplysningar, hvilka det skulle möta den största svårighet för domstolarne att anskaffa. Det vore således att befara, att de mål, hvarom här är fråga, åtminstone i vanliga fall icke skulle vid domstolarne kunna erhålla den utredning, som för deras afgörande vore erforderlig, och detta har för Utskottet varit det bestämmande skälet att afstyrka deras hänskjutande till domstolarne. Jag anhåller om afslag å momentet.

Grefve Mörner, Oscar: Jag vet icke rätt, om jag skall till bemötande upptaga hvad min ärade granne på jönköpingsbanken helt nyss anför. Det yttrades visserligen efter det Kammaren fattat sitt beslut om den föregående punkten, men innan det moment, som nu är under öfverläggning, var föredraget, och det kan således vara något tvifvel om det egentligen kan sägas tillhöra denna fråga, och om det yrkande, talaren framställde, kan blifva föremål för proposition. Men då jag förutsätter, att han kommer att åter begära ordet och upprepa sitt yrkande, torde man kanske något böra fästa sig vid hvad han androg. Om då å ena sidan det kan vara både riktigt och lämpligt, att med sådana mål, som äro af så pass rättslig egenskap att de med fog kunna från den administrativa jurisdiktionen öfverföras till den judiciela, en sådan åtgärd sker, så torde man å andra sidan, såvida man icke vill att domstolarne skola förlora sin egenskap af rättsinstitut, böra tillse, att de icke blifva belamrade med sådana ärenden, som väsendtligen äro af administrativ art och hvilka såsom sådana måste för domstolarne vara främmande. Ser man saken från den synpunkten, vågar jag påstå, att man skall finna Lag-Utskottets motivering i denna del, om än icke så vidlyftig, dock fullt riktig; ty icke kan det vara lämpligt, att af domstolarne skulle prövas, huruvida hemman och lägenheter äro till sin natur rätt införda i jordeboken och om säteri-, rå- och rörs-, insockne- och öfriga frälse-

friheter åtnjutas med laga skäl eller icke. Sådana frågor om jordebokens innehåll, om den riktigt upptager hvad deri bör finnas, kan jag åtminstone icke begripa, huru man med någon rimlighet skulle kunna förvandla till domstolsfrågor. För deras bedömande erfordras naturligen noggranna undersökningar af jordeböckerna, och jag undrar hvilken ordning det skulle blifva, om domstolarne, som äro för detta ämne helt och hållet främmande, skulle sätta sig ned att granska och klandra jordeböckerna. Mig synes det visst, att detta endast skulle leda till oreda och blifva till ingenting mindre än nytta för det allmänna.

Genom den nädiga skrifvelsen till Kammarkollegium af den 31 Maj 1867 är det uttryckligen förklaradt, att kollegium icke har att upptaga tvister om eganderätten till krono- och kyrkohemman, men att, der sådan tvist icke uppstått, utan fråga endast är om huruvida hemman äro till sin natur i jordebokens kronokolumn rätt upptagna, sådana frågor böra af Kammarkollegium afgöras, och jag kan icke föreställa mig annat än att både det allmännas och den enskildes rätt blifvit bättre tillgodosedd genom dessa frågors handläggning af det embetsverk, som har tillgång till och kunskap om de för frågornas bedömande erforderliga handlingarne, än om de skolat behandlas af domstolarne, som vore vid sitt sträfvande att finna sanningen hänvisade till den efter all anledning ganska ofullständiga och otillförlitliga utredning, som kunde af parterna ävägbringas.

Det borde väl kanske icke höra till denna fråga, men torde måhända ändock tillåtas mig säga, att hvad man här yttrat om lagskipningen och administrationen i tider något före de nuvarande, då, enligt hvad som förmenades, domrarne och de administrativa myndigheterna skulle ansett sig åligga att i förekommande mål nästan alltid låta kronan vinna och den enskilde förlora, ingalunda öfverensstämmer med hvad jag varit i tillfälle att derom erfara. Jag vädjar till dem, som tagit kännedom om Gustaf III:s historia, der man såsom ett vackert drag af den tidens oväld finner, huru riksråden, då Konungen stundom ville mot lagens bud göra sin vilja gällande, icke skydde att votera omkull honom. I mina yngre dagar — efter som vi här tala om våra yngre dagar — hade jag någon tid, under min tjenstgöring i Svea Hofrätt, uppdrag att föra kronans talan i fråga om en del fisken i Norrland, och, om det berodde på min oskicklighet eller sakens förhållande, vet jag icke, men visst är att kronan nästan jemt tappade, och att domstolarne på intet sätt skydde att döma så, som de ansågo för rätt. Likaså är jag öfvertygad att, om man granskar hvad Kammarkollegium under tidernas längd uträttat, man skall gifva äfven detta embetsverk det hedrande vittnesbörd att det, såvidt det förmått, gjort hvad rätt är. Misstag hafva väl der, som öfverallt annorstädes, kunnat begås; men icke lära de hafva skett med berädt mod.

Då, såsom jag sökt visa, det ifrågavarande momentet i Kongl. Maj:ts proposition innefattar ärenden, som icke under någon förövändning böra komma under domstols pröfning, får jag anhålla om bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr von Gegerfelt: Då jag förra gången hade ordet — jag ber Grefve Mörner om ursäkt, att det skedde innan frågan ännu var föredragen — bemötte jag icke alla de skäl, som Utskottet åberopat. Det var ett, som jag lemnade å sido, emedan jag ansåg det vara af ganska ringa vikt, det nemligen att i sådana ärenden, hvarom detta moment handlar, upplysningar skulle af domstolarne behöfva infordras från de kamerala embetsverken. En af Utskottets ledamöter har sedan meddelat, att det var hufvudsakligen af detta skäl, som Utskottet afstyrkt momentet, och jag ber då att få erinra, att af detta samma skäl hade väl då icke heller de mål, som Kongl. Maj:t redan genom de omförmälda breffven förklarar skola af domstolarne handläggas, bort tillhöra dessa; ty i dem måste lika väl ske efterforskningar i jordeböcker och arkiv. Detta är för öfrigt något, som måste ske i många eganderättstvister och bör icke utgöra hinder för domstolarne att handlägga de ifrågavarande målen.

Herr Nordström: Lemnande nu derhän, huruvida de i de föregående punkterna af 1 § upptagna ärenden verkligen äro af beskaffenhet att utgöra föremål för rena rättstvister i domstolsväg hellre än för den administrativa jurisdiktionen, torde man likväl ej ur någon synpunkt kunna medgifva nu föredragna 7:de punkten innefatta ett sjelfständigt ämne för rättstvist. Den innehåller att, när "emellan kronan, å ena sidan, samt allmänna inrättningar eller enskilde å den andra, eller emellan dylika inrättningar och enskilde inbördes, tvist uppstår angående de i *jordebokens kronokolumn* upptagna hemmans och lägenheters egenskap af boställe, bohemman, kyrkohemman, hospitals- eller barnhushemman eller dylikt, samt om orätt begagnade säteri-, rå och rörs- insockne- och öfriga frälsefriheter derå", sådana tvister äfven skola till allmän domstols pröfning hänskjutas. Det är således om den *kamerala jordnaturen* på ett hemman och de deraf enligt gällande författningar härflytande reela förmåner eller skyldigheter, som frågan här förutsättes vända sig. Någon tvist om eganderätt eller nyttjande rätt i hemmanet afses uti juridisk mening här således icke; det är i sjelfva kärnan och midten af den kamerala lagstiftningen, man genom en så beskaffad fråga försättes. Är den rätta jordnaturen behörigen *bevisad*, så är ock derigenom frågan om förmånerna och skyldigheterna afgjord, och intet *bevis* är i sådant afseende mera afgörande än det, som hemtas från sjelfva *jordeboken*, ett officiellt dokument, som upprättas af särskildt dertill förordnade tjänstemän under iakttagande af derom särskildt gifna föreskrifter, och derpå ytterligare af vederbörande granskas och kontrolleras, innan detsamma tillkommer den *fides publica*, som i kameralistiskt hänseende för kronan så väl som för de enskilde är af den största vikt, men som likväl, enligt grundsatserna i vår positiva bevisningslära, lika litet utesluter rättigheten till motbevisning, som i något annat fall, der icke lagen uttryckligen förklarar bevisning endast på det eller det sättet kunna ega rum. Till utredande af ett hemmans rätta jordnatur samt deraf beroende reela rättigheter och skyldigheter kan det nemligen väl hända att upplysningar från jordeboken icke alltid äro tillräckliga och fullständiga och att således vid frågans

pröfning upplysningar jemväl från andra officiela, till kameralväsendet hörande dokument och handlingar böra tagas under öfvervägande; och är det med afseende härpå, som uti åtskilliga förordningar från slutet af 17:de och förra hälften af 18:de seklet, uti hvilka behandlingen af tvister rörande jordnaturen på administrativ väg ordnas, bland motiven derför äfven det uttryckligen anföres, att under- och öfverrätters irringar vid sådana tvisters bedömande merendels förorsakas deraf, att *domaren* för brist af dertill hörande dokument, skäl och bevis uti sådana mål icke kan komma till den sanningens grund och upplysning, som sig bör, men deremot den säkraste upplysningen derom kan hemtas och vinnas från de i *Kammarkollegii arkiv* samlade och förvarade handlingar, som angå de med hemmanen tid efter annan förefallna förändringar. Att detta innefattar en faktisk sanning torde väl icke kunna bestridas; och då den för det närvarande fastställda ordning för utrönande af det rätta uti hithörande frågor — nemligen målets första pröfning och afgörande af Konungens Befallningshafvande, hvars utslag skall underställas Kammarkollegii granskning och deretter kan i besvärsväg dragas under Kongl. Maj:ts pröfning, hvarjeme, derest vittnen behöfde i saken höras, det uttryckligen är sagdt, att vittnesmålen skola inför domstol afläggas — då denna ordning, som nu egt bestånd nära två århundraden och derunder visat sig ändamålsenlig, både snarare och säkrare kan leda till målet än om ärenden af ifrågavarande beskaffenhet komma att prövas af icke permanenta domstolar och af domare, som uti kameralväsendet och den lagstiftning, som dit hör, icke äro hemmastadda, så torde det ligga för öppen dag, att tillfyllestgörande skäl icke finnas för en sådan förändring, som nu uti ifrågavarande 7:de punkt föreslås.

Om denna punkt så väl som om flera andra af dem, i afseende å hvilka uti hithörande proposition af Regeringen förändrad rättegångsordning tillstyrkes, bör för öfrigt den anmärkning icke undanhållas, att, då den ekonomiska lagstiftningsmakten tillkommer Kongl. Maj:ts allena, kändedom om verkningarne af de derpå grundade påbuden och förordningarne äfven principelt bör så vidt möjligt Regeringen i sista instans förbehållas; men en sådan kändedom blefve allt mindre ju flera de ärenden af ekonomiskt och administrativt innehåll blifva, som underkastas pröfning och afgörande i domstolsväg, i hvilken pröfning Regeringen icke får och kan taga någon del. Skilnaden emellan jurisdiktion och administration eller imperium är högst väsendtlig att iakttaga, och att en viss oklarhet framträder i den rätta uppfattningen deraf, derpå utgöra icke få af de senaste tidernas lagförslag ganska anmärkningsvärda bevis.

Herr von Koch: Att de här omtalade målen i många fall äro verkliga frågor om mitt och ditt, tror jag icke kunna förnekas; och man har hittills också ofta gått så till väga, att dessa frågor om hemmans natur afdömts af domstolarne. Men det har äfven händt, att ömsom domstolarne och ömsom de administrativa myndigheterna dömt i desamma. Jag vill i detta afseende endast erinra om den gamla tvisten angående de halländska s. k. kyrkohemmanen. Den blef slutligen bilagd genom ett Konungens och Riksens Ständers be-

slut, sedan det i lång tid tvistats om dessa hemmans verkliga *natur*; och derpå berodde den frågan, huruvida åboer å desamma skulle ega rätt att enligt författningarne om skatteköp till sig lösa ett sådant hemman och sålunda göra det till skatte. I dessa frågor dömde nu, som sagdt, vexelvis domstolarne och de administrativa myndigheterna; och dertill kom afven det besynnerliga förhållandet, att man i södra Halland dömde på ett sätt och i norra Halland på ett annat. En föregående talare anförde, att man ur jordeboken alltid skulle kunna hemta ovedersägeliga bevis på ett hemmans natur. Jag tror icke, att detta är så alldeles gifvet; åtminstone är det ingalunda fallet i de gamla danska s. k. conqueterade provinserna. I den nu omnämnda frågan kunde man icke komma till någon klarhet, förrän man skaffat sig ett dokument från Köpenhamn, nemligen den s. k. Lunds landabok, som innehöll en del upplysningar, hvilka slutligen bidrogo att reda ut dessa invecklade förhållanden. För öfrigt skulle exempel kunna framdragas på många sådana tvister i dessa provinser.

Jag yttrade, att vid de tvister, om hvilka den förevarande punkten talar, det obestriddigen i många fall vore fråga om mitt och ditt. För bestämmande af den rätt, hvarmed ett hemman besittes, är det ju af stor vigt att hafva det utredt, om det är kronohemman, kyrkohemman, kronosäteri eller frälsesäteri. Och för bedömandet af sådana frågor tror jag det nyttigast vore, om dessa mål komme under domstolarnes behandling. Säkerligen måste man tillerkänna jordeboken en i viss mån bevisande kraft härutinnan; men sådan helgd torde den dock ej hafva, att det icke är tillåtet att bevisa något emot densamma. Och hvad beträffar den framhållna svårigheten för domstolarne, att erhålla upplysningar från det ställe, der de bästa upplysningarne finnas att tillgå, nemligen Kammarkollegium, så lär det väl icke vara svårare för domstolarne att i dessa mål, när så behöfves, få en utredning derifrån, än det är att inhemta ett utlåtande från Sundhetskollegium, hvilket ofta kommer i fråga än vid Malmö och än vid Haparanda, såsom t. ex. i frågor om tillräknelighet för brott. Jag anför detta exempel såsom ett ytterligare bevis mot dem, som tro, att domare icke kunna döma i ett mål, därför att de icke just med afseende på detta mål hafva den eller den speciela sakkunskapen. För min del kan jag ej annat än tro, att detta är föråldrade begrepp, och att det på den punkt af civilisation, der vi nu stå, och med den grad af arbetsfördelning, som denna civilisation nödvändigt förer med sig, är alldeles omöjligt att fordra af en domare, att han skall veta allting och känna än den ena vetenskapen och än den andra på sådant sätt, att han på grund af fullständig sakkunskap skulle kunna yttra sig i alla förekommande tvister. Han måste naturligen höra *sakkunniga* personer och med stöd af deras upplysningar söka bilda sig den uppfattning af målet, att han kan fälla en rätt dom i detsamma; och det lär väl kunna gå för sig i dessa frågor, såväl som i andra, att skaffa sig dylika upplysningar.

Med afseende å hvad en ärad ledamot på östgötabänken omtalat angående fiskena i Norrland, såsom ett exempel på de administrativa myndigheternas opartiskhet, så ber jag att få svara, hvad jag redan förut sagdt, att man numera icke har den ringaste anledning

att misstänka hvarken den ena eller andra myndigheten för partiskhet. Jag får derjemte anmärka, att han visserligen hade rätt deri, att kronan mycket ofta tappade på den tiden; men liksom det fanns en tid, då man ständigt dömde till kronans fördel, så har det äfven funnits en, då det var coutume att göra tvärtom eller att alltid låta kronan tappa; och jag tror, att det särskildt varit händelsen med de omtalade laxfiskena i Norrland. Jag tror därför icke man bör tillmäta det anförda exemplet någon synnerlig vigt vid frågans bedömande, hvilket i den ledamotens tid alltid dessutom skedde af *allmänna* domstolar. Exemplet är därför icke just väl valdt.

På den grund, att de i denna punkt omtalade målen äro verkliga tvister om mitt och ditt och således efter min öfvertygelse rättast böra behandlas af domstolarne, får jag anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Herr Nordström:

Herr Caspersson: En föregående talare har anmärkt, att i de flesta frågor af förevarande beskaffenhet det vore frågan om *mitt* och *ditt* eller om eganderätt. Jag deremot är af alldeles motsatt mening och anser, att frågor, som angå eganderätt, alldeles icke hafva något med denna punkt att göra, ty alla slags tvister om eganderätt till jord skola enligt Rättegångsbalken handläggas af domstol, och det kan således icke inträffa, att frågor om eganderätt till jord få behandlas annat än vid domstol.

Samme talare har yttrat, att de kamerala upplysningar, man kan behöfva i dylika frågor, kunde anses jemförliga med de utlåtanden domstolarne infordra af sakkunnige män, t. ex. från Sundhetskollegium angående vissa personers sinnesbeskaffenhet och tillräknelighet; men icke heller detta kan jag medgifva, ty de upplysningar, domstolar behöfva för att afgöra dessa mål, angå *utredning*, icke *bedömande* af frågor, då deremot de utlåtanden, som af domstolarne infordras från Sundhetskollegium eller andre sakkunnige, just afse det vetenskapliga bedömandet af ett sakförhållande, som genom utredningen införa domstolen blifvit konstateradt.

Då jag förra gången yttrade mig, nämnde jag icke bland skälen för bifall till Utskottets betänkande annat, än den större lätthet att få frågorna utredda, hvilken skulle inträffa, om dessa handlades af administrativ myndighet. Detta har dock icke varit Utskottets enda skäl. Om det uppkommer tvist emellan ett par personer, så är det gifvet, att deri måste ingå en *rättsfråga*, men då saken gäller ett hemmans natur, så är den *kamerala frågan* öfvervägande. Tvisterna kunna emellertid vara af vexlande beskaffenhet och i ena fallet mera närma sig rättsfrågorna, i det andra åter mera beröra kameralfrågor, och jag har därför icke så mycket vidrört detta, ty hvilketdera man än antager, så kan det sägas deremot; men för min enskilda del anser jag alldeles gifvet, att dessa frågor äro af den beskaffenhet, att de bättre handläggas och utredas af administrativ myndighet, än af domstol. Är frågan fullt utredd, så tror jag det kan vara temligen likgiltigt, huruvida den afdömes af den ena eller andra auktoriteten,

och man kan icke på förhand säga, buruvida alla möjligtvis förekommande fall vid en blifvande tillämpning af lagens ordalydelse komma att anses såsom närmast hänförliga till den ena eller andra kategorien af mål.

Äfven af detta skäl har jag för min del ansett betänkligt att göra förändring i nu gällande stadganden i detta afseende, helst, såsom jag redan yttrat, alla eganderettsfrågor enligt gällande lag skola behandlas af domstol.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

7:de mom. i Utskottets författningsförslag.

Bifölls.

8:de mom.

Grefve Hamilton, Henning: Då jag begärt ordet i en lagfråga, kan det icke vara för annat ändamål än att begära en upplysning, och jag anhåller, att någon af Lag-Utskottets ledamöter behagade upplysa, hvarföre tvister om jus patronatus i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län skola behandlas i annan ordning, än sådana tvister i det öfriga riket. I slutet af punkten följer en mening, som antyder en olikhet mellan målen derutinnan, att det i förstnämnda provinser äfven kan blifva frågan om, huruvida rättighet att uppbära kronotionde är förenad med jus patronatus; men den frågan, huruvida jus patronatus eger rum eller icke, kan förekomma äfven i alla andra provinser, der jus patronatus inom en församling af ålder tillhört antingen någon viss slägt eller någon viss egendom. Jag känner flera särskilda fall, der i senare tider sådana tvister uppkommit, och då man icke känner anledningen, så förefaller det besynnerligt, om dylika tvister från vissa provinser skola behandlas på administrativ väg, och från öfriga i domstolsväg.

Herr von Gegerfelt: Med anledning af den siste talarens fråga får jag upplysa, att tvister rörande jus patronatus i det öfriga Sverige redan förut blifvit öfverlemnade till allmän domstols behandling; och att följaktligen, om detta förslag antoges, Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län komme i samma kategori som det öfriga Sverige.

Herr Nordström: Denna 8:de punkt i Lag-Utskottets förslag, hvilken motsvarar 9:de punkten under 1 § af Regeringens förslag, lyder: "Om jus patronatus i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län eger rum samt om större eller mindre del af kronans tionde må patron-

rättigheten åtfölja“. Denna ordalydelse lemnar rum för två anmärkningar. Den skulle för det första vid tolkningen leda derhän, att tvister om jus patronatus m. m. endast i nämnda fyra provinser skulle falla under domstolarnes pröfning, och sålunda för det andra ändra och upphäfva hvad i ämnet redan är stadgadt. Genom Kongl. Förordningen den 17 April 1828 är det emellertid allaredan förklaradt, „att tvister om jura patronatus i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län böra, i likhet med hvad om sådana tvister i rikets öfriga provinser uti 22 § af Kammarkollegii instruktion den 11 Oktober 1734 är stadgadt, omedelbart af Hofrätt upptagas“. Är det nu förslaget mening, att uti ifrågavarande afseende tvister skola i sagda provinser behandlas på samma sätt, som i de öfriga delar af riket, så är denna föreskrift öfverflödig, emedan den redan är till efterlefnad meddelad. Är meningen, att dessa tvister för framtiden skola öfver hela riket, med ändring af hvad nu är stadgadt, upptagas af underdomstolarne såsom första instans, så hade sådant bort uttryckas med tydlighet och bestämdhet, och således klarare än hvad texten nu uttrycker. Är åter meningen, att så beskaffade tvister endast i meranämnda fyra provinser skola i första instans af underdomstolarne upptagas, men i öfriga provinser förblifva vid hvad nu är stadgadt, så medför föreskriften en olikhet, hvartill ingen giltig grund kan uppgifvas. Ur alla dessa synpunkter betraktadt bör således förslaget icke kunna godkännas innan det erhållit en lydelse, som klart uttrycker hvad man egentligen vill; men då, såsom visadt är, den föreslagna föreskriften i själfva verket är öfverflödig, kan det och saklöst förfalla, helst meningarne väl icke kunna vara delade derom, att tvister om jura patronatus innebära tvister om antingen familjerättigheter, eller rättigheter som åtfölja innehafvande jordegendom, och således tillhöra det enskilda rättsområdet. Hemställes fördenskull om återremiss, eller, om den ej bifalles, om afslag.

Herr von Gegerfelt: I anledning af den siste talarens anmärkning får jag fästa uppmärksamheten derpå, att genom Kongl. förordningen den 17 April 1828, hvarigenom frågor rörande jura patronatus i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län öfverflyttades till allmän domstol, det undantag likväl derutinnan gjordes, att tvister emellan kronan och enskilde, huruvida jus patronatus eger rum eller om större eller mindre del af kronans tionde må patronrättigheten åtfölja, skola tillhöra Kammarkollegium; och anledningen till detta undantag var den, att kronan icke ville släppa ifrån sig hvad som rörde hennes rätt. Denna punkt afser således just att undantaga undantaget eller att upphäfva den särskilda föreskriften beträffande dessa provinser, hvilken 1828 bibehölls.

Grefve Hamilton: Så vidt denna punkt, på sätt Lag-Utskotets vice ordförande uppgifvit, afser att åstadkomma likhet i sättet för afgörandet af tvister om jus patronatus öfver hela Sverige, vill jag hemställa, om icke detta ändamål vunnas bäst genom att borttaga orden „i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län“, hvarigenom punkten komme att innehålla det allmänna stadgande, att tvister,

huruvida jus patronatus eger rum, samt om större eller mindre del af kronans tionde må patronrättigheten åtfölja, skola upptagas af allmän domstol. I sådant fall förvillades man åtminstone icke af den nu föreslagna ordalydelsen; ty om man erhåller denna författning oförändrad, utan att hafva kännedom om den äldre författning, hvilken den ärade talaren omtalat, måste man draga den slutsats, att en särskild lagbestämmelse finnes beträffande behandlingen af tvister om jura patronatus i dessa provinser; hvaremot, om man uteslöte de nyssnämnda orden, det blefve alldeles klart, att samma stadgande gäller för hela riket.

Herr von Gegerfelt: Med anledning af den siste talarens anförande vill jag anmärka, att det i det föredragna författningsförslaget rubrik heter: "Med ändring af hittills gällande föreskrifter angående nedan omförmälda måls behandling varder förordnad som följer". Rubriken innehåller således, att det genom författningen göres en *ändring* i hittills gällande stadganden. Nu är emellertid icke frågan om att göra någon förändring i behandlingssättet för frågor rörande jura patronatus i det öfriga Sverige, utan endast för sådana frågor i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län.

Vidare anhåller jag, med anledning af hvad Herr Nordström yttrat, få fästa uppmärksamheten derpå, att det här icke är frågan om att genom en lagförklaring afhjelpa en otydlighet; ty nu gällande stadganden äro fullt klara och tydliga. Här afses just en *ändring* i dessa stadganden, och vid sådant förhållande har väl föreskriften om denna ändring uppenbarligen sin rätta plats i denna författning.

Slutligen får jag för fullständighetens skull meddela, att genom Kongl. förordningen den 17 April 1828 till hofrätts behandling öfverlemnades tvister om jura patronatus i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län, ehvad tvisten drifves emellan kronan och enskilde eller enskilde inbördes emellan; men att härifrån dock undantogs tvister emellan kronan och enskilde, dels huruvida jus patronatus eger rum, och dels huruvida större eller mindre del af kronans tionde må patronrättigheten åtfölja, hvilka tvister skulle fortfarande upptagas af Kammarkollegium. Enligt hvad Kongl. Maj:ts proposition utvisar, afses just att upphäfva detta undantag och således, till komplettering af den åtgärd, som vidtogs 1828, föreskrifva ett stadgande, hvarigenom alla dylika frågor blefve öfverlemnade till domstols pröfning.

Herr von Koch: Jag är till stor del förekommen af den siste talaren. Jag ville nemligen säga, att man omöjligen genom en *lagförklaring* kan stadga, att ett i en gällande författning tydligt uppställt undantag skall upphöra att vara gällande, utan att detta måste ske genom en *lagförändring* d. v. s. genom en ny författning. Orsaken, hvarföre ett särskildt stadgande utfärdats angående jus patronatus i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län, är den, att i dessa conquerade provinser patronrättigheten oftast är förenad med rättighet till större eller mindre del kronationde äfvensom med skyldighet att bygga och underhålla kyrka, hvilket således är orsaken, hvarför man lätit dessa mål handläggas af Kammarkollegium, hvaremot det nu är frå-

gan om att de skulle behandlas af allmän domstol. Jag tror också, att det är skäl att låta frågor, hvilka, såsom representanten för Norrbotten äfven erkänt, tydligen alldeles fullständigt äro af privaträttslig natur, upptagas af domstol. Samme talare har äfven medgifvit, att han ansåg önskvärdt att vinna detta mål, och vi äro af olika åsikter endast i afseende på sättet, huru man skulle åstadkomma lagförändringen. Talaren på norrlandsbänken ansåg, att den borde göras genom en lagförklaring; men sådan kan icke ifrågakomma annat än när lagen är otydlig, och detta är här icke förhållandet. Talaren på smålandsbänken åter ansåg, liksom jag, att en lagförklaring här icke vore på sin plats, utan att man genom denna författning borde, såsom han uttryckte sig, undantaga undantaget eller generalisera det nu gällande allmänna stadgandet i 1828 års författning.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr Thyselius: Sedan jag anmälde mig till ordets erhållande, hafva två talare yttrat sig och meddelat de upplysningar, jag hade för afsigt att lemna, hvarföre för mig endast återstår att anhålla om bifall till den föredragna punkten.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet och, då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

9:de—12:te mom. .

Biföllos.

13:de mom.

Herr Nordström:

Grefve Hamilton, Henning: Om jag vid en föregående punkt nödgades begära en upplysning, är jag vid denna punkt i tillfälle att lemna en sådan. Förhållandet är nemligen att ett Kongl. Bref af år 1836 bestämmer, att tvister emellan Göta kanalbolag, å ena, samt bolagets direktion eller staten, å andra sidan, skola afdömas af Kammarrätten; och förmodligen har det varit afsigten att förändra detta förhållande så, att dessa tvistemål hädanefter skulle dragas under allmän domstols pröfning.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet biföllos.

Det efter 13:de momentet förekommande stycket: "med undantag af — — i exekutiv väg behandlas".

Biföllos.

Början

Början af Utskottets författningsförslag eller meningen: "Nedan uppräknade mål — — — nemligen tvister".

Bifölls.

Härefter anmälte sig och yttrade:

Herr von Gegerfelt: Jag anhåller värdsamt, att 5 § af Kongl. Maj:ts författningsförslag måtte blifva föredragen.

Till följd däraf föredrogs:

§ 5 i Kongl. Maj:ts proposition.

Herr von Gegerfelt: Ehuru jag, med kändedom om de åsichter som allmänt gälla rörande den nu föredragna frågan, har föga hopp att denna del af Kongl. Maj:ts proposition skall af Kammaren bifallas, kan jag dock icke undgå att i största korthet redogöra för de skäl, hvarföre jag anser ett sådant bifall böra lemnas.

Först och främst vill jag då i förbigående anmärka, att Riksdagen i sin underdåniga skrifvelse den 15 Maj 1868 tydligen uttalat den åsigt, som gjort sig gällande i Kongl. Maj:ts proposition, att nemligen vissa mål, hvilka beröra enskildas rättigheter, skola från den administrativa myndigheten fullföljas till Högsta Domstolen. För min del anser jag att Riksdagen skulle visa väl mycken inkonsequens om den frånginge denna sin åsigt, utan att giltiga skäl dertill åberopas. Nu är det jemväl en allmänt erkänd sak, att Kongl. Maj:ts Regering är öfverhopad af göromål och att det derföre vore särdeles godt, om derifrån afskildes alla sådana mål, som icke nödvändigtvis måste af Konungen afgöras. Till sådana mål höra de, i hvilka det är frågan om att tillämpa bestämda lagar och författningar och i hvilka det icke endast förekommer att handla såsom det vid hvarje tillfälle anses bäst och nyttigast. Det har icke gjorts någon anmärkning derom, att Högsta Domstolen skulle sakna tid att handlägga de ifrågakämda målen, och uppenbart torde väl också vara, att Högsta Domstolens göromål äro alltför många för att kunna medhinnas på en division, men att de deremot icke äro tillräckligt många för att gifva full sysselsättning åt två divisioner. Vidare tillåter jag mig fästa uppmärksamheten derpå, att betydlig reda i målens behandling hvad instansföljden beträffar genom bifall till denna § skulle vinnas. Nu förekomma nemligen de mest besynnerliga förhållanden i detta afseende. Om en anmärkning mot en redogörare framställles i Kammar-rätten, så fullföljes klagan deröfver i Högsta Domstolen, så vida Kammar-rättens Advokatfiskal uppträder och biträder anmärkningen, men eljest i Statsrådet, ehuru frågan i begge fallen är af alldeles enahanda beskaffenhet. En mängd sådana besynnerligheter skulle kunna uppräknas.

Utskottet har såsom skäl för sitt afstyrkande i koncentrerad form anfört hvad som redan vidlyftigare föreligger i Högsta Domstolens utlåtande och i synnerhet i ett yttrande af en af dess ledamöter.

Dervid förekommer i första rummet att i sådana mål "hos Domaren tagas i anspråk speciela insigter i ämnen, mera främmande för de allmänna domstolarnes verksamhet". Jag vill deremot våga det påstående, att bland de mål, hvilka enligt denna § af Kongl. Maj:ts proposition skulle till Högsta Domstolen öfverflyttas, finnes knappast något enda, som erfordrar andra eller vidsträcktare insigter än som erfordras för handläggning af lika beskaffade mål, hvilka redan tillhöra Högsta Domstolen. Ingen lärer väl t. ex. med fog kunna påstå att mindre sakkännedom förslår för pröfning af frågan om en upp-bördsmans skyldighet att ersätta en genom hans felaktiga förfarande uppkommen skada, då talan derom utföres af Advokat-fiskalen än då samma talan endast af Öfverrevisions-departementet framställes.

Vidare säges det, att lagstiftningen i dessa mål "har till hufvudsaklig uppgift att ordna statens hushållnings- och förvaltningsangelägenheter". Derpå skulle jag vilja svara, att denna lagstiftning har till mål att ordna, icke blott statens förvaltningsangelägenheter, utan äfven enskildes rättigheter i förhållande till staten och sinsemellan; och det är således här frågan om att till Högsta Domstolen öfverflytta verkliga *rättstvister*. För att i detta afseende hålla oss till nyssnämnda anmärkningsmål, så är det väl en tjänstemans rätt, som är i fråga, lika väl då han i administrativ väg på grund af felaktigt förfarande ålägges att till staten utgifva ett ersättningsbelopp, som då anspråk derpå väckes af Kammarrättens Advokat-fiskal, i hvilket fall, såsom jag redan nämnt, klagan öfver den administrativa myndighetens beslut fullföljes hos Högsta Domstolen.

Slutligen framställes också den anmärkningen, att Högsta Domstolen icke skulle hafva förmåga att skilja emellan de särskilda principer i fråga om bevisning, efter hvilka det ena eller andra slaget af mål skulle afgöras; och jag tror, att detta anses utgöra det hufvudsakliga skälet för motståndet mot reformen. Jag vill dervid anmärka, att, ehuru väl vår nu gällande lags stadgande derom, att två vittnen utgöra fullt bevis, obestriddigt måste i afseende på dessa mål anses otillämpligt, så skall man likväl, vid uppmärksammande af andra lagstadganden i afseende på bevisningen, finna, att vådan icke är så stor, då jemväl *circumstantiel* bevisning godkännes. I praxis har också, icke minst genom Högsta Domstolens särdeles välgörande medverkan i detta afseende, en eftergift i afseende på den stränga bevisningsteorien under senare tider gjort sig gällande. Måhända har man deremot i afseende på de administrativa målen tagit bevisnings-skyldigheten något för lätt, och jag tror icke, att det skulle skada, om ytterligheterna något utjmnades derigenom, att de ifrågavarande målen i högsta instansen skulle handläggas af samma myndighet, som afdömer rena rättstvister. I allt fall hyser jag det förtroende till Högsta Domstolens ledamöter, att de vid behandlingen af olika mål veta att skilja mellan de olika principer, hvilka i ena eller andra fallet böra tillämpas; åtminstone torde större svårighet ej härvid möta, än för en administrativ myndighet, som i första rummet måste anse sig såsom kronans ombud, att derjemte med full opartiskhet tillgodose den enskildes mot kronans stridiga rätt. Jag vill slutligen tillägga, att en dylik öfverflyttning icke blott blifvit förutsatt i 1868 års skrif-

velse, utan redan gjort sig gällande i fråga om fattigvårdsmålen, äfvensom att den varit ifrågasatt i hvarje förslag, som blifvit väckt angående Högsta Domstolens förstärkning. Utaf slutet af Utskottets motivering vill det synas, som om motståndet mot öfverflyttningen icke blefve så starkt, om en särskild afdelning af Högsta Domstolen komme att handlägga dylika mål. Jag vill dervid anmärka, att Högsta Domstolen icke skulle lida det minsta, om dess verksamhet blefve mera mångsidig, men detta är väl emellertid en fråga, som bör särskildt handläggas och som icke bör utgöra hinder för bifall till den nu föredragna delen af Kongl. Maj:ts proposition.

Såsom jag redan i början af mitt anförande yttrade, anser jag mig ega föga hopp om bifall till denna §, men jag tror mig likväl på de skäl jag nu anført böra anhålla om proposition derå.

Herr Caspersson: Man måste medgifva, att dessa mål äro rena förvaltningsfrågor. Den föregående talaren har fästat uppmärksamheten derpå, att de redan, för så vidt aktor biträder en gjord anmärkning, fullföljas hos Högsta Domstolen, men att de i annat fall jemval i högsta instansen handläggas af förvaltande myndighet; och har han tillika yttrat, att målen voro af alldeles lika beskaffenhet, vare sig aktor uppträdde eller icke. Jag tillåter mig emellertid anmärka, att det mellan de begge anförda fallen är alldeles samma skilnad som i allmänhet mellan brottmål och civilmål. Om aktor uppträder, så sker det derföre, att en bestämd lagöfverträdelse blifvit begången, med anledning hvaraf ansvar yrkas; och i detta fall är det ju alldeles gifvet, att målet icke kan behandlas såsom ett rent förvaltningsmål. Uppträder aktor deremot icke, så är det icke frågan om en embetsförseelse, utan om en administrativ författning blifvit rätt tillämpad eller icke; och man har icke rätt att hos Högsta Domstolens ledamöter förutsätta en så vidtomfattande kännedom, som den, hvilken erfordras för att bedöma hvarje särskild administrativ åtgärds lämplighet. Det är en sanning, att Högsta Domstolens ledamöter genom studier kunna förvärfva en sådan kännedom; men då man har anspråk på, att de skola följa med hela den rent juridiska litteraturen, är det icke lämpligt att påtvinga dem ett alldeles nytt fack, hvarigenom de skulle hindras att fortsätta den del af studierna, som egentligen tillkommer dem.

Den föregående talaren har yttrat, att den praxis, som på senare tider gjort sig gällande, tillåte domstolarne att grunda sina utslag på circumstantiel bevisning, och att detta skulle göra Kongl. Maj:ts förslag mera antagligt, men här är icke fråga om bevisningsmetoden utan om domstols behörighet, som måste vara alldeles oberoende af det ena eller andra sättet att åstadkomma erforderlig bevisning, men deremot bör bestämmas af ärendets beskaffenhet, dervid man måste taga hänsyn dertill att frågan är om en embetsman visat skicklighet i utöfvandet af sitt embete och om kamerala författningar blifvit dervid riktigt tolkade. Då här således icke är frågan om att afgöra *rättstvister* eller brottmål, anser jag, att dessa ärenden böra äfven i högsta instansen afgöras af administrativ myndighet, och jag

anhåller derför, att Kammaren med bifall till Utskottets hemställan måtte afslå Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Herr von Koch: Här är icke mera frågan om att öfverflytta mål till allmänna domstolarne, utan här gäller, huru vissa mål skola från Kammar-kollegium och Kammarrätten fullföljas vare sig hos Kongl. Maj:t i Statsrådet eller Kongl. Maj:t i Högsta Domstolen. Det är egentligen på grund af det öfverhopande af göromål, som hittills besvärat statsdepartementen, men som deremot icke, sedan Högsta Domstolen blifvit utvidgad och försatt på två divisioner, kan sägas ega rum i Högsta Domstolen, som denna åtgärd blifvit tillstyrkt, och det skulle förundra mig, om *denna* Kammare nu skulle afslå denna paragraf, i synnerhet som 1868 års skrifvelse tillkom på det sättet, att sedan ett Utskott blifvit tillsatt och tre af denna Kammares ledamöter i Utskottet hade reserverat sig mot det vidsträcktare öfverlemnande till Högsta Domstolen af dessa blandade ärenden, hvilket af Utskottsmajoriteten föreslogs, så biföll Andra Kammaren majoritetens förslag, hvaremot denna Kammare biföll den hemställan, som gjordes af de tre reservanterne, hvilka voro Grefvarne Hamilton och Mörner samt Justitierådet Almqvist. Emedan följaktligen begge Kamrarna bifallit det förslag, som innefattades i reservationen af Första Kammares ledamöter, så blef denna grunden för Riksdagens skrifvelse. Då således Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition är grundad på en uttrycklig begäran af majoriteten i begge Kamrarna, så skulle det vara högst kuriöst, om Riksdagen, när Kongl. Maj:t säger: "nu gifver jag Eder hvad ni begärt," något hvarom Kongl. Maj:t för öfrigt nästan vid hvarje riksdag blifvit muntligen påmint, skulle, utan att särdeles besynnerliga omständigheter sedan dess inträffat, svara: "nu vilja vi icke hafva det." Ett sådant förfaringssätt skulle verkligen påminna om det gamla ordspråket: "när jag säger släpp, så håll, och när jag säger håll, så släpp", och hvar skulle väl, om man så gjorde, det taga vägen? Det är fara värdt, att det annars, till följd af otydliga grundlagsbud, kan blifva konflikter emellan statsmakterna, men sådant lär väl icke kunna undvikas, isynnerhet när passionerna blifva uppretade; men hvad skulle det icke blifva, om Riksdagen och framför allt denna Kammare, som vid begge tillfällena består af till största delen samma ledamöter, först efter mogen öfverläggning begärde en sak och derefter, då Kongl. Maj:t erbjöd densamma, icke ville emottaga den. Ehuru den förste talaren yttrade, att han hade föga hopp om bifall till denna paragraf, hyser jag likväl för min del det *största* hopp, att *denna* Kammare skall visa sig konsekvent.

Hvad beträffar förutsättningen, att Statsrådet skulle vara mera kompetent än Högsta Domstolen att bedöma sådana frågor, så tror jag, att, om man slår upp statskalendern och man har något personal kännedom, man icke skall stanna i tvekan derom att efter all sannolikhet den största sakkunskapen i så *beskaffade* ärenden för närvarande finnes inom Högsta Domstolen. Der sitter bland annat en person, som i fyra år varit ledamot i Kammarrätten och dess för-

innan varit dess advokatfiskal; der sitta f. d. landssekreterare, statsråd och professorer. I Statsrådet återfinnes för närvarande, så vidt jag vet, knappast någon enda kameralist och endast en, som någonsin *förr* lagt hand vid administrativa ärenden annat än uti regeringsdepartementet. Jag bär visserligen mycken aktning för den stora blygsamhet, hvarmed några af Högsta Domstolens ledamöter yttrat, att de icke skulle förstå dessa saker, men med kändedom om den snabbhet, hvarmed de hafva förmåga att tillägna sig kunskaper i en mängd grenar af menskligt vetande, kan jag omöjligt tro på denna oförmåga. För öfrigt hafva, som förut är nämnt, på grund af anmärkningar, gjorda af Högsta Domstolen, de egentliga rent administrativa frågorna, nemligen afskrifnings- och afkortningsmål, i hvilka det icke är frågan om felaktigt förfarande af någon tjänsteman, blifvit afskiljda och borttagna ur paragrafen, hvilket jag för min del finner särdeles lämpligt. De öfriga åter anser jag vara af öfvervägande judiciel beskaffenhet, och då, såsom här blifvit omnämndt, fattigvårdsmålen redan blifvit öfverflyttade till Högsta Domstolen, kan det icke anses vara att befara, att Högsta Domstolen, i händelse äfven dessa mål dit öfverflyttas, komme att förblanda rättsnormer med administrativa grundsatser. Den revisionssekreterare, som redan föredrager andra kammarrättsmål, kunde ju äfven för kontinuitetens skull föredraga dessa och, om Högsta Domstolen så onskar, likasom skiftesföredragande afgifva underdåniga betänkannden.

Jag appellerar emellertid isynnerhet dertill, att denna Kammare måtte bevara sitt anseende för konsekvens och icke leka med *den andra statsmakten*, som jag anser det vara vår ovilkorliga *skyldighet* att, isynnerhet under tider sådana som de närvarande, *understödja*, men *icke gäcka*.

Herr Carleson. Det är med verklig ledsnad, som jag åter påkallar Kammarens uppmärksamhet, men då jag ser mig föranlåten dertill, skall jag söka fatta mig så kort som möjligt. Jag vill icke bestrida, att Kongl. Maj:t är i Statsrådet öfverhopad med göromål eller, med andra ord, att departementscheferne hafva ett större antal göromål af löpande beskaffenhet än de borde hafva, men om den föreslagna åtgärden att lätta denna departementschefernes börda skulle befinnas vara skadlig för både förvaltningen och lagskipningen, så är det alldeles gifvet, att någon annan utväg än den nu föreslagna måste tillgripas.

Att den öfverflyttning af mål, hvarom här är fråga, blefve skadlig för *förvaltningen*, tror jag vara tydligen utvisadt uti det Högsta Domstolens protokoll, som finnes bifogadt den Kongl. propositionen. För en hvar bör vara uppenbart, att den sakkunskap i administrativa mål, hvilken finnes hos Högsta Domstolens ledamöter, måste vara mindre än den, som finnes hos de myndigheter, hvilkas handlingar och beslut skulle hänskjutas under Högsta Domstolens slutliga bedömande. Redan för 50 år sedan beräknades af den komité, som då var nedsatt för att utreda frågan om ordnandet af styrelseverkens domsrätt, de ekonomiska och administrativa författningarnes antal till 15,000.

Antalet är väl sedan dess icke minskadt och näppeligen finnes

någon, som kan sammanfatta och ega kännedom om dem alla. Är det tänkbart annat, än att, i händelse de olikartade och på särskilda kollegier fördelade förvaltningsärenden, om hvilka nu är fråga, hänskötes till Högsta Domstolen, de skulle derstädes komma att prövas af mindre sakkunskap än den, som finnes hos den särskilda myndighet, hvars beslut blifva öfverklagade. Det är också gifvet, att den vid administrativa ärendens behandling högst nödvändiga enheten i förfaringssätt icke kan komma att iakttagas, om de administrativa besluten skola prövas af 16 personer, fördelade på två afdelningar, hvilka af grundlagen äro förhindrade att sammanträda till gemensamma öfverläggningar och beslut.

För *lagskipningen* åter blefve öfverflyttningen skadlig, emedan förvaltningsärenden icke få behandlas och bedömas liksom rent juridiska efter abstrakta reglor. Såsom jag förut nämnt, ligger i all administration ett handlande inom vissa gränser, mellan hvilka måste finnas något utrymme för den administrativa myndighetens verksamhet, och begagnandet deraf bör bestämmas af ändamålsenlighet och lämplighet i hvarje särskildt fall. Om man nu drager de administrativa målen under Högsta Domstolens bedömande och icke vill, att deras grundegenskap skall förbises, måste man således förutsätta, att Högsta Domstolens ledamöter skola bedöma icke blott hvad jag skulle vilja kalla det *juridiska*, utan äfven det *administrativa* elementet i hvarje förekommande mål, både lagenligheten och ändamålsenligheten af ett öfverklagadt förfarande; och om till Högsta Domstolens behandling, jemte de verkliga rättstvisterna, hvilka skola afgöras efter abstrakta rättsnormer, tillika öfverlemnas en mängd förvaltningsärenden, i hvilka afseende bör fästas icke endast på sådana normer utan äfven på det i hvarje konkret fall ändamålsenliga, så kan icke utan ett förbiseende af den menliga naturens beskaffenhet förnekas, att en sammanblandning af de olika åskådningssätten understundom skall komma att vid lagskipningen ega rum.

Man åberopar, att 26:te paragrafen af Kammarrättens nuvarande instruktion redan medgifver, att mål, som i viss mån äro af samma beskaffenhet som de ifrågavarande, må hos Högsta Domstolen fullföljas. Det är ganska sannt, att så är förhållandet, men deraf följer ingalunda, att det är rätt, ej heller att det är klokt att göra ett undantag till regel. Ingenting är att invända deremot, att till Högsta Domstolen hänvisats kriminela åtal mot redogörare, men att slutliga afgörandet af de åtal eller mål, i hvilka icke är fråga om kriminelt ansvar utan allenast om någon annan påföljd, ett ogillande af den redogörande tjänstemannens handlingssätt, frantagits administrationen och tillagts jurisdiktionen, detta söker ännu sitt försvar. Att man tid efter annan på grund af ovilja mot den administrativa domsrätten skjutit under Högsta Domstolen hvarjehanda administrativa ärenden, har efter min förmening varit ett stort fel, som man borde försöka att undanrödja i stället för att öka. Det är anmärkt, att konsekvensen af Riksdagens skrifvelse skulle fordra bifall till det nu föreliggande förslaget, men det kan icke vara någon önskvärd konsekvens att, med insigt om att hafva misstagit sig, fortsätta på en orätt inslagen väg.

Jag tillåter mig anhålla, att Kongl. Maj:ts proposition i denna del icke måtte bifallas.

Herr Thyselius: Jag ber att få inskränka mig att få yttra några ord angående den första kategorien af mål, som omförmålas i denna paragraf. Dessa mål, som angå företräde till skatteköp eller till äbo- och besittningsrätt af kronohemman eller lägenheter, äro rena rättsfrågor, tvister om *mitt och ditt* mellan särskilda personer, och afgörandet af dessa mål beror egentligen på en pröfning af hvilkendera af de tvistande befinner sig i närmaste skyldskapsförhållande till den, som senast innehafvt hemmanet. Dessa frågor äro således icke af rent administrativ natur. I dessa tvister förekommer för öfrigt ganska ofta en mängd rättegångsfrågor, hvilka fordra tillämpning af allmänna lagen. Slutligen vill jag anmärka i afseende på dessa mål, att Högsta Domstolen redan upptager en del af med dem likartade, nemligen då besvär anföras emot Kammarkollegii beslut angående företräde till skatteköp eller besittningsrätt till kronorusthåll och augmentshemman. Jag kan således icke finna anledning, hvarföre Kammarkollegiet icke skulle lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del, hvarföre och för den händelse att Kammarkollegiet icke skulle vilja godkänna hela den nu föredragna paragrafen i Kongl. Maj:ts proposition, jag anhåller, att Kammarkollegiet åtminstone ville för sin del antaga en paragraf af följande lydelse: "Öfver de beslut, som af Vårt och Rikets Kammarkollegium meddelas i tvister om företräde till skatteköp eller till stadgad äbo- och besittningsrätt till hemman eller lägenheter, skola underdåniga besvär, då sådana ifrågakomma, hädanefters anföras hos Oss i Vår Justitierevisions-expedition, under iakttagande af den tid och de öfriga föreskrifter, som för beslutens öfverklagande nu gälla".

Grefve Mörner. Oscar: Redan beskaffenheten af den diskussion, som här blifvit förd, vittnar mer än behöfligt om att man här rör sig på en mark, der ämnena ligga litet kaotiskt om hvarandra. Det åberopas så olika skäl från olika håll, att den, som gifvit akt på dessa skiftningar redan deraf bör finna, att saken ännu icke är mogen och att det är för tidigt att uttaga det steg, som i Kongl. Maj:ts proposition åsyftas. Jag skulle tro, att man i alla länder med väl ordnad samhällsskick sökt att skilja emellan statsförvaltning och rättsskipning. Äfven i Sverige har denna regel gjort sig gällande, och till och med under den tid, då riksrådet utgjorde högsta instansen äfven i rättsfrågor, gick det icke så till, att målen huller om buller föredrogos i riksrådet, utan det fanns en afdelning, som hade åt sig uppdraget att utöfva Konungens domsrätt. Man skilde således mellan riksrådet i förvaltnings-ärenden och riksrådet i domarevärf. Men hvad blir väl följden, om man inför den princip, som nu är föreslagen? Det kan icke bestridas, att dessa mål förut vandrat den administrativa vägen: från Konungens Befallningshafvande hafva de fullföljts hos Kollegierna och derifrån hos Kongl. Maj:t i Statsrådet; men nu vill man, att dessa mål, fastän de äro förvaltningsärenden,

skola å sista instansen öfverflyttas till Högsta Domstolen. I sådant fall förblandar man emellertid förvaltning och rättsskipning och man gör Högsta Domstolen till en högsta instans, som icke blott afdömer rättstvister utan äfven ingriper i landets förvaltning. Jag tror icke, att ett sådant tillstånd skulle länge behaga svenska folket eller att följderna deraf skola blifva gynsamma. Nu har man emellertid anmärkt, att några mål redan nu fullföljas från Kammar-kollegium till Högsta Domstolen. Det är så långt ifrån, att jag deri ser någon uppmaning att fortgå på samma bana, att jag tvärtom deri finner en varning för att göra detta misstag ännu mera omfattande. Hvad Kammarrätten angår, så fullföljas visserligen de mål, hvori Kammarrätten handlar såsom domstol, hos Högsta Domstolen, men icke kan det derföre vara lämpligt att äfven de mål, i hvilka Kammarrätten handlar såsom administrativ myndighet, skulle fullföljas i domstolsväg. Jag har icke för tillfället till hands Kammarrättens instruktion, men om man läser fente paragrafen i denna instruktion och deraf finner hvilka mål, som af Kammarrätten afgöras, vågar jag tro, att ytterst få skulle vilja höja sin röst för att öfverflytta dessa ärendens fullföljd till Högsta Domstolen. Der omförmåles exempelvis klagan öfver taxeringsåtgärder och mycket annat. Kan det vara någon rimlighet, att Högsta Domstolen deri skulle döma? Jag för min del anser det icke. En talare har yttrat glädje deröfver, att den i vår lag bestämda bevisningsteorien skulle hafva *förslappats*. Denna hans glädje delas icke af mig, ty om denna åsigt vunne insteg vid våra domstolar, så skulle deraf följa ett godtyckligt bedömande af skäl och bevis, som jag för min del icke kan gilla.

Det har anförts, att Högsta Domstolen skulle hafva så godt om tid. Af Högsta Domstolens arbetsberättelse finner man emellertid, att balansen på sista året ökats, och jag frågar, om detta vittnar om öfverskott af tid. Det var icke längesedan Högsta Domstolen hade en enorm balans. Denna har visserligen sedermera genom ihärdigt arbete blifvit förminskad, men den har emellertid under det sista året åter något tillväxt, och ingen torde med skäl kunna påstå, att Högsta Domstolen icke har all den sysselsättning, som den möjligen behöfver. Och hvad skulle icke kunna inträffa, om dessa administrativa mål öfverflyttades till Högsta Domstolen, som nu arbetar på två divisioner? För närvarande prövas de af Kongl. Maj:t i Statsrådet och således af en och samma myndighet, hos hvilken en och samma princip ständigt gör sig gällande; men i Högsta Domstolen skulle det kunna hända, att i samma slags mål dömde ena dagen en division och andra dagen en annan division med helt andra ledamöter och åsikter. Båda döma på bästa sätt, men skiljaktigheter kunna emellertid uppkomma, och råkar det då så till, att Justitie-ombudsmannen likasom i fjor bjert framhåller dessa skiljaktigheter mellan Högsta Domstolens ledamöter, kunde den stora allmänheten, som icke har förmåga att skilja emellan olika saker, ännu lättare komma att fatta missaktning för en institution, som meddelade en sådan mängd stridiga beslut. I fall man önskar, att hvar för sig bibehålla förvaltning och rättsskipning, så afslår man denna paragraf, men anser man

deremot det vara likgiltigt, huru dermed går, så bifaller man densamma. För min del yrkar jag afslag.

Herr Fröman: I afseende på denna punkt hyser jag betänklighet att öfverflytta på Högsta Domstolen en mängd för densamma hittills främmande ärenden. Jag tror icke, att det var ett lyckligt beslut Riksdagen fattade, då vid ett föregående riksmöte fattigvårdsärendena öfverlemnades till Högsta Domstolen. En talare yttrade nyss, att den omständigheten, att några mål från Kammar-kollegium nu gå till Högsta Domstolen icke vore ett efterföljansvärdt, utan ett varnande exempel. Samma omdöme tror jag kunna tillämpas på fattigvårdsärendenas öfverlemnande till Högsta Domstolen; men afstår, i anseende till den långt framskridna tiden, från att framlägga de bevis på en sådan åsigt som jag haft tillfälle erfarå. Då det varit min pligt att i mina embetsberättelser fästa uppmärksamheten på det beklagliga förhållande, att från Högsta Domstolen utgått olika domslut i mål af enahanda beskaffenhet, och då Högsta Domstolen i dess utlåtande öfver nu förevarande punkt i den Kongl. propositionen anmärkt, att der omförmälda ärendens öfverlemnande till Högsta Domstolen just skulle leda till förvärrande af nyss berörda öfverklagade förhållande, har jag en dubbel anledning att för min del afstyrka bifall till den ifrågavarande 5 § i Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Mörner, Carl Göran: En talare, som yttrat sig till förmån för det nu föredragna betänkandet, gjorde, bland andra, äfven mig den äran att åberopa mitt deltagande i Riksdagens skrifvelse 1868 såsom ett stöd för sin mening. Jag hade icke så i minnet ordalagen i denna skrifvelse, att jag strax kunde reda detta för mig, men vid noggrannare efterseende fann jag, hvad jag redan på förhand var öfvertygad om, med kännedom af den penna, som författat skrifvelsen — och den var icke min — att den var så försigtigt skriven, att den icke kunde gifva anledning till den tolkning, som här blifvit gjord. Der talas nämligen i första punkten om "mål, som af administrativ ortmyndighet afgöras". Det är alldeles icke fråga om Kammarrättens anmärkningsmål, ty de komma icke från någon administrativ ortmyndighet, utan från sjelfva Kammarrätten. Jag kan icke heller tro, att det har legat i författarens tanke att taxerings- och pröfnings-komitéerna vore att betrakta såsom administrativa ortmyndigheter, och ordalagen äro rätt försigtigt valda, för att icke omfatta sådant, som icke lämpligen kan gå i den ordning, som i denna skrifvelse är antydd. Om man ser på de göromål, som omnämnas i 5 § af Kammarrättens instruktion, så finner man, bland andra, frågor om karteringsafgift, hvilka i första hand bedömas af landshöfdingebeten och sedermera prövas af Kammarrätten, och dessa kunna mycket väl gå till Högsta Domstolen; men att skicka dit anmärkningsmålen från Kammarrättens revision, för hvilkas bedömande det fordras kännedom icke så mycket af tryckta författningar, som af en mängd skrifna Kongl. bref och i särskilda fall meddelade föreskrifter — ofta ganska stridande mot hvarandra och hvilka man har svårt

att få rätt på, utan att söka dem hos vederbörande förvaltningsverk — det tror jag vore synnerligen olämpligt och för Högsta Domstolen något särdeles svårt att reda sig med. Man har åberopat det steg, som togs genom fattigvårdsärendenas öfverflyttning till Högsta Domstolen. Det har redan af en föregående talare blifvit anmärkt, att detta kanske icke varit så lyckligt, och då frågan derom förevar i Kammaren tog jag mig friheten att motsätta mig ett sådant beslut. Jag hoppas, att den, som kommer att efterträda mig i Kammarrätten, skall komma att finna, att detta beslut var godt och nyttigt, men jag har icke kommit till den erfarenheten. Om således denna punkt hade varit affattad med samma försigtighet, som användes i Riksdagens skrifvelse af år 1868, så tror jag att den varit ganska antaglig; men sådan den nu är, anser jag för min del det vara bäst att låta den falla. Jag yrkar afslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande paragrafen; dels af Herr *Thyselius*, att densamma skulle antagas med följande förändrade lydelse: "Öfver de beslut, som af Vårt och Rikets Kammar-kollegium meddelas i tvister om företräde till skatteköp eller till stadgad äbo- och besittningsrätt till hemman och lägenheter, skola underdåniga besvär, då sådana ifrågakomma, hädanefter anföras hos oss i vår Justitierevisions-expedition, under iakttagande af den tid och de öfriga föreskrifter, som för beslutens öfverklagande nu gälla"; dels ock slutligen att paragrafen skulle afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till paragrafen, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera proposition på paragrafens antagande med den af Herr *Thyselius* föreslagna förändrade lydelse, då svaren utföllo med många nej, blandade med åtskilliga ja, och slutligen proposition på afslag å paragrafen, hvilken proposition besvarades med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Herr *von Koch* begärde votering.

Sedan, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, såsom kontraproposition vid voteringen antagits bifall till paragrafen; uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som afslår 5 § af Kongl. Maj:ts i Lag-Utskottets utlåtande N:o 17 omhandlade nådiga proposition, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i fråga varande paragrafen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—37.

Nej—5.

Slutmeningen, ingressen, rubriken och Utskottets före författningsförslaget förekommande hemställan.

Biföllos.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem
O. Brakel.
